ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΤΗΝ 1 & 16 ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ—ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ : 32 ΟΔΟΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 32

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ | *Ἀθῆναι—Παρίσιοι, 1 Ἀπριλίου 1924* | ΑΡΙΘ. 7 [55]

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΕΤΗΣΙΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	Δραχμ. 60.—
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΝ ΓΕΝΕΙ	Φρ.Γαλ. 60.—
ΑΜΕΡΙΚΗΣ	Δολλάρ. 10.—
ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ	Λέϊ 400.—
ΑΙΓΥΠΤΟΥ	Γρόσια διατιμ. 80.—

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

Διὰ τὸ Ἐσωτερικὸν . . . . . *δραχ.* 3
Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν . . . . . *fr.* 3

ΕΘΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΓΡΑΜΜΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ — ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

ἐκτελουμένη διὰ τῶν γνωστῶν πολυτελῶν καὶ ταχέων ὑπερωκεανίων της,

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΓΡΑΜΜΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ-Θ/ΝΙΚΗΣ—ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΣΗΣ—ΒΑΡΝΗΣ—ΠΕΙΡΑΙΩΣ—ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ

ἐκτελουμένη διὰ τοῦ ταχυτάτου ὑπερωκεανίου της «**ΠΑΤΡΙΣ**» καὶ τοῦ γνωστοῦ πολυτελοῦς θαλαμηγοῦ «**ΑΝΔΡΟΣ**»

Μηνιαία γραμμὴ Πειραιῶς—Χίου—Μιτυλήνης—Θ/νίκης—Βόλου—Πειραιῶς—Πατρῶν—Μασσαλίας
ἐκτελουμένη διὰ τοῦ πολυτελοῦς θαλαμηγοῦ «ΝΑΞΟΣ«.

Γραμμαὶ δι' ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας.

Πληροφορίαι: Ἐν Πειραιεῖ ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ, Μέγαρον Βάτη, 1ον πάτωμα τηλ. 3—64

Ἐν Ἀθήναις, Ἀπελλοῦ 1 Τηλ. 6—44.

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ Η ΘΥΡΙΣ

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ Η ΘΥΡΙΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ι. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ & ΣΙΑΣ

Βίκτωρος Οὐγγὼ 1

ΦΟΡΤΩΣΕΙΣ, ΕΚΤΕΛΩΝΙΣΕΙΣ

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΣ, ΘΑΛΑΣΣΙΩΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ — Ἱδρυθεῖσα τῷ 1918

Ἕδρα ἐν Ἀθήναις.—Ὑποκαταστήματα ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Σύρῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ καταβληθὲν Δρ. 10.000.000

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ἀποθεματικὰ Δρ. 2.087.802.95

Προεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου: Παντελῆς Τσιτσεκλῆς

Σύμβουλοι Διευθυνταί: Δ. Μιαούλης καὶ Ἀν. Σπουργίτης.

Τραπεζιτικαὶ ἐργασίαι παντὸς εἴδους

Καταθέσεις εἰς Δραχμὰς καὶ Ξένα νομίσματα ὑπὸ τοὺς εὐνοϊκωτέρους ὅρους.

ΤΥΠΟΙΣ: ΜΙΧ. ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ Ὁδὸς Μιλτιάδου 7—ΑΘΗΝΑΙ

ΠΑΝΟΓΝΩΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΤΗΝ 1 & 16 ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ—ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ : 32 ΟΔΟΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 32

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ | *Ἀθῆναι—Παρίσιοι, 1 Ἀπριλίου 1924* | ΑΡΙΘ. 7 [55]

ΠΟΛΙΤΙΚΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ-ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΙΚΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Β. Ε. ΒΕΚΙΑΡΕΛΛΗ.—Ἡ Κυβέρνησις Τσακὼφ καὶ οἱ Κομιτατζῆδες.—Οἱ Βούλγαροι διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Σέρβους.—Αἱ Ἀγγλογαλλικαὶ συνεννοήσεις.—Ἡ ἐπιρροὴ τῶν Σοβιὲτ ἐν Περσίᾳ.'—Η Σερβικὴ κρίσις.
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ Δ. ΣΩΜΕΡΙΤΗ.—Κράτος καὶ Ἐπανάσταση [Μετ' εἰκόνος Ν. Λενίν].
ΣΤΕΛΙΟΥ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ.—Μπάϋρον [Μετ' εἰκόνος].
ΟΥΪΛΛΙΑΜ ΜΙΛΛΕΡ.—Ἡ Ἑκατονταετηρὶς τοῦ Βύρωνος.
ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΠΡΙΝΤΕΖΗ.—Ἀπὸ τὸν πνευματισμόν.—Αἱ ἐπικοινωνίαι μετὰ τοῦ ἀοράτου κόσμου — Πειράματα καὶ μετακινήσεις ἀντικειμένων—Περίεργοι καὶ φρικιαστικαὶ στιγμαί.—Τὰ πνεύματα καὶ ὁ διάβολος. [Μετὰ δύο εἰκόνων πειραμάτων].
Ι. Δ. ΦΩΚΙΤΗ (Μετ. ἐκ τοῦ JE SAIS TOUT)—Ἡ ζωὴ ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια.—Ἡ ζωὴ στὸ σπῆτι.—Ἡ ζωὴ στὴ μεγάλη πόλι.—Μεταφοραὶ δι' αὐτοκινήτων. [Μετ' εἰκόνων κ. κ. J. L. Breton, Paul Bigot, Knyff καὶ ὁλοσελίδου εἰκόνος «Τὸ Γενικὸν Γ'καράζ]».
VESPER.—'Ομιλίες μ' ἕνα Γαϊδούρι.—Σκέψεις τοῦ Κλεάνθη [Μετ' εἰκόνος].
ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΠΑΧΗ.—Τὸ Γέλοιο τοῦ Δεκαπενθημέρου ['Ολοσέλιδος γελοιογραφία].
ΑΘΗΝΑΣ Ν. ΤΑΡΣΟΥΛΗ.—Τῆς θάλασσας πλανέματα.
ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ.—Σαπφοῦς «Φαίνεταί μοι κεῖνος...».
Α. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ.—Θλιβερὰ προμηνύματα.
ΛΕΩΝΙΔΑ Χ. ΖΩΗ.—Ἡ Φαρμακωμένη τοῦ Σολωμοῦ.
CAROL-BÉRARD.—Παρισινὴ Μουσικὴ ἠχώ.
Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ.—'Ο Σκύλλος ('Αθηναϊκὸν μυθιστόρημα 1876—1878).
ΣΤΕΛΙΟΥ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ.—Κριτικὰ Σημειώματα: Ρόζα κι' ἄλλα διηγήματα (Α. Δ. Παπαδήμα) Στὸ μεθύσι τοῦ πόνου (Χρ. Λεβάντα).
ΑΠΟ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ.—Ἐπιστῆμαι—Τέχναι—Γράμματα—Εἰδήσεις—Περίεργα.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΣΑΓΚΩΦ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΜΙΤΑΤΖΗΔΕΣ.—ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΕΡΒΟΥΣ. — ΑΙ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΑΙ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΙΣ. — Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ ΕΝ ΠΕΡΣΙΑ. — Η ΣΕΡΒΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ.

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, Μάρτιος.

Ἡ κυβέρνησις Τσαγκώφ, πτοηθεῖσα ἐκ τῶν Σερβικῶν ἀπειλῶν, ἐνήργησε κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐξουδετερωθῇ, ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ, ἡ κίνησις τῶν κομιτατζήδων. Αἱ διενεργηθεῖσαι, ἄλλως τε, συλλήψεις, ὁσονδήποτε καὶ ἂν δὲν ἔθιγον αὐτὴν ταύτην τὴν καρδίαν τοῦ Μακεδονικοῦ κομιτάτου, ἐπέφερον ἐν τούτοις, ριζικὰ ἀποτελέσματα, καθ' ὅσον ἐθεωρήθη ὅτι ἡ ἐκδηλωθεῖσα ξενικὴ ἐπέμβασις ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν μορφὴν σοβαρᾶς πιέσεως, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα δὲν θὰ ἦσαν καθόλου εὐχάριστα.

Ἡ κατάστασις, ἑπομένως, ὡς παρουσιάζεται σήμερον, εἶναι ἴσως καθησυχαστική. Οἱ δεσμοὶ οἵτινες συνδέουν τὴν κυβέρνησιν μετὰ τοῦ Ἀλεξανδρῶφ εἶναι γνωστοὶ καὶ αἱ διαθέσεις τῶν κομιτατζήδων ἠδύναντο ἐξίσου νὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ προλαμβάνωνται παρ' αὐτῆς. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐπετεύχθη, ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΣ, καὶ ἀφοῦ ἡ σερβικὴ κυβέρνησις ἐπείσθη ὅτι ὁ ἄμεσος κίνδυνος τῆς εἰσβολῆς τῶν κομιτατζήδων εἰς τὰ Μακεδονικά της σύνορα ἐξέλιπεν, ἡ Βουλγαρία ἔκρινε καλὸν νὰ στρέψῃ τὰ βλέμματά της πρὸς τὴν ἐσωτερικήν

της περισυλλογὴν καὶ ἀνασυγκρότησιν.

Σπουδαιότατος ὅρος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου εἶναι ἡ συμφιλίωσις τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐξάλειψις τοῦ μίσους τὸ ὁποῖον ἐξακολουθοῦν νὰ τρέφουν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος πρὸς τὴν σημερινὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας. Τὸ μῖσος αὐτό, ἰδίως μετὰ τὸ στασιαστικὸν κίνημα τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου, ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι ἄσβεστον. Κατὰ τὰ ἐπίσημα ἐκ Σόφιας ἀνακοινωθέντα ἡ κυβέρνησις καταβάλλει προσπαθείας ὅπως ἐπαναφέρῃ ὀκτακοσίους πρόσφυγας οἵτινες μετὰ τὰ τελευταῖα αἱματηρὰ γεγονότα εἶχον καταφύγῃ ἐντὸς τοῦ σερβικοῦ ἐδάφους καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Νύσσης. Οἱ πρόσφυγες, ὅμως, οὗτοι διεμήνυσαν ἤδη κατ' ἐπανάληψιν ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῆς κυβερνήσεως καὶ ὅτι προτιμοῦν νὰ ζοῦν ἐν τῇ ἐξορίᾳ, περιθαλπόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, λαμβάνοντες τεμάχιον ἄρτου καὶ πινάκιον ζωμοῦ, ἡμερησίως, ἢ νὰ ἐπανακάμψουν εἰς τὰς ἑστίας των.

Ἡ ἀγροτικὴ ὀργάνωσις φαίνεται ὅτι παρ' ὅλην τὴν ἐξασκουμένην τρομοκρατίαν, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ μάλιστα μέχρι τοιούτου σημείου ὥστε νὰ ἀποστέλῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἔντυπα διεκτραγωδοῦντα τὰς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Τσαγκὼφ ἐνασκουμένας ἀφορήτους πιέσεις. Οἱ ἐν Σερβίᾳ ἀντιπρόσωποι τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως κατήγγειλαν ἤδη πρὸς αὐτὴν ὅτι παρόμοια ἔντυπα διενεμήθησαν καθ' ἑκατοντάδας εἰς τοὺς ἐν Νύσσῃ καὶ τὴν περιφέρειαν αὐτῆς πρόσφυγας.

Ὁ Βουλγαρικὸς τύπος, παρακολουθεῖ μὲ ἐξαιρετικὴν προσοχήν, τὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ Σερβίᾳ ἐσωτερικὴν κίνησιν. Καὶ διὰ μὲν τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος φαίνεται λίαν ἐπιτακτικός, ἕως ὅτου γίνῃ τὸ δημοψήφισμα. Διὰ τὴν ἐν Σερβίᾳ ὅμως κατάστασιν, ἐκφράζει τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ράδιτς, μετὰ τὴν σύμπτηξιν τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιπολιτευτικῆς μερίδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀντιπροσωπεύονται κατὰ μέγα μέρος, οἱ Κροᾶται καὶ οἱ Σλοβένοι, θὰ ἐπιφέρῃ ριζικὴν ἀλλαγὴν τῆς καταστάσεως, ἥτις θὰ παρασύρῃ ἐκ νέου τὴν κυβέρνησιν Πάσιτς, μόλις πρό τινος ἀνασχηματισθεῖσαν.

* *
*

Ὁ Παρισινὸς «Χρόνος» σχολιάζων ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τὴν μεταξὺ τοῦ ἄγγλου πρωθυπουργοῦ κ. Μὰκ Δόναλδ καὶ τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας κ. Σαὶντ-Ὠλαὶρ συνομιλίαν περὶ τῶν μεγάλων ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν ἀμφότερα τὰ κράτη, γράφει εἰδικῶς περὶ τῆς μεσογειακῆς πολιτικῆς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ὡς ἑξῆς:

«Ἂς στρέψωμεν τὰ βλέμματα πρὸς τὴν Μεσόγειον. Ὁ κ. Ἄμερυ, ὅστις διετέλεσε πρῶτος λόρδος τοῦ ναυαρχείου ἐν τῇ κυβερνήσει του Μπάλτουϊν ὁμιλεῖ περὶ Μεσογείου ἐπακριβῶς εἰς τοὺς Κυριακάτικους Τάϊμς τῆς 23ης λήγοντος μηνὸς Μαρτίου. Ὁ κ. Ἄμερυ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Μεσόγειος εἶνε τὸ κέντρον ὅλων τῶν διὰ θαλάσσης συγκοινωνιῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων τὸ βρεττανικὸν κράτος θὰ ἀπέθνησκεν».

«Πᾶς τις μαντεύει, ἐπιλέγει ὁ «Χρόνος», ὅτι ἡ Ἀγγλία θέλει νὰ κυριαρχήσῃ ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀντὶ πάσης θυσίας. Ὁ κ. Ἄμερυ παρακαλεῖ τοὺς Ἰταλοὺς νὰ μὴ θεωρήσουν ἑαυτοὺς θιγομένους ἐκ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας».

* *
*

Οἱ «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου γράφουν περὶ τῆς δημοκρατικῆς κινήσεως ἐν Περσίᾳ ὅτι ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν χώραν ἐκείνην θὰ συντελεσθῇ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Νέου ἔτους ἥτις συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνοίξεως. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ γράφει τὸ ἔγκριτον ἀγγλικὸν φύλλον, ὁ Σάχης θὰ κηρυχθῇ ἔκπτωτος τοῦ θρόνου καὶ θ' ἀνακηρυχθῇ ἡ δημοκρατία, τὸ σχέδιον τῆς ὁποίας θὰ ἐφαρμόσῃ ἡ σημερινὴ κυβέρνησις, ἥτις ἔχει ἐκτεθῇ πλέον ἀπέναντι τῆς χώρας. Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Περσίας Ριζὰ Κὰν εἶνε ἰσχυρὸς πολιτικὸς καὶ διακρίνεται διὰ τὸν ἀπσφασιστικὸν χαρακτῆρα του, ἔχει δὲ ἐξασφαλίσει τὸν διοικητικὸν ἔλεγχον εἰς τὴν χώραν του, τῆς ὁποίας ἡ ἀσθενὴς πολιτικὴ ὀργάνωσις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς διεθνεῖς ἀντιζηλίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ μετ' αὐτόν.

Ἡ δημοκρατικὴ κίνησις ἐν Περσίᾳ, προσθέτει τὸ αὐτὸ ἀγγλικὸν φύλλον, ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἐπιρροῆς τῶν Subrit αἵτινες ἐξασκοῦνται ἐν Τεχεράνῃ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ ὁμόρου τουρκικοῦ κράτους. Ἀπὸ τῆς ἐξορίας τοῦ Ὀθωμανοῦ Χελίφου ἡ δημοκρατικὴ κίνησις ηὐξήθη. Ἐξ ἄλλου οἱ ὀπαδοὶ τῆς Μοναρχίας δὲν διακρίνονται ἐπὶ δραστηριότητι. Οἱ μεγάλοι γαιοκτήμονες τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα καὶ αἱ συμπάθειαι συνδέονται κάπως μετὰ τοῦ μοναρχικοῦ συστήματος ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὴν βουλὴν καὶ φαίνονται ὅτι ἀντιτάσσουν παθητικὴν στάσιν πρὸς τὴν δημοκρατικὴν ἰδέαν. Ὁ λαός, ὁ ὁποῖος δὲν εὐνοεῖ τὴν ἰδέαν ταύτην, ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἀρχήν, ἀσχέτως πρὸς τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον φέρει αὕτη ἢ καὶ ὡς φαίνεται, οὐδὲν ἀνυπέρβλητον πρόσκομμα παρεμβάλλεται κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς δημοκρατίας εἰς τὴν Περσίαν.

* *
*

Μ' ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ὀφείλομεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐν τῇ φίλῃ καὶ συμμάχῳ Σερβίᾳ δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν κατόπιν τῆς εἰσόδου τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ράδιτς εἰς τὴν Σκουψίναν. Ἡ ἐπίσημος Γκιουγκοσλαβία ἐπανειλημμένως καὶ κατὰ τρόπον κατηγορηματικὸν ἐδήλωσεν ὅτι ἀδιαφορεῖ τελείως διὰ τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπιθυμεῖ μόνον μίαν Ἑλλάδα ἰσχυράν, παράγοντα τάξεως καὶ προόδου ἐν τοῖς Βαλκανίοις. Ἀνάλογον ἐπιθυμίαν τρέφει καὶ ἡ Ἑλλὰς διὰ τὸ φίλον καὶ σύμμαχον γειτονικὸν Κράτος. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εὔχονται εἰλικρινῶς νὰ ὑπερνικήσῃ ἡ Γκιουγκοσλαβία τὰ ἐμπόδια ἅτινα ἐδημιούργησαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ράδιτς καὶ ἐκ τῶν ὁποίων προεκλήθησαν θορυβώδεις δυσάρεστοι σκηναὶ ἐν τῇ Σκουψίνᾳ, σχοῦσαι ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποχώρησιν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, διὰ νὰ

δυνηθῶσιν ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Γκιουγκοσλαβία, ἀπὸ κοινοῦ, νὰ βαδίσουν πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ των ἐν τοῖς Βαλκανίοις προγράμματος.

Β. Ε. ΒΕΚΙΑΡΕΛΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΕΝΟΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΟΣ *

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸ Ἐκδοτικὸ Τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Ὁμοσπονδίας τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος Ἀμερικῆς (Ν. Ὑόρκη) ἐπλούτισε τὴν σοσιαλιστικὴ Ἐπαναστατικὴ φιλολογία μας, μ' ἕνα βιβλίο, ποὺ στὴ σύγχρονη εὐρωπαϊκὴ διανόηση θὰ μείνει ἱστορικό. [1])

Αὐτὸ δέ, ὄχι γιατὶ ὅσα διατυπώνει τὸ ἐρυθρὸ αὐτὸ βιβλιαράκι εἶνε τόσο καινούργια ὥστε νὰ φέρνουν μιὰ μεταβολὴ καὶ μιὰν ἐπίδραση ἄμεση στὸ σύγχρονο τρόπο τῆς ἀνθρωπίνης σκέψης. Κάθε ἄλλο μάλιστα συμβαίνει παρ' αὐτό. Γιατὶ ὁ Marx κι' ὁ Engels οἱ δύο κομμουνιστὲς ἀπόστολοι, εἶνε πάντα ἡ βάση τοῦ βιβλίου καὶ καμμιὰ οὐσιαστική προσθήκη σ' ὅτι εἶπαν αὐτοί, δὲν γίνεται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

Ἀλλ' ὅταν σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι ὁ συγγραφέας αὐτὸς εἶνε ὁ «ἐρυθρὸς δικτάτορας» τοῦ Ἱστιτούτου Σμόλνιϊ κι' ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸ γράφηκε καὶ τυπώθηκε λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ρωσσικὴ ἀντεπανάσταση τοῦ 1917 (Αὔγουστο—Σεπτέμβριο), τότε ἀκριβῶς ἀντιλαμβάνεται τὴν βαθύτερη σημασία του καὶ τὴν ἀξία, ποὺ ἔχει σὰν ἕνα ἱστορικὸ σημεῖο στὴν ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας.

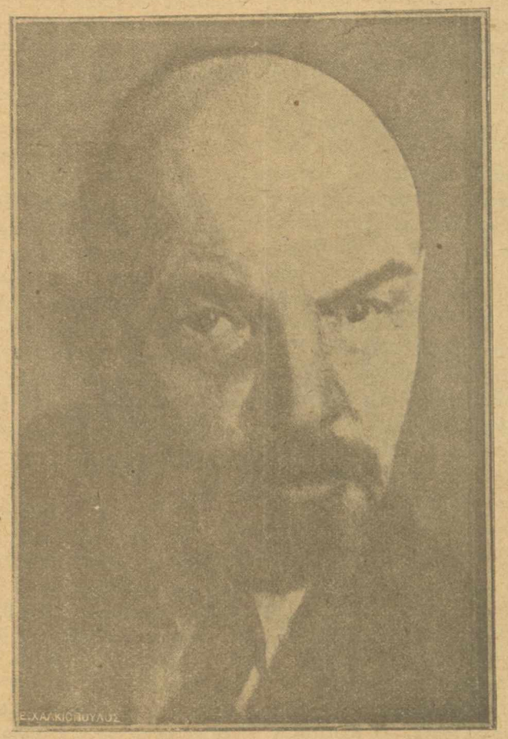

ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΣ ΙΛΙΤΣ ΟΥΛΙΑΝΩΦ
(Ν. ΛΕΝΙΝ)

Α.'

Οἱ παραμονὲς τοῦ Μπολσεβικισμοῦ

Τὸ «Κράτος καὶ Ἐπανάστασις» εἶνε ἕνα βιβλίο πολιτικῆς πολεμικῆς. Δὲν τὸ ἐδημιούργησε μιὰ θεωρητικὴ ἐπιστημονικὴ ἀνάγκη, μιὰ ἐπιθυμία διανοητικῆς ἐπικοινωνίας τοῦ συγγραφέα μὲ τὴν σκέψη τῶν ἐκλεκτῶν. Οἱ λόγοι, ποὺ ὤθησαν τὸ συγγραφέα νὰ τὸ γράψει ἦταν ἄλλοι καὶ πρέπει νὰ τοὺς ἀναζητήσει κανεὶς σ' αὐτὴ τὴν Ρωσσικὴ πολιτικὴ πραγματικότητα, ὅπως διαμορφωνότανε τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1917, μετὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Κινήματος τῆς ἄνοιξης τοῦ ἰδίου χρόνου.

Σκοπός μας ἐδῶ βέβαια δὲν εἶνε ἡ ἐξιστόρηση τῆς Ρωσσικῆς Ἐπανάστασης. Κάτι παρόμοιο θὰ ἔβγαινε ἀπὸ τὰ ὅρια μιᾶς κριτικῆς, ἀναγκαστικὰ σύντομης. Ἀλλ' ἂν αὐτὸ δὲν εἶνε δυνατό, εἶνε ὅμως ἀπαραίτητο νὰ κατατοπισθεῖ ὁ ἀναγνώστης μας μὲ τὸ συντομότερο τρόπο, στὰ Ρωσσικὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γιατὶ ἀλλοιῶς ὁ χαρακτηρισμὸς ποὺ παραπάνω ὀώσαμε στὸ βιβλίο ποὺ κρίνουμε θὰ ἀπόμενε ἀδικαιολόγητος. Ἕνα σύντομο βιβλίο τοῦ Trotzky (L'avenemant du Bolchevisme - Editions et Librairie - Paris - 1920) θὰ μᾶς δώσει τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα.

Ὅταν ἔγινεν ἡ Ρωσσικὴ Ἐπανάσταση τὸ Φεβρουάριο 1917, βρέθηκεν ὑπὸ τὴν ἄμεση ἐπίδραση τῶν διανοουμένων μικροαστῶν, ποὺ ἀνῆκαν εἴτε στοὺς μενσεβίκους (σοσιαλ. δημοκράτες) εἴτε στοὺς σοσιαλιστὲς ἐπαναστάτες. Ὁ σοσιαλισμὸς τῶν

* Σημείωση.—Ἡ σύντομη αὐτὴ κριτική, ποὺ βέβαια δὲν ἔχει τὴν ἀποίτηση νὰ ἐξαντλήσει τὴν ἐξέταση τῶν κομμουνιστικῶν θεωριῶν, ἀλλὰ νὰ δώσει μιὰ μικρὴ ὤθηση στὴν μελέτη τους στὴν Ἑλλάδα, εἶχε γραφεῖ, ὅταν ὁ θάνατος τοῦ Vladimir Ilitsch Oulianow (Nicola·i· Lenin) ἀναγγέλθηκε. Ἀπὸ τὸ 1917 ἕως σήμερα ὅτι γράφεται στὸ βιβλίο τοῦ Ἐρυθροῦ Δικτάτορα ἐφαρμόστηκε στὴν πραγματικότητα. Ξέχωρα ἀπὸ μερικὲς ἀσαφεῖς πληροφορίες ἀπὸ ἀστοὺς καὶ ἀριστοκράτες πρόσφυγες, ἀπὸ ταξιδιώτες προκατειλημμένους, καὶ μερικὰ ἄθλια ἀνεπιστημονικὰ βιβλία, τίποτε ἄλλο δὲν ἔχει φθάσει στὸ τόπο μας ἀπὸ τὴν Ρωσσικὴ ἀναδημιουργία. Ἕνα εἶνε ὅμως τὸ βέβαιο: ὅτι δηλ. ἡ θεωρία ἔγεινε πραγματικότητα, καὶ ὅτι ἀκόμη οἱ Ρῶσσοι κομμουνιστὲς ἀπὸ τὸ 1921 κατάλαβαν τὸ ἀδύνατο τῆς ἀμέσης ἐφαρμογῆς τῶν θεωριῶν της εἰς ὅλη τους τὴν ἔκταση. Ἤδη ὁ κύριος δημιουργὸς τῆς Ὀκτωβριανῆς ἀντεπανάστασης τοῦ 1917 δὲν ζεῖ. Ἐὰν ἡ ζωή του ἦταν ὠφέλιμη ἢ βλαβερὴ στὸ πολιτισμὸ καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸ κανεὶς δὲν τὸ ξέρει ἀκόμη, καὶ μόνον ἡ ἱστορία θὰ ἔχει νὰ πεῖ τὴν ἀδέκαστη καὶ ἄπαθῆ κρίση της.

1.— N. Lenin. Κράτος καὶ Ἐπανάστασις, Μετ. Α. Δούμα, Νέα Ὑόρκη 1923.

διανοουμένων αὐτῶν ἦταν ἐξελικτικός. Εἶχαν τὴν ἰδέα ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐπικρατήσει ἡ προλεταριακὴ ἐπανάσταση, χωρὶς νὰ προηγηθεῖ ἡ ἐπικράτηση τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας, κι' ὅτι ὁ κοινοβουλευτισμὸς θὰ ἦταν τὸ μόνο μέσον γιὰ νὰ ἐπικρατήσει τὸ προλεταριάτο, μὲ τὴν καθολικὴ ψηφοφορία. Σ' αὐτὸ βρισκότανε σὲ τελεία ἀντίθεση μὲ τοὺς Μπολσεβίκους, τοὺς κομμουνιστές, ποὺ πιστοὶ στὶς θεωρίες τῶν Marx κι Engels ὑποστήριζαν τὸ ἄμεσο κτύπημα καὶ ξερρίζωμα τῆς ἀστικῆς κατάστασης. Ἡ ῥήξη, κι' ἡ διαφωνία μεταξὺ τῶν δύο μερίδων ἦταν οὐσιώδης καὶ σημαντική. Ἔπρεπε νὰ κριθεῖ ὁλόκληρο τὸ μέλλον τῆς Ῥωσσικῆς ἐπανάστασης, ἴσως κι' ὁλοκλήρου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Ἀλλ' οἱ κομμουνιστὲς μ' ὅλο τὸ χωρικὸ προλεταριακὸ ὄγκο τῆς Ῥωσσίας δὲν ἦσαν ἀκόμοι «οἱ πολιτικῶς» ἰσχυρότεροι, ἀφοῦ μέσ' τὰ Σοβιέτ, κυριαρχοῦσαν οἱ ἀντίπαλοί τους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀπομάκρυνση τῶν μικροαστῶν ἀπὸ τὴ σοσιαλιστικὴ ἰδεολογία κι' ἡ προσέγγιση τους πρὸς τὸ μεγάλο ἀστικὸ κόμμα τῶν Cadets, γινόταν κάθε μέρα πειὸ αἰσθητή, ὡς ποὺ κατέληξε σὲ μιὰ συμμαχία καὶ κυβερνητικὴ σύμπραξη τῶν δύο μερίδων. Ἡ σύμπραξη αὐτὴ εἶχε εὐρύτερα ἀποτελέσματα. Ὁλόκληρο τὸ κὐτοκρατορικὸ Ῥωσσικὸ καθεστὼς ἔμεινε ἀκλόνητο στὴ θέση του, κι ἐσωτερικὰ κι ἐξωτερικά, κι' ἐνῶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ῥωσσίας τίποτε κατ' οὐσίαν δὲν εἶχε μεταβληθῆ ἀπὸ τὴν Ἐπαναστατικὴ μεταβολή, ἡ ἐξωτερικὴ πολιτική, ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀρχική, ἀντιπολεμική, τάση της, ἐξακολούθησε φιλοπόλεμη καὶ πιστὴ στὶς συμμαχίες της μὲ τὶς ἀστικὲς Δημοκρατίες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἡ συμμαχικὴ Κυβέρνηση τῶν Cadets, σοσιαλιστῶν ἐπαναστατῶν καὶ μενσεβίκων, ἐκήρυξεν ἕναν ἄγριο πόλεμο κατὰ τῶν μπολσεβίκων, ποὺ γιὰ μόνη τους δύναμη εἶχαν τὸ ἔνοπλο προλεταριάτο τῆς Πετρούπολης, ἐνῶ σύγχρονα ὠργάνωνε τὴν πολεμικὴ ἐπίθεση κατὰ τοῦ Γερμανικοῦ Μετώπου τῆς 18 Ἰουνίου 1917. Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπίθεσης αὐτῆς, εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα τὴν πρώτη μπολσεβικικὴ ἐπανάσταση τοῦ Ἰουλίου 1917, ποὺ πνίγηκε στὸ αἷμα, καὶ κατέληξε στὴ φυλάκιση χιλιάδων ὁπαδῶν της μὲ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τὸν Trotzky [1]

Σύγχρονα γινότανε νέα Κυβέρνηση συμμαχικὴ τῶν Cadets μὲ τοὺς Μενσεβίκους μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Kerensky. Τὰ γεγονότα ἐρχόντανε ῥαγδαῖα. Ὁ Kornilow στὸ μέτωπο, ἐκήρυσσε τὴν ἀντεπανάσταση τῶν αὐτοκρατορικῶν, ἐνῶ ἡ Γερμανία ἐξακολουθῶντας τὴν ἀντεπίθεση της ἐβάδιζε ῥαγδαῖα πρὸς τὴν Πετρούπολη, ὁ δὲ ἀγῶνας τῶν κομμουνιστῶν ἐνισχυόμενος ἀπὸ τὴν ἐξέγερση τοῦ ἀγροτικοῦ προλεταριάτου τῶν ἐπαρχιῶν, ἐλάβαινε μιὰν ὀξύτερη φάση, ὡς ποὺ κατέληξε στὸ κίνημα τοῦ Ὀκτωβρίου 1917, ποὺ ἔφερε τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Στὸ διάμεσο αὐτὸ διάστημα μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δεύτερης κομμουνιστικῆς ἀντεπανάστασης γράφτηκε τὸ βιβλίο τοῦ Nicolaï Lenin ποὺ κρίνουμε. Σκοπός του ἦταν νὰ κτυπήσει τοὺς μικροαστοὺς σοσιαλιστές, καὶ νὰ ἀποδείξει τὴν ἀντίθεση τους πρὸς τὶς κομμουνιστικὲς θεωρίες τῶν Marx κι Engels, ποὺ οἱ διανοούμενοι μικροαστοὶ παρερμηνεύοντάς τες προσπαθοῦσαν νὰ χρησιμοποιήσουν κατὰ τῶν μπολσεβίκων.

Γι' αὐτὸ μιὰ διαιότητα ὕφους ἀσυνείθιστη γιὰ ἐπιστημονικὸ βιβλίο διακρίνει τὸ ἔργο τοῦ Lenin «ι' οἱ βαρύτεροι χαρακτηρισμοὶ λέγονται ἐναντίον τῶν μικροαστῶν, πρᾶγμα ποὺ συγχωρεῖ μόνον ἡ πολεμικὴ μορφὴ τοῦ βιβλίου κι' ὁ προπαγανδιστικὸς σκοπός, ποὺ εἶχε. Ἀλλ' αὐτὸ εἶνε ἕνα σημεῖο δευτερεῦον. Σκοπός μας δὲν εἶνε νὰ κατηγορήσουμε τὸν συγγραφέα γι' αὐτό, ἀλλὰ νὰ ἐκθέσουμε καὶ κρίνουμε ὅσο συντομότερα μποροῦμε τὶς πολιτικὲς θεωρίες ποὺ διατυπώνει, ἀπὸ εὐρύτερη ἐπιστημονικὴ ἄποψη.

Β'.

Ἡ κομμουνιστικὴ κοινωνία

Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου στηρίζεται σὲ μιὰν ἐντύπωση καὶ ἀνάλυση ὕστερα ἀπὸ τὸν συγγραφέα διαφόρων κομματιῶν ἀπὸ ἔργα τῶν Marx καὶ Engels, καταταγμένων σὲ δύο κύρια τμήματα. Τὸ πρῶτο εἶνε σχετικὸ μὲ τὴ θέση τοῦ Κράτους. Τὸ δεύτερο εἶνε σχετικὸ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς στάσης, ποὺ θὰ τηρήσῃ ἡ προλεταριακὴ Ἐπανάσταση τὴν ἄλλη μέρα τῆς ἐπικράτησής της.

Τὸ ζήτημα, ποὺ πρῶτο προβάλλει στὸ συγγραφέα, εἶνε τῆς δημιουργίας τοῦ Κράτους. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἀρχίζει τὴν ἐπίθεση του κατὰ τῶν ἀστικῶν θεωριῶν, καὶ διατυπώνει ἀκολουθῶντας τὸν Engels τὸν ἀκόλουθο ἀφορισμό.

«Τὸ Κράτος δὲν εἶνε μία δύναμη, ποῦ ἐπεβλήθη εἰς τὴν κοινωνία ἐκ τῶν ἔξω. Τὸ Κράτος εἶνε προϊὸν τῆς κοινωνίας σ' ἕνα ὡρισμένο σημεῖο τῆς ἐξελίξεως της. Τὸ Κράτος γιὰ κάθε κοινωνία εἶνε ἐπίσημη ἀπόδειξη ὅτι ἔπεσε σὲ μιὰ τοομερὴ ἀντίθεση μὲ τὸν ἑαυτό της, ὅτι ἔφτασε σ' ἕνα σημεῖο ἀδιαλλάκτου ἀνταγωνισμοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶνε ἀδύνατο νὰ γλυτώσει. Καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀλληλοεξολοθρευθοῦν αὐτοὶ οἱ ἀνταγωνισμοί, αὐτὲς οἱ τάξεις, μέσ' τ' ἀντίθετα οἰκονομικὰ συμφέροντα, καὶ νὰ μὴ καταστρέψουν τὴν κοινωνία στὸν ἄκαρπο ἀγῶνα τους μιὰ δύναμη κυριαρχοῦσα φαινομενικῶς ἐπὶ τῆς κοινωνίας γίνεται ἀναγκαία γιὰ νὰ μετριάσῃ τὴν ὁρμὴ τῶν συγκρούσεών των καὶ γιὰ νὰ τοὺς κρατήσῃ μέσα στὰ ὅρια τῆς τάξεως. Καὶ ἡ δύναμη αὐτὴ ποῦ γενιέται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν κοινωνία, ἀλλὰ ἐπιβάλλεται ἐπάνω της, ποῦ σιγὰ-σιγὰ ξεχωρίζεται τελείως ἀπ' αὐτὴν ἡ δύναμη αὐτὴ εἶνε τὸ «Κράτος».

Ἀλλὰ τί εἶνε αὐτό, ποὺ ξεχωρίζει τὸ Κράτος ἀπὸ τὴν προηγουμένην κοινωνικὴ ὀργάνωση; Τὸ γνώρισμα, τὸ κύριο καὶ βασικό, εἶνε ὅτι ἐνῷ τότε, στὴν ἀρχαία κοινωνία, ὑπῆρχε μιὰ ἐλεύθερη ἔνοπλη δύναμη, ποὺ δὲν ἀνῆκε εἰδικὰ σὲ καμμιὰ τάξη, τὸ Κράτος δημιουργεῖ καταργῶντας την μία εἰδικὴ ἔνοπλη δύναμη ποὺ δὲν εἶνε

(1).. Σημείωση. Τὸ κίνημα αὐτὸ περιωρίστηκε μόνο μέσ' τὴν Πετρούπολη, κι' ἴσως γι' αὐτὸ πνίγηκε τόσο εὔκολα ἀπὸ τοὺς Κυβερνητικούς.

ὄργανο τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ ὄργανο τοῦ Κράτους τῆς κυρίαρχης τάξης. Κι' ἐρχόμαστε στὸν ὁρισμὸ τοῦ Κράτους. «Ἀφοῦ τὸ Κράτος ἐγεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἐλέγχου τῶν ἀνταγωνισμῶν τῶν τάξεων ἀφ' οὗ συγχρόνως γεννήθηκε ὡς ἀποτέλεσμα τῶν συγκρούσεων αὐτῶν τῶν τάξεων, εἶνε κατὰ γενικὸ κανόνα τὸ Κράτος τῆς ἰσχυροτέρας καὶ τῆς οἰκονομικῶς κυρίαρχης τάξεως, ἡ ὁποία διὰ μέσου τοῦ Κράτους γίνεται καὶ ἡ πολιτικῶς κυρίαρχη τάξη, ἀποκτῶντας ἔτσι νέα μέσα γιὰ τὴν καταπίεση καὶ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς ὑπόδουλης τάξης». Κι' ἀλλοῦ, «στὴ πραγματικότητα τὸ Κράτος δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ μηχανισμὸς καταπιέσεως τῆς μιᾶς τάξεως ἀπὸ τὴν ἄλλην, τόσο στὴ Μοναρχία, ὅσο καὶ στὴ Δημοκρατικὴ Πολιτεία, χωρὶς τὴν παραμικρὰ διαφορά». Ἀλλ' ἐδῶ γεννιέται τὸ ζήτημα, ποιὰ εἶνε ἡ θέση τῆς Προλεταριακῆς ἐπανάστασης ἀπέναντι στὸ Κράτος αὐτό, πού, καθὼς παραπάνω ὁρίστηκε εἶνε ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κυριαρχία μιᾶς τάξης, πάνω στὶς ὑπόλοιπες; Τὴν ἀπάντηση τὴν δίνει ἕνας συλλογισμός: ἀφ'οῦ τὴν πολιτικὴ κυριαρχία, τὸ Κράτος, τὴ δίνει σὲ μιὰ τάξη ἡ οἰκονομικὴ κυριαρχία της, ἡ κατάλυση αὐτῆς τῆς κυριαρχίας καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς παραγωγῆς ἐξ ὀνόματος τῆς κοινωνίας ὁλόκληρης θὰ σημάνουν τήν κατάλυση καὶ τοῦ Κράτους. Ἀλλ' ἡ κατάλυση αὐτὴ δὲν θὰ εἶνε αὐτόματη, μέσ' σὲ εἴκοσι τέσσερες ὧρες, ὅπως ὑποστηρίζουν οἱ ἀναρχικοί, χωρὶς νὰ λένε καὶ τὸ τί θὰ γείνει ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός. Θὰ εἶνε βαθμιαία, ὅπως πειὸ κάτω θὰ ἐξηγηθεῖ, διὰ τοῦ μαρασμοῦ τοῦ Κράτους.

Μιὰ τέτοια ὅμως μεταβολή, μιὰ τόσο τεράστια μετάβαση ἀπὸ τὸ καπιταλιστικὸ καθεστώς, ἕνα μόνον μέσον ἔχει γιὰ νὰ γίνει: τὴν προλεταριακὴ ἐπανάσταση, κι' ἕνα τρόπο γιὰ νὰ ἐπιτύχει· τὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Μὲ εἰρηνικὰ μέσα, μὲ τὴν καθολικὴ ψηφοφορία π. χ. μιὰ τέτοια μετάβαση δὲν μπορεῖ νὰ γίνει. Τὸ κοινωνικὸ σύνολο πρέπει νὰ ἐπιβληθῆ μὲ βίαια μέσα, μὲ τὴν Ἐπανάσταση. Μιὰ Ἐπανάσταση ὅμως, ποὺ δὲν θὰ φέρει ἀμέσως τὴν κοινωνικὴ ἰσότητα καὶ τὴν κατάλυση τοῦ Κράτους, γιατὶ γιὰ νὰ γίνει ἡ μεταβολή, γιὰ νὰ καταστραφεῖ τὸ ἀστικὸ Κράτος, στὴ πολιτικὴ καὶ οἰκονομική του ἐκδήλωση, χρειάζεται ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Δηλαδὴ χρειάζεται ἕνα νέο Κράτος προλεταριακό, ποὺ νὰ ἐξαφανίζει τὸ ἀστικό. Ἀλλὰ τὸ νέο αὐτὸ Κράτος, ποὺ θὰ ἀποτελέσει ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου θὰ ἔχει οὐσιώδη καὶ ριζικὴ διαφορά, ἀπὸ τὸ σημερινό. Ἡ ἔννοια τῆς κυριαρχίας θὰ λείπει ἀπ' αὐτό. Ὁ ὑπάλληλος θὰ εἶνε ἕνας ἡμερομίσθιος ἐργάτης, ποὺ θὰ διορίζεται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν λαό, καὶ θὰ εἶνε ὑπὸ τὸν ἔλεγχό του, καὶ θὰ μπορεῖ νὰ τὸν ἀνακαλεῖ κάθε στιγμή, ποὺ θὰ βγαίνει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἐντολῆς του. Ὁ στρατὸς κι ἡ χωροφυλακὴ θὰ ἐξαφανισθοῦν καὶ στὴ θέση τους θὰ ὑπάρξει ἡ ἐλεύθερη ἔνοπλη δύναμη τοῦ προλεταριάτου. Τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα θὰ καταστραφεῖ καθὼς κι οἱ διοικήσεις κλπ. τοῦ ἀστικοῦ Κράτους, καὶ στὴ θέση τους θὰ ὑπάρχουν τὰ Συμβούλια τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ Λαοῦ, ὀργανωμένα σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τῆς Γαλλικῆς κομμούνας. Σχετικὰ μὲ τὸ χαρακτῆρα αὐτῆς τῆς ὀργάνωσης ὁ συγγραφέας παραπέμπει στὸν Marx, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν «Κομμούνα» ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Κομμούνα δὲν ἦταν κοινοβουλευτικὸς ἀλλὰ ἐργατικὸς ὀργανισμός, νομοθετικὸς κι ἐκτελεστικὸς συγχρόνως. Ἐνῷ πρῶτα ἀπεφασίζετο κάθε τρία ἢ κάθε ἓξ χρόνια, ποιὸ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς κυρίαρχης τάξης θὰ «ἀντεπροσώπευε» καὶ θὰ καταπίεζε τὸ λαὸ μέσα στὸ κοινοβούλιο, ἡ καθολικὴ ψηφοφορία χρησιμεύει τώρα στὸ λαό, (δηλ. μὲ τὸ σύστημα τῶν συμβουλίων), ποὺ εἶνε ὀργανωμένος σὲ κομμοῦνες ὡς μέσον γιὰ τὴν ἐξεύρεση τῶν ἀπαιτουμένων ἐργατῶν, ἐλεγκτῶν καὶ λειτουργῶν γιὰ τὴς ἀνάγκες του, ὅπως ἀκριβῶς ἕνα ἄτομο ἐκλέγει τοὺς ἀτομικοὺς ὑπαλλήλους του γιὰ τὰς ἰδικάς του ἀνάγκας». Ἀλλ' ἂς σημειωθῆ καὶ τοῦτο: ἡ ὁμοσπονδιακὴ ὀργάνωση ἀποκλείεται. Οἱ ἐπαρχίες μὲ τὰ συμβούλιά τους (Sowiets) δὲν θὰ ἀποτελοῦν χωριστοὺς κρατικοὺς ὀργανισμούς, ἀλλ' αὐτοδιοικουμένες περιφέρειες. ποὺ θὰ καταλήγουν ἀπὸ βαθμίδα σὲ βαθμίδα, στὸ κεντρικὸ συμβούλιο τῆς πρωτεύουσας. Ἀλλὰ κι αὐτὴ ἡ κρατικὴ ὀργάνωση σιγὰ - σιγὰ θὰ γίνει περιττή, ἀφοῦ δὲν θὰ εἶνε παρὰ ἕνα «μέσον πρὸς σκοπὸν» ἕνας τρόπος «μεταβάσεως» ἀπὸ τὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία καὶ Κράτος, στὴν ἀληθινὴ δημοκρατία καὶ ἰσότητα. Ἡ ἐθνοποίηση τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, ἡ τελειωτικὴ καταστροφὴ τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, θὰ φέρουν μιὰ τέτοια ριζικὴ μεταβολή, ποὺ ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τοῦ Κράτους θὰ ἐξαφανισθῆ, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχουν πειὰ κι οἱ ἱστορικοὶ λόγοι τῆς πάλης τῶν τάξεων, ποὺ καθὼς ἴδαμε τὸ δημιούργησαν. Βαθμηδὸν λοιπόν, ὅσον οἱ λόγοι αὐτοὶ ἐξαφανίζονται, ὅσον ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου πλατύνει περιλαμβάνοντας μέσα της κι ἄλλα στοιχεῖα ἀπὸ ἄλλες τάξεις, τὸ Κράτος θὰ μαραίνεται, ὡς τὴ στιγμή, ποὺ ἐπειδὴ δὲν θὰ ὑπάρχουν πειὰ τάξεις, κι ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου θὰ σβύσει μαζὺ μὲ τὸ ἰδιόρρυθμο Κράτος, ποὺ θὰ δημιουργήσει τὴν ἡμέρα τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης καὶ τῆς ἐπικράτησης της, στὸ βίαιο ἀγῶνα της μὲ τὴν καπιταλικὴ μερίδα τῆς κοινωνίας. Κατὰ τὴν φρασεολογία τοῦ συγγραφέα αὐτὴ ἡ ἐξαφάνηση τοῦ Κράτους θὰ γίνει, «ὅταν ἡ ἀντίσταση τῶν καπιταλιστῶν θὰ ἔχῃ πειὰ συντριβεῖ ὅταν οἱ κεφαλαιοῦχοι θὰ ἔχουν πειὰ ἐκλείψει, ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχουν πειὰ τάξεις», ὅτε «κι ὁ λαὸς θὰ συνειθίσει σιγὰ - σιγὰ νὰ σέβεται τοὺς στοιχειώδεις νόμους τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ποὺ εἶνε γνωστοὶ ἀπὸ αἰῶνες, καὶ περιέχονται σὲ ὅλους τοὺς κώδικες. Θὰ συνειθίσει νὰ τοὺς σέβεται χωρὶς βία, χωρὶς ἐξαναγκασμό, χωρὶς ὑποταγή, χωρὶς τὸν εἰδικὸ μηχανισμὸ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ ποὺ ὀνομάζεται Κράτος». Αὐτὴ θὰ εἶνε κατὰ τὸν συγγραφέα «ἡ ἀνωτέρα φάσις τῆς Κομμουνιστικῆς Κοινωνίας», ὅπου κατὰ τὸν Marx «ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξαφάνηση τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ

τὴν ὑποταγή του στὴν ἀρχὴ τῆς διανομῆς τῆς ἐργασίας, ὅταν συγχρόνως θὰ ἔχει ἐξαφανισθεῖ ἡ ἀντίθεση μεταξὺ τῆς διανοητικῆς καὶ τῆς χειρονακτικῆς ἐργασίας, ὅταν ἡ ἐργασία δὲν θὰ εἶνε πειὰ ἕνα μέσον διατηρήσεως τῆς ζωῆς, ἀλλὰ θὰ γίνει μιὰ ἀπὸ τῆς πρῶτες ἀνάγκες τῆς ζωῆς, ὅταν μὲ τὴ γενικὴ ἀνάπτυξη τὰ ἄτομα θὰ ὡριμάσουν ἐπίσης κι οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις κι ὅλες οἱ δυνάμεις τοῦ κοινωνικοῦ πλούτου θὰ κυλοῦν σ' ἕνα ἀδιάκοπο χείμαρρο, μόνον τότε θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὸν στενὸ ὁρίζοντα τῶν ἀστικῶν νόμων, καὶ μόνον τότε θὰ εἶνε ἱκανὴ ἡ Κοινωνία νὰ γράψει στὸ λάβαρό της. «Καθένας κατὰ τὴν ἱκανότητά του, στὸν καθένα κατὰ τὰς ἀνάγκας του».

Γ'.

Σκέψεις καὶ κρίσεις

Προσπαθήσαμε πειὸ πάνω πέρνοντας τὶς βασικὲς ἰδέες τοῦ βιβλίου τοῦ N. Lenin νὰ δώσουμε στὸν ἀναγνώστη μιὰ γενικὴ ἰδέα τῆς κομμουνιστικῆς πολιτειακῆς θεωρίας. Καθὼς φαίνεται ἀπ' αὐτὴ τὴ σύντομη περίληψή μας ὁ συγγραφέας, πέρνοντας ὡς ἀναμφισβήτητη τὴν ἀλήθεια τῆς οἰκονομικῆς βάσης τοῦ κομμουνισμοῦ, ἐξετάζει τὸ Κράτος καὶ τὴ θέση τοῦ κομμουνισμοῦ ἀπέναντί του. Ἡ θεωρητικὴ βάση τοῦ εἶνε προφανής. Διατυπώνει ὁ ξύτερα τὴ ρεαλιστικὴ θεωρία ποὺ κι' ὁ Duguit ὑποστηρίζει γιὰ τὸ Κράτος, ὅταν λέει πῶς τὸ Κράτος εἶνε μία σχέση ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. Ἀρχινόντας ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ παραγωγὴ τοῦ Κράτους, τὴν βρίσκει στὴ πάλη τῶν τάξεων καὶ στὴν ἐπικράτητη μέσα στὴ πάλη αὐτὴ τῆς πειὸ δυνατῆς. Τὴν ἀλήθεια αὐτῆς τῆς θεωρίας, στὴν ὅλη μορφή της δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀρνηθῇ κανείς. Ἡ ἱστορικὴ μελέτη δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδώσει ἄλλη δικαιολογία γιὰ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὴ φυλετικὴ κοινωνικὴ ὀργάνωση, ὅπου ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας ἦταν ἴσα, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε μέσα της καμμιὰ εἰδικὴ ἔνοπλη δύναμη, ποὺ νὰ ἐξαναγκάζει τὴν ὑποταγὴ μιᾶς μερίδας αὐτῆς στὴν ἄλλη, στὴ κρατικὴ ὀργάνωση, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐμφάνισής της στηρίχθηκε στὴν κυριαρχία, ἔννοια ποὺ ἐκδηλώθηκε μὲ τὸ νομοθετικὸ κι' ἐκτελεστικὸ δικαίωμα ποὺ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογή του μὲ τὸν ἐξαναγκασμό, μόνον μιὰ εἰδικὴ ἔνοπλη ὀργάνωση στὴ διάθεση τῶν ἀρχόντων θὰ μποροῦσε νὰ ἐξασφαλίσει. Ἀκριβῶς ἡ μελέτη τοῦ ἀρχαίου Κράτους δείχνει ὀξύτατα αὐτὴν τὴν ἀλήθεια μὲ τὴν ὕπαρξη τῆς δουλείας, μιᾶς δουλείας τόσο ἐκτεταμένης ὥστε σὲ 30.000 Ἀθηναίους πολίτες, νὰ ὑπάρχουν τριακόσιες χιλιάδες δοῦλοι. (1). Πραγματικὰ στὸ σύγχρονο Κράτος δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο ἀκριβῶς. Οἱ σύγχρονες δημοκρατίες ἀναγνωρίζουν τὴν γενικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσοτητας τῶν πολιτῶν, γι' αὐτὸ κι' ἡ Δημοκρατία ἀναγνωρίζεται ἀπ' τὸν Marx σὰν ἕνας τρόπος μετάβασης ἀπὸ τὸ καπιταλιστικὸ καθεστὼς στὸ προλεταριακό, σὰν ὁ τελευταῖος σταθμὸς τοῦ παληοῦ κόσμου πρὸς τὰ νέα οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ καθεστῶτα τοῦ μέλλοντος. Ἀλλὰ ἡ ἰσότητα αὐτὴ εἶνε πραγματικὴ στὴν ἐξάσκησή της; Νομίζουμε ὅτι ὄχι, καὶ τείνουμε νὰ παραδεχθοῦμε αὐτὸ ποὺ ἐπιγραμματικὰ διατυπώνει ὁ Marx μελετώντας τὴ Παρισινὴ Κομμούνα ὅτι δηλ. στὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα ὁ λαὸς κάθε τρία ἢ ἕξη χρόνια ἐκλέγει ποιὸ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς κυρίαρχης τάξης θὰ τὸν καταπιέζει μέσα στὸ Κοινοβούλιο. Σ' ἕνα ἄλλο σημείωμα μας εἴδαμε πῶς ὁ Duguit (1) ἀναχωρῶντας ἀπὸ τὴν ἴδια ρεαλιστικὴ ἀντίληψη τοῦ Κράτους, καταλήγει σὲ μιὰν κοινωνικὴ ἀναμόρφωση, μὲ τὴν μεταμόρφωση τοῦ Κράτους ἀπὸ ὑποκείμενο σὲ ἀντικείμενο δικαίου. Ἀλλὰ ὁ N. Lenin ἀκολουθῶντας πιστὰ τὸν Marx καὶ τὸν σύντροφό του Engels πέρνει μιὰ ἐντελῶς διαφορετικὴ κατεύθυνση, προσθέτοντας ὀτὴ ρεαλιστικὴ θεωρία τοῦ Κράτους ἕνα νέο παράγοντα, τὸν οἰκονομικό. Παραδέχεται δηλαδὴ ὅτι ἡ πολιτικὴ κυριαρχία, εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς οἰκονομικῆς, ὅτι γιὰ νὰ γίνει κανεὶς ἄρχοντας δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὁ ποσοτικὰ ἰσχυρότερος, ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ εἶνε ὁ ποιοτικὰ δυνατώτερος, ὁ κεφαλαιοῦχος. Πραγματικὰ μιὰ ἐξέταση τῆς ἱστορίας ἀποδείχνει συχνὰ συνδυασμένες τὴν πολιτικὴ μὲ τὴν οἰκονομικὴ κυριαρχία. Ἀλλὰ μπορεῖ τάχα κανεὶς νὰ δώσει ἕναν ἀπόλυτο κανόνα; Οἱ ρωμαῖοι στρατηγοί, ποὺ ἀλληλοδιάδοχα ἀνεβοκατέβαιναν στὸ αὐτοκρατορικὸ θρόνο, ἦταν τάχα οἱ ἀντιπρόσωποι μιᾶς κοινωνικῆς τάξης, οἰκονομικὰ ἰσχυρότερης ἀπὸ τὶς ἄλλες; ὕστερα μήπως πολλὲς φορὲς ἡ πολιτικὴ κυριαρχία δὲν στηρίχθηκε καὶ σὲ ἠθικοὺς παράγοντες, θρησκευτικοὺς π. χ.; Γι' αὐτὸ νομίζουμε κάπως ὑπερβολικὸ τὸν ὁρισμὸ αὐτό. Κάνει σὲ κανόνα, κάτι ποῦ πραγματικὰ μπορεῖ νὰ συμβαίνει, ἀλλὰ δὲν συμβαίνει πάντα καὶ ἀναγκαῖα, ἀφ' οὗ ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις, ὅπου ἄλλοι λόγοι φέρνουν τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Οἱ συνέπειες τοῦ κανόνα αὐτοῦ, ποὺ διατυπώνουν οἱ κομμουνιστικὲς θεωρίες εἶνε φανερές. Δίνουν στὸν οἰκονομικὸ παράγοντα τὴν κυρίαρχη θέση, καὶ θεωροῦν ὅτι ἐν ὅσῳ αὐτὸς δὲν καταστρέφεται ἡ μεταμόρφωση τοῦ Κράτους, ἀπὸ Κράτος μιᾶς μερίδας, σὲ Κράτος τοῦ ὅλου δὲν εἶναι δυνατή. Ἀλλὰ τάχα γιατὶ νὰ συμβαίνει αὐτό; Ἡ οἰκονομικὴ κυριαρχία μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ μόνος ρυθμιστὴς αὐτοῦ τοῦ ζητήματος; Εἴμαστε διστακτικοὶ νὰ τὸ παραδεχθοῦμε, ἀφ' οὗ ἀκριβῶς, ὅπως παραπάνω εἴπαμε δὲν παραδεχόμαστε γι' αὐτὴν τὴν ἀπόλυτη σημασία, ποὺ τῆς δίνει ὁ κομμουνισμός.

Τὸ νὰ ἐπιμείνουμε πειὸ πολὺ στὴ μελέτη τοῦ κρατικοῦ συστήματος τῆς ἐπαναστατικῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπει ὁ τόπος. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ ὀνομαστικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ ὀργανισμοῦ δείχνει καθαρὰ πόσο ἀντίθετη εἶνε ἡ πραγματικότητα πρὸς τὴ θεωρία. Γιατὶ πῶς ἡ ἐπαναστατικὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἀφ' οὗ δὲν θὰ ἔχει τὴ βάση τῆς κυριαρχίας μ' ὅλον τοῦτο θὰ κάμει τὴν ἐξαφάνιση καὶ τὴ καταστροφὴ τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος; Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἐνέργεια ἔχει προϋπόθεσή της τὴν ὕπαρξη μιᾶς κυριαρχικῆς ἐξουσίας. Κι' ἡ ἐλεύθερη ἔνοπλη δύναμη τοῦ προλεταριάτου κατὰ τί διαφέρει οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὴν εἰδικὴ ἔνοπλη δύναμη τοῦ ἀστικοῦ Κράτους; Μήπως καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ δὲν ἔχουν τὸν ἴδιο σκοπό, τὴν ἐπιβολὴ δηλ. μιᾶς κοινωνικῆς τάξης πάνω στὶς ἄλλες; τὸ ὅτι τὸ προλεταριάτο εἶνε ὑπέρτερο τῶν λοιπῶν ἀπὸ ἀριθμητικὴ ἄποψη δὲν εἶνε μιὰ ἐπαρκὴς ἀπόδειξη, παρὰ μιὰ δικαιολογία. Ὅσο κι' ἂν πλειοψηφεῖ, πάντα εἶνε ἕνας ἀριθμὸς τοῦ συνόλου, κι' ὄχι τὸ σύνολον ὁλόκληρο, κι' ἡ ἔνοπλη ὀργάνωση του θὰ εἶνε πάντα μιὰ «εἰδική», Κρατική, ὀργάνωση γιὰ τὴν ἐπιβολὴ μιᾶς μερίδας ἔστω καὶ τῆς μεγαλύτερης, πάνω στὶς ἄλλες. Ἀφ' ἑτέρου κι' αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα τῆς προλεταριακῆς πλειονοψηφίας δὲν ἔχει ἀπόλυτη σημασία. Πιθανὸν στὴ Ῥωσσία ἐξ αἰτίας τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ νὰ εἶνε ἀληθινό. Ἀλλ' ἀλλοῦ; κι' ἀκριβῶς ἡ πεῖρα τῶν κομμουνιστικῶν ἐπαναστάσεων στὴ Γερμανία, Ἰταλία κι' Οὐγγαρία ἀπόδειξε τὴν μειονεκτικὴ ἀριθμητικὴ θέση τοῦ προλεταριάτου ἀπέναντι, κύρια, στὶς μικροαστικὲς τάξεις, ποὺ σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη εἶνε ἐξαιρετικὰ ἀνεπτυγμένες. Ἀλλ' ἂν ὁ κομμουνισμὸς εἶνε μιὰ θεωρία ποὺ στηρίζεται σὲ ρεαλιστικὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα, ἐξίσου στηρίζεται καὶ σὲ μιὰ οὐτοπιστικὴ ἀντίληψη. Ἡ ἀνώτερη φάση τοῦ Κομμουνισμοῦ, ἡ Δεύτερη Βασιλεία τοῦ νέου αὐτοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας, θὰ μείνε ἀσφαλῶς τὸ ὄνειρο κι' ἡ μυστικὴ τάση τῶν ἀποστόλων του. Ἡ γενικὴ εὐδαιμονία θὰ μείνει πάντα ἀπραγματοποίητη, καὶ τίποτε δὲν θὰ 'μπορέσει νὰ προσεγγίσει τοὺς ἀνθρώπους σ' αὐτή, οὔτε κι' αὐτὴ ἡ Ἐπαναστατικὴ Δικτατορία τοῦ Προλεταριάτου, ποὺ ἀσφαλῶς κάποια ἄλλη δικτατορία θὰ τὴν διαδεχθεῖ, πρὶν προφθάσει νὰ πραγματοποιήσει τὰ μακρινὰ ὁράματά της.

* *
*

Ὅσον ἀφορᾶ τὴν μετάφραση εἶνε ἐλεεινὴ κι' ἀξιοδάκρυτη! Ἀπὸ τὰ λίγα κομμάτια της, ποὺ παραπάνω ἀναφέραμε αὐτούσια, φαίνεται ἀμέσως πῶς ἔγεινε πρόχειρα, καὶ χωρὶς εὐσυνείδητη προσπάθεια. Τὸ ὕφος εἶνε ἀνώμαλο καὶ χάνει πολὺ ἀπὸ τὴν νευρικότητα καὶ τὴν ὁρμητικότητα τοῦ ὕφους τοῦ Lenin, ποὺ ἀπὸ ἄλλα του βιβλία, μᾶς δόθηκεν ἡ ἀφορμὴ νὰ γνωρίσουμε. Τὸ γλωσσικὸ δὲ ἰδίωμα εἶνε κυριολεκτικὰ ἐξωφρενικό. Μὲς 'τὸ βιβλίο αὐτό, μέσ' σὲ δυὸ τρεῖς γραμμές του μόνον, εἶνε δυνατὸν νὰ βρεῖ κανεὶς ὅλους τοὺς τύπους τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς καθαρεύουσας, ἀνακατωμένους σ' ἕνα περίεργο συνονθύλευμα, ἀξιοπαρατήρητο γιὰ τὴ γλωσσικὴ ἀναρχία, ποὺ ἐπικρατεῖ τώρα στερνά, στὴν ἐπιστημονική μας γλῶσσα.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Δ. ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ

(1) Daremberget Saglio-Dictionnaire etc. τ. 4ος σελ.1260

(3) Βλπ. ἐφημ. Δημοκρατίσ, Α'. ἀριθ. 3σελὶς 6 Ἀπὸ τὰ νέα βιβλία, μία βιβλιοκρισία μας γιὰ τὸν συγγραφέα αὐτόν.

ΣΤΑ ΕΚΑΤΟΧΡΟΝΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΠΑΎΡΟΝ

Ἕνα μεγάλο καὶ δυνατό, ἕνα ἰδιόρρυθμο καὶ ἀνήσυχο πνεῦμα ἔσβηνεν ἀπ' τὴ ζωή, γιὰ νὰ βυθισθεῖ καὶ ν' ἀστράψει στὴν αἰωνιότητα, σωστὰ πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια, στὶς 19 τοῦ Ἀπρίλη 1824. Οἱ μυρωδιὲς τοῦ ἀνοιξιάτικου ὀργασμοῦ, μὲ ὅλη τὴν ἀπαλὴν ἀναπνοὴ τῶν χαμομηλιῶν καὶ τῶν κρίνων, ἔπαιρναν ἐλαφρὰ ἕνα δειλινὸ πρὸς τὸ ἄπειρο τὴν πολυκύμαντη ψυχὴ τοῦ Μπάϋρον κάτω ἐκεῖ στὸ θρυλικὸ Μεσολόγγι.

Ἑκατὸ χρόνια ὁλόκληρα! Δηλαδὴ μιὰ χρονικὴ περίοδο, ποὺ τόσα δημιουργοῦνται, τόσα σβήνονται, τόσα διαλύονται, χωρὶς ν' ἀφίσουν πολλὲς φορὲς στὸ διάβατων οὔτ' ἕνα ἴχνος ἀσήμαντο. Εἶναι πολλὰ στὸν κόσμο πράγματα, ποὺ τρέμουν τοῦ χρόνου τὸ πέρασμα. Ὅμως ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μπάϋρον δὲν εἶναι ἀπὸ κεῖνα, ποὺ τρομάζουν τὸ χρόνο. Καὶ ἂν γιὰ κάμποσο τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ποιητὴ τὸν ἐσκέπασεν ἡ καταχνιὰ μιᾶς φυσικῆς στὴν ἀνθρωπότητα λησμοσύνης, σήμερα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν χρόνων καὶ τῶν θρόλων ξυπνᾶ καὶ ἀνατινάζει τοῦ κόσμου τὴ μνήμη ἡ ἀντήχηση τῆς βροντῆς τοῦ κανονιοῦ, ποὺ ἀπὸ τὸ ἡρωικὸ Μεσολλόγγι, σωστὰ πρὶν ἀπὸ ἕνα αἰῶνα, μετροῦσε θλιβερὰ τὰ 37 χρόνια τοῦ ποιητῆ, ποὺ εἶχε πεθάνει μὲ τὴν ὄμορφη ὀπτασία τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας στὰ βασιλεμένα του μάτια.

Στὴ μνήμη τοῦ Μπάϋρον σωρὸς τὰ ἄνθη τοῦ θαυμασμοῦ, ποὺ θὰ προσφέρει ὄχι μόνον ἡ πατρίδα του ἡ Ἀγγλία, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα. Μὰ ἡ Ἑλλὰς ἔχει καὶ ἕνα λόγον ἀκόμη περισσότερο. Ὁ Μπάϋρον ἀπέθανε στὰ χώματά της, πολεμώντας γιὰ τὴν ἀπολύτρωσή της ἀπὸ βάρβαρο ζυγό.

Καὶ ὁ «Παντογνώστης» ἀπὸ τὰ ἄνθη τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς θ' ἀφιερώσει ἐδῶ μερικά, ἀγνὰ καὶ πλούσια στὸ αἴσθημα, γιὰ τὸ ἑκατόχρονο μνηνόσυνο τοῦ μεγάλου φιλέλληνος.

Καταγωγὴ καὶ χαρακτῆρας τοῦ Μπάϋρον.—Παιδικὰ χρόνια.—Γυμνάσιο καὶ Πανεπιστήμιο.—Σκεπτικισμὸς καὶ σπόρτ. — Ἔρωτες. — Τὰ πρῶτα του τραγούδια.—Γίνεται Λόρδος.—Πρῶτο ταξίδι στὴν Ἀνατολή.—Ἔρωτες στὴν Ἀθήνα.—Ἐπιστροφὴ στὴν Ἀγγλία καὶ ποιητικὲς δάφνες. — Ὁ γάμος τοῦ Μπάϋρον. —Δεύτερη αὐτοεξορία.—Ζωὴ στὴν Ἑλβετία καὶ στὴν Ἰταλία.—Ἄλλες ἐρωτικὲς περιπέτειες.—Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση καὶ ὁ θάνατος τοῦ Μπάϋρον.

Ὁ Μπάϋρον (*) ἐγεννήθηκε στὰς 10)22 τοῦ Γενάρη τοῦ 1788 στὸ -Λονδῖνο. Ὀνομάσθηκε Γεώργιος Νόελ καὶ πῆρε μαζὶ καὶ τὸ μητρικὸ ἐπώνυμο Γόρδων. Ἡ καταγωγή του φτάνει, ἀπ' τὸν πατέρα του, ὡς στὰ χρόνια, ποὺ ὁ Νορμανδὸς κατακτητὴς Γουλιέλμος ἐκυρίευσε τὴν Ἀγγλία· ἀπ' τὴ μητέρα του, ὡς στὸ βασιλικὸ γένος τῶν Στουαρτιδῶν, στὰ χρόνια τοῦ βασιλέα τῆς Σκωτίας Ἰακώβου τοῦ Α'. Ὁ πάππος τοῦ ποιητῆ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰώνα ὡς ναύαρχος εἶχε φημισθεῖ στὰ χρονικὰ τοῦ ναυτικοῦ.

Ὁ πατέρας του Τζών, ὀνομαστὸς γιὰ τὴν ἀκόλαστη ζωή του, εἶχε νυμφευθεῖ πρῶτα τὴν Λαίδη Καρμάθη· ὅταν αὐτὴ ἀπέθανεν, ἀφοῦ εἶχε δεῖ τὴν καταστροφὴ τῆς περιουσίας της καὶ ἄφισε μιὰ κόρη, τὴν Αὐγούστα, πολυαγαπημένη τοῦ Μπάϋρον, ὁ Τζὼν ἐνυμφεύθη τὴν ἄστατη Αἰκατερίνα Γόρδων, ἀπὸ τὸ Ἀβερδὴν τῆς Σκωτίας, ποὺ δὲν ἄργησε νὰ καταστρέψει καὶ αὐτῆς τὴν περιουσία. Τὴν ἐποχή, ποὺ γεννιώταν ὁ Μπάϋρον, ὁ πατέρας του βρισκόταν στὴ Γαλλία, ὅπου σὲ λίγο καὶ ἀπέθανε σὲ ἡλικία 35 ἐτῶν.

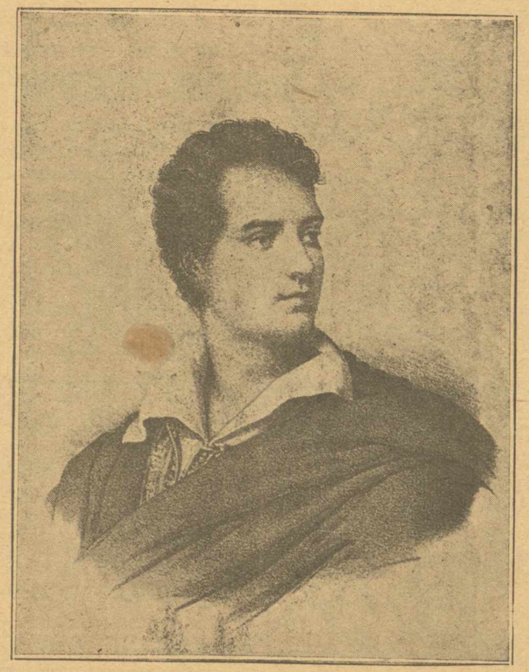

Ὁ χαρακτήρας τοῦ Μπάϋρον ἦταν σὰν ἕνα κρᾶμα ἀπὸ ἀρετὲς καὶ ἐλαττώματα τῶν προγόνων του (γενναιοφροσύνη, ἀνισορροπία, πολεμικὴ ὁρμή, ἰδιοτροπία, ἀκολασία). Ἀπὸ μικρὸς ὁ ποιητὴς ἦταν πεισματάρης καὶ καμμιὰ φορὰ ἐξέσχιζε καὶ τὰ ροῦχα του ἀπὸ τὴν παραφορὰ τῆς ὀργῆς του.

Στὴ μητέρα καὶ στὸ γυιὸ ἀπόμειναν ἐτήσιον εἰσόδημα 150 λίρες μόνο· ὅμως ἀργότερα, μὲ τὴν προσπάθεια τοῦ κόμητος Carslile, κηδεμόνα τοῦ ἀνήλικου Μπάϋρον, πῆραν καὶ μιὰ βασιλικὴ χορηγία ἀπὸ 300 λίρες, καθὼς καὶ τὸ οἰκογενειακό τους κτῆμα Rochdal, ποὺ εἶχεν ἀπαλλοτριωθεῖ παράνομα. Στὰ 1798 πῆραν ἀκόμη κι' ἕνα ἄλλο οἰκογενειακὸ κτῆμα, τὸ Newstead Abbey, ἄλλοτε μοναστηριακό, ὅπου κατοίκησαν μητέρα καὶ γυιὸς μετὰ τὸ θάνατο τοῦ θείου του Γουλιέλμου· γιατὶ ὡς τότε ἔμεναν στὴν ἐξοχὴ τοῦ Ἀβερδήν, ὅπου ὁ ποιητὴς ἐπέρασε τὰ πρῶτα χρόνια τῆς τρυφερῆς του ἡλικίας.

Ἡ Σκωτία, μὲ τὰ χιονισμένα της βουνὰ καὶ μὲ τὴν πλούσια καὶ γόνιμη βλάστηση, εἶχεν ἐπιδράσει πολὺ στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Καὶ ἡ μητέρα του ἄφινε τὸν μικρὸ Μπάϋρον ἐλεύθερο καὶ ἀπεριόριστο νὰ γυρίζει ἀδιάκοπα τὰ γραφικὰ τοπία καὶ νὰ γεμίζει τὴ φαντασία του μὲ κάθε ποιητικὴ παράδοση καὶ διήγηση καὶ πρόληψη τοῦ λαοῦ. Ὅπως ὁ Οὐάλτερ Σκὼτ καὶ ὁ Κάμπελ, ἔτσι καὶ ὁ Μπάϋρον ἀπ' ἐκεῖ πῆρε τὶς πρῶτες ἐντυπώσεις του καὶ ἐκεῖ ἐνεπνεύσθηκε τὸ φιλελεύθερο αἴσθημα, ποὺ πολλὲς φορὲς ἀπόδειξε στὴ ζωή του.

Στὸ Ἀβερδὴν ὁ Μπάϋρον, 8 ἐτῶν μόλις, ἀγάπησε τρελὰ τὴ συνομήλική του Μαρία Δούρρ. Ἔτσι καὶ ὁ Δάντε, παιδὶ ἀκόμη, ἀγάπησε τὴ Βεατρίκη του. Ὁ ἔρωτας ἐκεῖνος ἔγινε πρόδρομος γιὰ ὅσα κατόπιν ἔπαθεν ὁ ποιητής. Ἡ μητέρα του τὸν ἔστελνε σ' ἕνα γραμματοδιδασκαλεῖο· ἀλλὰ κυρίως προσπαθοῦσε νὰ τοῦ γιατρέψει τὸ πόδι, ποὺ τοῦ ἦταν χωλὸ ἀπὸ τὴ νηπιακὴ ἡλικία· τοῦ κάκου ὅμως· ὁ Μπάϋρον ἔμεινε χωλὸς σ' ὅλη του τὴ ζωή, ὅπως καὶ ἄλλοι διάσημοι σύγχρονοί του (Οὐάλτερ Σκώτ, Ταλεϋράνδος, Σούλτ), καὶ αὐτὸ τοῦ κόστιζε πολύ· δὲν ἔστεργε μὲ κανένα τρόπο νὰ δεῖ τὸ πόδι του γυμνὸ ξένο μάτι.

Τὸ κτῆμα τοῦ Newstead, ὅπως εἴπαμε παραπάνω, ἦταν τοῦ Γουλιέλμου, θείου τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὸν πατέρα του. Ὁ Γουλιέλμος, «πέμπτος λόρδος Μπάϋρον», εἶχε ὀνομασθεῖ καὶ «φονιᾶς Μπάϋρον», γιατὶ μὲ τὸ χέρι του εἶχε σκοτώσει ἕνα συγγενῆ του· δικάσθηκε ἀπὸ τὴ Βουλὴ τῶν Ὁμοτίμων καὶ καταδικάσθηκε σὲ θάνατο· ὕστερα τοῦ χάρισαν τὴ ζωή, μὰ τὸν ἔβγαλαν ἰσόβια ἀπὸ τὸ Σῶμα. Τότε πῆγε καὶ κλείσθηκε στὸ κτῆμα του κ' ἔζησε μιὰ ζωὴ παράξενη καὶ μισάνθρωπη, γυμνάζοντας γρύλλους καὶ ἄλλα τέτοια ἀλλόκοτα φτιάνοντας. Ὅταν ὁ Μπάϋρον, ποὺ τὸν διαδέχτηκε καὶ στὸ ἀξίωμα τοῦ λόρδου, καὶ ἡ μητέρα του ἤρθαν νὰ ἐγκατασταθοῦν στὸ κτῆμα, τὸ βρῆκαν ἐρημωμένο καὶ ἀκατοίκητο. «Ἕνα σκαμνί, λέγει κάποιος βιογράφος τοῦ Μπάϋρον, σώζοταν στὶς πλατιὲς καὶ ἔρημες σάλες τοῦ πύργου καὶ σ' αὐτὸ ἐκάθισε ἡ γυναῖκα, σιμὰ στὸ τζάκι, σφίγγοντας στὴν ἀγκαλιά της τὸ μοναχοπαίδι της μὲ κλάματα». Ὁ τόπος γύρω δὲν ἦταν ὅπως στὴ Σκωτία· ἦταν ξερὸς καὶ ἄχαρος. Καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτὴ ἔκαμε τὴν πιὸ μεγάλη· καὶ βαθιὰ ἐντύπωση στὸ φυσικὰ μελαγχολικὸ χαρακτῆρα τοῦ παιδιοῦ.

(*) Ἔτσι προφέρεται στὸ ἀγγλικὸ τὄνομά του. Κι' ἔτσι τὸν εἶπε στὸ τραγούδι του καὶ ὁ Δ. Σολωμός. Ἡ μανία νὰ ἐξελληνίζουμε συχνὰ τὰ ξενικὰ ὀνόματα ἔκανεν, ὥστε τὸν Γκαῖτε π. χ. νὰ τὸν διαβάζουμε Γοίθιον, τὸν Σαικσπῆαρ Σακεσπῆρον κ.λ.π. Καιρός, νομίζομε, νὰ δοθεῖ ἕνα τέλος στὴν κωμικὴ αὐτὴ προσπάθεια, ποὺ παραμορφώνει τὰ ὀνόματα καὶ τὰ κάνει πολλὲς φορὲς ἐντελῶς ἀγνώριστα.

Ἕνα χρόνο ὕστερα ὁ Μπάϋρον ἤρχοταν στὸ Λονδῖνο γιὰ νὰ μπεῖ στὸ Γυμνάσιο Harow on the Hill, ὅπου φοιτοῦσαν παιδιὰ τῆς ἀριστοκρατίας. Ἐκεῖ ἐγνώρισε καὶ ἔκαμε πολλοὺς φίλους, ποὺ πάντοτε τοὺς ἤθελεν ὑποτακτικούς, γιατὶ πάντοτε ἦταν περήφανος, ἀκατάδεχτος, ἀνυπόταχτος καὶ ἀνήσυχος.

Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα δύο ἔρωτες τοῦ ἐτάραξαν πάλι τὴν ψυχή· ὁ ἕνας ἦταν γιὰ τὴ Μαργαρίτα Πάρκερ, διάφανη ὀμορφιά, ποὺ ἀπόπνεε μιὰ γαλήνη καὶ ἠρεμία, ὡς ἔλεγεν ὁ ἴδιος· μὰ γρήγορα τὴν ἔκλαψε νεκρὴ ἀπὸ φθίση· ὁ ἄλλος ἔρωτας ἦταν γιὰ τὴ Μαρία Chaworth, ἀνεψιὰ τοῦ εὐπατρίδη, ποὺ εἶχε σκοτωθεῖ ἀπὸ τὸν θεῖο του Γουλιέλμο· μὰ καὶ ὁ δεύτερος ἔρωτας δὲν τοῦ ἐστάθη τυχερός· ἡ Μαρία παντρεύθηκε· ἔκαμεν ὅμως, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἐπίστευε, ν' ἀνατιναχθεῖ στὸ φῶς ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα του. Ἔγραψε γι' αὐτὴ The Dream (τὸ ὄνειρο), ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα λυρικά του.

Δέκα πέντε χρόνων ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιο κ' ἔμπαινε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Cambridge, ὅπου ἀφοσιώθηκε στὴ σπουδὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κλασσικῶν. Ἐκεῖ ἄρχισε νὰ σκέπτεται. Μιὰ ἀπὸ τὶς σκληρότερες θλίψες του ἦταν καὶ ἡ συναίσθηση, πὼς δὲν ἦταν πιὰ παιδὶ καὶ πὼς ἄρχισε νὰ γερνᾶ. Ὁ σκεπτικισμὸς τοῦ ἔσφιγγε τὴν ψυχή, μὰ σιμὰ σ' αὐτὸν ἡ διάνοιά του ὀρθώνουταν ὑπέροχα γιὰ νὰ πολεμήσει τὴν καταστρεπτικὴ αὐτὴ τάση καὶ νὰ τὴ μετατρέψει σὲ ταπεινότερη ἀμφιβολία, ποὺ ἦταν πιὸ σύμφωνη πρὸς τὸ θρησκευτικὸ αἴσθημα. Ρωτοῦσε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ βιβλία, τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ γιὰ τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς. Ἔπασχεν ἀπὸ τὴν ἠθικὴν ἀρρώστια, ποὺ βασάνιζε τὸν Πασκὰλ καὶ τὸν Σατωμπριὰν, τὴν ἀρρώστιαν τῆς ἀνάγκης τῆς πίστης μαζὶ μὲ τὸν σκεπτικισμό.

Μὰ δὲν ἔπαυε νὰ μεταχειρίζεται σύγχρονα καὶ κάθε εἶδος σπόρτ, ἀκόμη καὶ κάθε ἀσωτεία ποὺ δὲν ἦταν τῆς ἡλικίας του. Μελαγχολικός, σχεδὸν μισάνθρωπος, ἔπινε καὶ γλεντοῦσε. Τὸν βασάνιζε ἀκόμη καὶ ἡ ἀνάμνηση τῆς Μαρίας.

Στὸ δωμάτιό του εἶχε μιὰν ἥμερη ἀρκούδα, ποὺ ἔλεγεν ὅτι θὰ τὴν κάνει... διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου του. Ἐπίσης, ὅταν ἀπεφοίτησε, 19 χρόνων, ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο καὶ γύρισε στὸ κτῆμά του, εἶχεν ἕνα πελώριο σκύλλο τῆς Νέας Γῆς, ποὺ τὸν θεωροῦσε ὡς τὸν πιστότερό του σύντροφο· γι' αὐτὸ κι' ὅταν ἀπέθανε, τοῦ χάραξε στὸ μνῆμα· «Αὐτὸ εἶναι μνῆμα φίλου· ἕνα μόνο τέτοιον ἐγνώρισα, κι' αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ κοίτεται ἐδῶ». Στὴν ἰδιοκτησία τοῦ Newstead συγκαλοῦσε πολλὲς φορὲς τοὺς φίλους του, ὅπου μεταμφιεσμένοι σὲ καλογήρους συζητοῦσαν γιὰ στίχους καὶ φιλοσοφία, πίνοντας κρασὶ τῆς Βουργουνδίας μέσα σὲ κρανίο, σκοπεύοντας μὲ πιστόλια κλ.

Πρὶν ἀποφοιτήσει, δυὸ φορὲς τύπωσε τὰ πρῶτα του τραγούδια καὶ δυὸ φορὲς τἄκαψε. Τέλος στὰ 1808 ἐκυκλοφόρησε τὰ ἐκλεκτότερά του μὲ τὸν τίτλο «Hours of Idleness» (Ὧρες τεμπελιᾶς), ποὺ ἡ ἀγγλικὴ κοινωνία τὰ ὑποδέχτηκε μὲ ἐπαίνους καὶ θαυμασμό. Μὰ ἡ «Ἐπιθεώρηση τοῦ Ἐδιμβούργου», ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα περιοδικὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐχτύπησε τὸν νέο βάρδο μὲ τὴν πιὸ πικρόχολη ἐπίκριση, σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ πεῖ στὸ τέλος, πὼς ὁ Μπάϋρον δὲν ἦταν ποιητής. Ὁ Μπάϋρον, ποὺ ἡ ἄδικη ἐκείνη ἐπίθεση τὸν ἐκέντησε βαθιά, ἀνατινάχθηκε καὶ μ' ἕνα πρωτότυπο καὶ ἐμπνευσμένο ποίημα, γεμάτο χολὴ κοὶ νεῦρα καὶ φλόγα, «Οἱ Ἄγγλοι βάρδοι καὶ οἱ Σκῶτοι κριτικοί», ἐκεραύνωσε τὸν ἐπικριτή του. Μοναδικὴ ἦταν ἡ ἐντύπωση. Ἡ Ἀγγλία ἔβλεπεν ὅτι εἶχε ἀποκτήσει ποιητὴ, ποὺ δὲν εἶχε δεῖ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Σαικσπῆαρ, τοῦ Μίλτωνα, τοῦ Πώπ. Καὶ γρήγορα τὴν πρώτη ἀκολούθησε δεύτερη ἔκδοση τοῦ ἔργου, ποὺ ἔγινεν ἀνάρπαστο. Σημειώνομεν ἐδῶ, ὅτι ὁ Μπάϋρον ἦταν φοβερὰ κακογράφος καὶ ἔλεγεν. «Ὁ τυπογράφος κάνει θαύματα κατορθώνει νὰ διαβάζει ὅ,τι δὲν μπορῶ νὰ διαβάσω ὁ ἴδιος».

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ (1809) ὁ Μπάϋρον γενόταν πιὰ ἐνήλικος κ' ἔμπαινε (13 Μάρτη) στὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων. Ὀχρὸν ἀπὸ θυμὸ τὸν συνώδευε στὴν αὔθουσαν ὁ συγγενής του Δάλλας, ἕνας ἀπὸ τοὺς βιογράφους του, γιατὶ ὁ κηδεμόνας του κόμης Carslile ἀρνήθηκε νὰ παρασταθεῖ στὴν παρουσίασή του· ἔδωκε τὸν ὅρκο, ἀπήντησε ξερὰ στὰ φιλικὰ λόγια τοῦ καγκελλάριου Eldon κ' ἔλαβε θέση στὴν ἀντιπολίτευση. Μὰ ἡ κοινοβουλευτικὴ ζωὴ δὲν τοῦ ἐστάθηκε καὶ τόσο εὐχάριστη.

Πολὺς καιρὸς δὲν ἐπέρασε καὶ ὁ Λόρδος Μπάϋρον ἄρχισε νὰ βασανίζεται ἀπὸ μιὰ πλήξη, μιὰ δυσαρέσκεια κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του· σ' αὐτὸ συντελοῦσαν πολὺ καὶ ἡ μοναξιά του, ἡ μικρὴ περιουσία του, ἡ ἀπουσία προσώπων ξεχωριστῶν καὶ ἡ συναίσθηση πὼς ἦταν ἀθεράπευτα χωλός. Γιὰ ὅλα αὐτὰ ἀποφάσισε νὰ ξενιτευθεῖ καὶ νὰ γυρίσει τὸν κόσμο.

Ἔγραψε λοιπὸν τὴν διαθήκη του, ἐξασφάλισε τὸ μέλλον τῆς μητέρας του καὶ ἀφοῦ ἀποχαιρέτισε τὴν ἀγαπητή του Μαρία (ποὺ τὴν ξανάειδε μητέρα μ' ἕνα μικρὸ κοριτσάκι), καθὼς καὶ τὴν Ἀγγλία μὲ μελαγχολικοὺς στίχους, μπαρκαρίστηκε στὶς 2 Ἰουλίου 1809 καὶ τράβηξε γιὰ τὴν Ἀνατολή. Τὸν συνώδευε καὶ ὁ φίλος του Hobhouse, νέος ἄνθρωπος γραμμάτων, ποὺ ξεχώρισε κατόπι στὸ πολιτικὸ στάδιο. Στὸ ταξίδι αὐτὸ ὁ Μπάϋρον ἀνέπτυξε ὅλη του τὴν ποιητικὴ μεγαλοφυΐα.

*
* *

Πέρασε πρῶτα στὴ Λισσαβώνα τῆς Πορτογαλλίας κ' ἔπειτα στὸν Κάδικα καὶ στὴ Σεβίλλη, ἀπ' ὅπου πῆρε μαζί του ἕνα βοστρύχι τῶν μαλλιῶν τῆς δόνας Ἰωσηφίνας, ποὺ τὰ χαρακτηριστικά της περιγράφει ὁ ποιητὴς στὸ Ι κεφ. τοῦ Δὸν Ζουάν· ἔπειτα πέρασε στὴ Μάλτα, στὴ Σαρδηνία, στὴ Σικελία· ἔφτασε τέλος στὴν Ἤπειρο, ὅπου τὸν ὑποδέχτηκε ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς. Ἀπὸ τὰ Γιάννενα πέρασε στὴν Πρέβεζα κι' ἀπὸ κεῖ σ' ὅλη τὴν Ἀκαρνανία· ἀφοῦ ἔμεινε λίγο στὸ Μεσολόγγι, πῆγε στὴν Πελοπόννησο, στοὺς Δελφοὺς καὶ στὴ Βοιωτία. Ἀπ' ἐδῶ τέλος ἤρθε νὰ ξεχειμωνιάσει στὴν Ἀθήνα, ἀπὸ Δεκέμβρη 1809 ἕως Μάρτη 1810. Τοῦ ἔγινε τὸ πιὸ ἀγαπημένο μέρος, γιὰ τὸ κλῖμα καὶ γιὰ τἀρχαῖα μνημεῖα. Κατοίκησε τότε στὸ σπίτι τῆς Ταρσίας Προκόπη Μακρῆ, ὅπου εἶχε ἀγαπήσει τὶς τρεῖς ὡραῖες κόρες της καὶ πρὸ πάντων τὴ μικρότερη Τερέζα ἢ Λούλα, τὴν «Κόρη τῶν Ἀθηνῶν», ποὺ τοῦ ἐγέννησε ἕνα τόσο βαθὺ καὶ φλογερὸ αἴσθημα.

Τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1810 πῆγε στὴ Σμύρνη, ὅπου ἐτελείωσε τὸ β'. ἄσμα τοῦ «Χάρολντ». Ἔπειτα μὲ τὸν Ὅμηρο στὰ χέρια πέρασε ἀπὸ τὴν Τρωάδα κ' ἔπειτα τράβηξε πρὸς τὸ Βόσπορο, ἀφοῦ στὸν Ἑλλήσποντο

πέρασε κολυμπώντας ἀπὸ τὴ Σηστὸ στὴν Ἄβυδο, ὅπως ὁ Λέανδρος κολυμποῦσε νύχτα γιὰ νὰ συναντήσει τὴν Ἡρώ. Γύρισε κατόπι στὴν Πελοπόννησο καὶ στὴν Ἀθήνα.

***

Ὕστερα ἀπὸ ἀπουσία δύο χρόνων, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1811, ὁ Μπάϋρον ἐγύρισε πάλι στὴν Ἀγγλία, ὅπου στὰ 1813 ἐδημοσίευσε τὶς «Περιπλανήσεις τοῦ Τσάϊλδ Χάρολντ». Ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἐντύπωση, ποὺ ἐπροξένησε στὸν Ἀγγλικὸ λαὸ τὸ ποίημα αὐτό, δὲν περιγράφονται. Οἱ θιασῶτες τῶν τραγουδιῶν τὸν ἐθαύμαζαν. Οἱ γυναῖκες ἔστελναν παρηγορητικὰ λόγια στὴ συντριμμένη καρδιά του καὶ οἱ εὐλαβητικοὶ προσπαθοῦσαν νὰ ἑλκύσουν τὴν ψυχή του γιὰ νὰ πιστεύει. Τὸ ἔργο τοῦ Μπάϋρον ἐκρίθη ἴσα μὲ τὸ ἔργο τοῦ Μίλτων. Τὴ μοναδικὴ δόξα καὶ τὴ φήμη τοῦ ποιητῆ ἐγιγάντωσαν ἀκόμη ὁ κοινωνικὸς βαθμός του, ἡ ὁμορφιά του, ἡ γιότη του, ἡ ῥωμαντικὴ ζωή του, τὰ ταξίδια του σὲ φανταστικὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μέρη, οἱ τρόποι καὶ ἡ συμπεριφορά του.

Στὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων κάθε ἀγόρευση τοῦ Μπάϋρον ἦταν γιὰ νὰ ὑπερασπίζει τοὺς ἀδικούμενους. Μεταξὺ τῆς δεύτερης καὶ τῆς τρίτης ἀγόρευσής του εἶδαν τὸ φῶς καὶ ἄλλα ποιήματά του, ὁ «Γκιαούρ», ἡ «Νύμφη τῆς Ἀβύδου» καὶ ὁ «Κουρσάρος», ποὺ ἡ ἐμφάνισή του ἐκορύφωσε τὴ δόξα τοῦ ποιητῆ. Σὲ μιὰ μέρα μέσα πωλήθηκαν 14 χιλιάδες ἀντίτυπα. Ἀργότερα δημοσιεύθηκε ὁ «Λάρας», ἔπος λαμπρὸ καὶ γεμάτο μυστήριο.

Πρὶν ὁ Μπάϋρον γυρίσει στὴν πατρίδα του, ἡ μητέρα του, νομίζοντας ὅτι δὲ θὰ ξανάβλεπε πιὰ τὸ γυιό της, ἀρρώστησε ἀπὸ τὴ λύπη της καὶ ἀπέθανε στὸ Newstead, πρὶν ἐκεῖνος προφτάσει νὰ τὴν δεῖ. Μόνο νεκρὴ τὴν ἀγκάλιασε. Ὁ θάνατός της καταλύπησε τὸν ποιητή. Τὸν εἶδαν νὰ κλαίει πάνω στὸ φέρετρό ιης καὶ νὰ λέει· «Ἀλίμονο! Μιὰ μόνη φίλη εἶχα στὸν κόσμο κι' αὐτὴ δὲν ὑπάρχει πιά!» Τότε αἰσθάνθηκε πιότερο ἀκόμη τὴ μοναξιά του στὸν κόσμο. Καὶ βλέποντας ὅτι καὶ τὰ οἰκονομικά του δὲν μποροῦσαν ν' ἀνθέξουν στὴν ἄσωτη ζωή του, διανοήθηκε νὰ καταφύγει στὸ γάμο. Στὰ 1814 λοιπὸν ἐζήτησε τὴν πλουσία καὶ ἀριστοκρατικὴ καὶ μορφωμένη Ἄννα Milbank. Ἡ κόρη στὴν ἀρχὴ δὲν ἠθέλησε, γιατὶ προνοοῦσε, ὅτι δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ζήσει εὐτυχισμένα μὲ νέον ὅπως ὁ Μπάϋρον. Μὰ στὸ τέλος θαμπώθηκε ἀπὸ τὴν ποιητική του δόξα. Ὁ γάμος ἔγινε στὶς 2 τοῦ Γενάρη 1815.

Τὰ προαισθήματα τῆς νεαρᾶς γυναίκας δὲν ἄργησαν νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ὁ γάμος αὐτὸς μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἡ πιὸ ἄτυχη πράξη τοῦ ποιητῆ. Φαίνεται, πὼς οἱ μεγάλες διάνοιες εἶναι κατάλληλες νὰ ἐμπνέουν περισσότερο θαυμασμὸ παρὰ ἔρωτα. Ἡ καρδιά των ψυχραίνεται ὅσον ἡ φαντασία θερμαίνεται. Ἡ σύζυγος τοῦ Μπάϋρον δὲν τὸν ἐνόησεν ἴσως καὶ δὲν μπόρεσε νὰ συμμορφωθεῖ μὲ τὸν φανταστικὸ χαρακτῆρα του, νὰ ἑλκύσει μὲ ἀφοσίωση καὶ τρυφερότητα τὴν ψυχή του, ποὺ ἦταν αἴνιγμα. Καὶ μετὰ ἕνα χρόνο πῆρε τὸ κοριτσάκι της Αὐγούστα Ἄδα κ' ἐγύρισε στοὺς γονιούς της, μηνώντας κατόπι στὸν ποιητὴ πὼς τὸν χωρίζει. Μόλις ἡ εἴδηση σκόρπισε στὸ Λονδῖνο, μ' ὀργὴ καὶ μ' ἀγανάκτηση ξέσπασεν ἡ κοινωνία πάνω στὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ δὲν μποροῦσε ν' ἀνεβεῖ ὡς στὸν ποιητή. Σ' αὐτὴ τὴν καταφορὰ τὰ πολιτικὰ πάθη δὲν ἔμειναν ξένα. Οἱ ἐφημερίδες τὸν ὕβριζαν, σάτιρες τὸν παράστηναν ὡς ἄλλον Νέρωνα, ὡς θεριό, ὡς Καλλιγούλα. Δὲν τολμοῦσε νὰ ἐμφανισθεῖ οὔτε στὴ Βουλὴ οὔτε στὸ θέατρο. Τόνομά του, τὸ πρὶν ἔνδοξο, γίνηκε τώρα τὸ περίπαιγμα ὅλου τοῦ κόσμου. (*)

Ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια πρωτοφανῆ θύελλα, ποὺ τὸν ἔκανε νὰ κλίνει τὸ κεφάλι μὲ ἀτελείωτη πίκρα, τί τοῦ ἔμενεν ἄλλο νὰ πράξει παρὰ νὰ ἐξορίσει τὸν ἑαυτό του μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα του πάλι καὶ ἴσως γιὰ πάντα; Καὶ τὸ ἔκανε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1816.

Ἔφευγε λοιπὸν ὁ εὐγενὴς ὁδοιπόρος, ὅπως ὁ ἀποστάτης ἄγγελος, ποὺ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν ἐπίγειο παράδεισο· ἔφευγε γιὰ νὰ ζητήσει στὴν ξενιτειὰ τὴν παρηγοριά. Καὶ ἔλεγεν· «Ἂν ὅ,τι λέγουν γιὰ μένα στὴν Ἀγγλία εἶναι ἀληθινό, εἶμαι ἀνάξιος νὰ ξαναϊδῶ τὴν Ἀγγλία. Ἂν ὅ,τι εἶπαν εἶναι συκοφαντία, δὲν ἀξίζει στὴν Ἀγγλία νὰ μὲ ξαναϊδεῖ».

Στὸ μεταξὺ εἶχε δημοσιεύσει τὰ ποιήματα «Ἅλωση τῆς Κορίνθου» καὶ «Παριζίνα» καὶ μετὸ τὸν ἀποχωρισμόν, ἔστειλε στὴ γυναῖκα του τὸ παθητικὸ ἐκεῖνο «Χαῖρε» ποὺ ἀρχίζει ἔτσι:

Fare thee well! And if for ever
Still for ever fare thee well!

Ἤτοι:

Σὲ χαιρετῶ! Καὶ ἂν γιὰ πάντα,
πάλι γιὰ πάντα σὲ χαιρετῶ!

***

Πῆγε στὸ Βέλγιο. Ἐκεῖ ἐπεσκέφθηκε τὸ Βατερλῶ, μ' αἴσθημα ὑπερηφανείας καὶ μὲ πόνο. Πέρασε τὸν Ρῆνο, ποὺ τὶς ὄχθες του τὶς γραφικὲς ἐτραγούδησε σὲ ἄφταστους στίχους. Κατέβηκε ἔπειτα στὴν Ἐλβετία. Ἐκεῖ ὅλη τὴ φαντασία του ἐμαγνήτισε τὸ θέαμα τῆς φυσικῆς ὀμορφιᾶς, τὸ θέαμα τῶν χιονοσκεπασμένων κορυφῶν τῶν Ἄλπεων, ὅπου, ὡς ὁ Μαμφρέδος, ἐκαρφάλωνεν ἀτρόμητα. Λέγει κάπου στὸ Ἡμερολόγιό του: «Ἤκουσα μιὰ χιονοστιβάδα νὰ γκρεμίζεται σὰν τὸν κεραυνό». Ἐκεῖ εἶχε σύντροφο τὸν ἄλλον ἀπόβλητο τῆς κοινωνίας Shelley, ποὺ τὸν ἐγνώρισε στὴ Γενεύη, ποιητὴν ὑλιστὴ καὶ ρεμβώδη. Ὁ Μπάϋρον ἔμενε στὴ χαριτωμένη ἔπαυλη Diodati. Ἀπὸ κεῖ ἐγύρισε ὅλα τὰ μέρη ποὺ εἶχε περιγράψει ὁ Ρουσσώ. «Ὁ Ρουσσώ, ἔλεγεν ὁ ἴδιος, δὲν ἐστάθηκε εὐτυχὴς στὴ διατήρηση τῶν μερῶν, ποὺ ἐτοποθέτησε τὰ δημιουργήματα τοῦ πνεύματός του. Ὁ ἡγούμενος τοῦ μεγάλου Ἁγ. Βερνάρδου κατάστρεψεν ἕνα μέρος τῶν δέντρων των, γιὰ νὰ στολίσει τὸ κελλί του μὲ μερικὰ ἀκόμη βαρέλια, καὶ ὁ Βοναπάρτης ἰσοπέδωσεν ἕνα μέρος τῶν βράχων τῆς Μεγερί, γιὰ νὰ διορθώσει τὸν δρόμο τοῦ Σεμπλόν...».

(*) Ἡ Ἀμερικανίδα Beecher Stowe, θέλοντας νὰ διαφωτίσει τάχα τὸ ἀνεξήγητο αὐτὸ σὲ πολλοὺς γεγονός, ἐτύπωσε στὸ Λονδῖνο τὸ 1870 σύγγραμμα μὲ τὸν τίτλο «Lady Byron vindicated» ὅπου ἐσυκοφάντησεν ἀκόμη πιότερο τὴ μνήμη τοῦ ποιητῆ. Τὰ λόγια της τἀπίστευτα τάναποδογύρισαν εὔκολα σπουδαῖοι ἄνδρες Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι. Αἰτία τοῦ χωρισμοῦ τοῦ ποιητῆ ἦταν πραγματικὰ ὁ παράδοξος χαρακτῆρας του, πολὺ διαφορετικὸς ἀπὸ τὸ μαλακὸ καὶ ἥσυχο τῆς γυναίκας του.

Στὸ Copet, κοντὰ στὴν Κυρία Στάελ, εὗρῆκε τὴν ἀνακούφιση, ποὺ ζητοῦσε μιὰ καρδιὰ τόσο πληγωμένη ἀπὸ τὴν κοινωνία. Ἡ Κυρία Στάελ τοῦ κάκου προσπάθησε νὰ τὸν συμφιλιώσει μὲ τὴ γυναῖκα του. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Μπάϋρον συνέγραψε καὶ τρία ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα ἔργα του, τὸ γ'. ἆσμα τοῦ «Χάρολντ», τὸν «Δεσμώτη τῆς Χιλῶν» καὶ τὸν «Μαμφρέδο». Τὸ Ferney καὶ ἡ Λωζάνη τοῦ θυμίζουν τὸν Voltaire καὶ τὸν Gibbon, ποὺ τοὺς τιμᾶ μὲ τὴ μοῦσα του.

***

Τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1816 βρίσκεται στὴν Ἀμβροσιακὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Μιλάνου. Στὸ Μιλάνο ἔμεναν καὶ ὁ Monti, ὁ συγγραφέας τῆς Basvigliana, καὶ ὁ Pellico, ποὺ πλήρωσε στὶς αὐστριακὲς φυλακὲς τὴν ἀγάπη του στὴν ἐλευθερία. Ἐκεῖ ὁ Μπάϋρον συναντήθηκε μὲ τὸν κριτικὸ Beyle, ποὺ ἔγραψε κατόπιν γιὰ τὸν ποιητή. «Ὁ Μπάϋρον ἦταν ἕνα ἠφαίστειο νέων ἰδεῶν καὶ γενναίων αἰσθημάτων... Στὸ Μουσεῖο τοῦ Brera ἐθαύμαζε τὸ βάθος τοῦ αἰσθήματος, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ μεγάλος αὐτὸς ποιητὴς κατανοοῦσε τοὺς ζωγράφους, τοὺς πιὸ ἀντίθετους τὸν Ραφαήλ, τὸν Γκερσέν, τὸν Λουΐνι, τὸν Τισιανό».

Τὸ Νοέμβρη τοῦ 1816 πηγαίνει στὴ Βενετία. Ἐκεῖ τὴ ζωή του γέμιζαν ἀλλεπάλληλα ἐρωτικὰ ἐπεισόδια. Γιὰ νἄχει κάποια ἀσχολία, συχνὰ πήγαινε στὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Λαζάρου καὶ μάθαινε τὴν ἀρμενικὴ γλῶσσα. Συχνὰ ἐπίσης πήγαινε στὴν ὄπερα. Τοῦ ἄρεσε νὰ διατρέχει καὶ τὰ κανάλια τῆς Βενετίας μὲ μιὰ γόνδολα καὶ οἱ κωπηλάτες ν' ἀπαγγέλλουν τὰ λησμονημένα τραγούδια τοῦ Τάσσου καὶ τοῦ Ἀριόστου. Δὲν λησμονοῦσε ὅμως καὶ τὴν ἱππασία, ποὺ τὴν ἐλάτρευε ὅπως ὁ Ἀλφιέρι· καὶ κάθε μέρα ἐπήγαινε καὶ ἐγύμναζε τἄλογό του στὸ ἀμμουδερὸ Λίντο, σιμὰ στὴν πόλη. Οἱ Βενετοὶ τὸν ἀγαποῦσαν πολύ, γιατὶ τοὺς φαινόταν πολλὲς φορὲς εὐεργετικός. Λέγουν μάλιστα, ὅτι ἕνὸς γονδολιέρου ἐκάηκε κάποτε τὸ σπίτι, καὶ ὁ λόρδος ἀγόρασεν ἀμέσως τὸ οἰκόπεδο· ἔχτισεν ἕνα καινούργιο καλύτερο σπίτι καὶ τὸ χάρισε πίσω στὸ γονδολιέρο. Τὰ βενετσιάνικα σπίτια, λιγώτερο αὐστηρὰ ἀπὸ τὰ σπίτια τῆς Γενεύης, τὸν ὑποδέχονταν, χωρὶς νὰ σκανδαλίζεται καμιὰ γριὰ χήρα, ὅπως ἡ εὐλαβητικὴ ἐκείνη Ἐλβετίς, ποὺ λέγουν ὅτι ἐλιποθύμησε μόνο ποὺ ἄκουσε τὄνομα τοῦ Μπάϋρον.

Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1817, τὸ μέγαρο ποὺ κατοικοῦσεν ὁ ποιητὴς ἔγινε θέατρο παραδόξων σκηνῶν. Μιὰ ὡραία λαϊκὴ νέα, ἡ Μαργαρίτα Κόγνη, τὸν βασανίζει, ἀπειλητική, ἐρωτική, ζηλιάρα, οἰκονόμος, δεσποτική, ἀδιάντροπη. Τὴν εἶχε γνωρίσει μιὰ θερινὴ βραδιά, ποὺ ἔκαμε περίπατο μὲ τἄλογό του στὴν περίφημη ἑνετικὴ ἐξοχή, τὴ Μπρέντα.

Στὶς ἑνετικὲς συναναστροφὲς ὁ Μπάϋρον ἐγνώρισεν ἐπίσης τὸ 1819 τὴν κοντέσσα Θηρεσία Guicioli καὶ συνδέθηκε μαζί της μὲ φλογερὴ ἀγάπη. Ἡ ξανθὴ κοντέσσα ἦταν ὡραιοτάτη, μόλις 18 χρόνων· εἶχε βγεῖ ἀπ' τὸ μοναστήρι, ποὺ ἐσπούδαζε, καὶ ὑπανδρεύθηκε ἄνδρα ὀνομαστὸ στὴν Ἰταλία γιὰ τὸ γένος καὶ γιὰ τὰ πλούτη του, μὰ δυὸ φορὲς χηρεμένον καὶ 60 χρόνων· γι' αὐτὴ τὴ διαφορὰ τῆς ἡλικίας τὸν ἔλεγε Signore. Οἱ αἰσθηματικὲς σχέσεις τῶν δύο ἐραστῶν ἔφτασαν ὡς στὸ σκάνδαλο. Ἐπὶ τέλους ὁ ἄνδρας της, πού, ὅταν ἐκείνη ἀρρωστοῦσε, ἀναγκάζοταν αὐτὸς νὰ καλεῖ τὸν Μπάϋρον γιὰ νὰ τὴν κάνει ν' ἀναλάβει ἀπὸ τὴν ψυχικὴ στενοχώρια, τὴν ἐχώρισε κι' αὐτὴ πῆγε κοντὰ στὸν πατέρα της, τὸν κόντε Γάμβα· ἀπὸ τότε σπάνια πιὰ συναντοῦσε τὸν Μπάϋρον.

Στὴ Βενετία καὶ στὴ Ραβέννα, ποὺ ἔμενεν ἐπίσης ὁ λόρδος μέσα στὰ σκιερὰ δάση της, ἔγραψε μαζὶ μ' ἄλλα τὸν «Marino Faliero», τοὺς «Δύο Φόσκαρι», τὸν «Σαρδανάπαλο», τὸν «Κάϊν», τὴν «Προφητεία τοῦ Δάντε» καὶ ἄρχισε τὸ πιὸ διεξοδικὸ ἀπ' τὰ ἔπη του, τὸν «Δὸν Ζουάν».

Ἐνόσῳ ἔμενε στὴ Βενετία ὁ Μπάϋρον, ἐπεσκέφθηκε κι' ἄλλα μέρη· τὴ Φερράρα, ὅπου μέσα στὴ φυλακὴ τοῦ Τάσου ἔγραψε τοὺς «Θρήνους» του· τὸ Λιβόρνο, τὴν Πίσσα, ὅπου ξανὰ συνήντησε τὴν κοντέσσα, τὴ Φλωρεντία· τέλος τὴ Ρώμη (1817), ποὺ τοῦ ἐνέπνευσε τὶς θαυμασιώτερες στροφὲς τοῦ δ'. ἄσματος τοῦ «Χάρολντ» καὶ ποὺ αἰσθάνθηκε πόση θλίψη καὶ πόση παρηγοριὰ κρύβει ὁ ἀέρας τοῦ Λατίου.

Ἔφθασε τὸ ἔτος 1820. Ἡ Ἰταλία κλονίζουταν ὁλόκληρη ἀπὸ φιλελεύθερες ὁρμὲς καὶ ζητοῦσε τὴν ἀπελευθέρωσή της ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Ὁ Μπάϋρον δὲν ἔμεινε ἀδιάφορος στὸ κίνημα. Ὅμως ὁ ἀγώνας αὐτὸς ἔκλεισε οἰκτρά. Καὶ ἄλλη γιγαντομαχία φάνηκε τότε στὸν ὁρίζοντα, πιὸ ἔνδοξη καὶ πιὸ ἡρωϊκή, ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση. Αὐτὴν ἔμελλε νὰ συμμερισθεῖ σὲ λίγο ὁ μεγάλος ἐκεῖνος ἄνθρωπος καὶ γι' αὐτὴ νὰ πεθάνει.

Μέσα σὲ τόσους περισπασμούς, ὁ ποιητὴς δὲν ἔπαυε νὰ γράφει, νὰ γράφει ἀδιάκοπα. Ὅλη ἡ ὑπόλοιπη σειρὰ τῶν ποιημάτων του σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ὀφείλεται. Κ' ἔτσι ἐδημιουργήθηκαν ὁ «Μαζέππας», ὁ «Χάλκινος Αἰώνας», ὁ «Beppo», ὁ «Οὐρανὸς καὶ Γῆ», ἡ «Ὀπτασία τῆς Τελευταίας Κρίσης», ὁ «Βέρνερ», ὁ «Δὸν Ζουὰν» σὲ 16 ἄσματα, οἱ «Ἑβραϊκὲς Μελωδίες», τὸ «Σκότος» κλπ. Τότε ἔγραψε καὶ τὸ Ἡμερολόγιό του, ποὺ τὸ ἐτύπωσεν ὁ Jh. Moore, καὶ ἔλαβε μέρος καὶ στὴ σύνταξη τῆς ἐφημερίδας «Φιλελεύθερος».

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Μπάϋρον ἄρχισε πιὰ ν' ἀποστρέφεται τὴ διαμονή του στὴν Ἰταλία· σ' αὐτὸ συνετέλεσαν ὄχι λίγο καὶ δυὸ γεγονότα· ἀπ' τὴ μιὰ διάφορα πολιτικὰ ἐνοχλήματα κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ὁ θάνατος τοῦ φίλου του Shelley, ποὺ εἶχε πνιγεῖ τότε μὲ καταιγίδα στὸν κόλπο τῆς Σπέτσιας. Ὁ Μπάϋρον εἶχε παραλάβει τὸ πτῶμα τοῦ δύσμοιρου ποιητῆ καὶ τὸ εἶχε κάψει· μὰ στὴ μνήμη του χαράχτηκεν ἀπαίσια ἡ εἰκόνα τῆς εἰδωλολατρικῆς αὐτῆς τελετῆς.

Τελευταία του διαμονὴ στὴν Ἰταλία ἦταν ἡ Γένοβα (φθινόπωρο τοῦ 1822), ὅπου γνωρίστηκε φιλικὰ μὲ τὴ λαίδη Βλέσσιγκτων. Ἐκεῖ ἦρθε καὶ ἡ ἀγαπημένη του κοντέσσα Giucioli. Τὴν ἀποχωρίστηκε μὲ πόνο, γιὰ νὰ τρέξει στὴν Ἑλλάδα καὶ νἄβρει ἐκεῖ ἔνδοξο καὶ πολύκλαυστο θάνατο.

***

Τὴν 1)13 Ἰουλίου 1823 ἔφευγεν ἀπ' τὴ Γένοβα. Μὲ πολλὲς περιπέτειες ἀποβιβάζοταν στὴν Κεφαλληνία. Ἀπὸ κεῖ μὲ μικρὸ πλοῖο, στὶς 24)5 τοῦ Γενάρη, πέρασε στὸ Μεσολόγγι, ὅπου ὁ λαὸς τὸν ὑποδέχτηκε μ' ἐνθουσιασμὸν ἔξαλλο.

Μὰ οἱ σωματικοὶ καὶ οἱ ἠθικοὶ μόχθοι του εἶχαν ὑποσκάψει τὴν ὑγεία του. Ἀρρωσταίνει· ὁ πυρετὸς τὸν

ἔψηνε· καὶ τὸ βράδι τῆς 7)19 τοῦ Ἀπρίλη 1824,—πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια—, ἡ μεγάλη ἐκείνη ὕπαρξη ἔσβηνε στὶς 6 1)4 μ. μ.

Ἀπερίγραπτο πένθος ἁπλώθηκε σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κηδεία του ἦταν κάτι τὸ τραγικὰ συγκινητικό.

Ὁ νεκρὸς τοῦ Μπάϋρον μεταφέρθηκε στὴν Ἀγγλία μὲ τὴ «Φλώριδα» καὶ θάφτηκε στὴν ἐνοριακὴ ἐκκλησία τοῦ Hucknall, σιμὰ στὸ Newstead. Ἡ καρδιά του εἶχε φυλαχθεῖ στὴ Μητρόπολη τοῦ Μεσολογγιοῦ, μέσα σὲ ἀργυρὸ κουτί· μὰ χάθηκε κατόπι στὴν ἀπόπειρα τῆς φρουρᾶς νὰ διασπάσει τὴν πολιορκία (10 Ἀπρίλη 1826).

Αὐτὴ εἶναι ἡ πολυκύμαντη ὡς ἄγρια θάλασσα ζωὴ ἑνὸς ἐξόχου παιδιοῦ τῆς φιλελεύθερης Ἀγγλίας, ποὺ ἐστάθηκε μεγάλος φιλέλλην, γιατὶ ἦταν καὶ μεγάλος ποιητής.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ

Σχέσεις τοῦ ποιητοῦ μετὰ τῆς «κόρης τῶν Ἀθηνῶν». Μία πνευματιστικὴ Ἱστορία.

[Ἡ ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «Μόρνιγκ Πόστ» δημοσιεύει τὴν κατωτέρω ἐν μεταφράσει συνέντευξιν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτοῦ της μετὰ τοῦ ἐκ τῶν τακτικῶν συνεργατῶν μας κ. Δημ. Καμπούρογλου περὶ σχέσεων τοῦ Μπάϋρον μετὰ τῆς «Κόρης τῶν Ἀθηνῶν». Τὴν συνέντευξιν ταύτην ἀναδημοσιεύομεν χάριν τῶν συνδρομητῶν μας].

Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ λόρδου Βύρωνος, ἠρώτησα τὸν κύριον Καμπούρογλουν, τὸν ἐπιφανῆ ἱστοριογράφον τῶν τουρκοκρατουμένων Ἀθηνῶν, καὶ τὴν μεγίστην ζῶσαν αὐθεντίαν περὶ πάντων τῶν ἀφορώντων τὴν τουρκικὴν περίοδον, περὶ ἐκτενεστέρων πληροφοριῶν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν «Κόρην τῶν Ἀθηνῶν» Θηρεσίαν Μακρῆ.

Ὁ κ. Καμπούρογλους ἔχει συλλέξει γενεαλογικὰς πληροφορίας περὶ τῆς οἰκογενείας Μακρῆ, ἐξ ὧν ἀπυδεικνύεται ὅτι ὁ Προκόπιος Μακρῆς, ὁ πατὴρ τῆς «Κόρης» ἦτο Κερκυραῖος ἐγκατεστημένος ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐγένετο ὑποπρόξενος τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ ἀπέθανε τῷ 1799. Οὗτος εἶχε τρεῖς θυγατέρας, τὴν Μαριάνναν (μεθ' ἧς ἄλλος Ἄγγλος Henry Downing Whittington, ἦτο μανιωδῶς ἐρωτευμένος, ἀλλ' ἥτις συνεζεύχθη Ζακύνθιον ἀξιωματικόν), τὴν Κατερίνην (ἣν συνεζεύχθη ὁ γνωστότατος Ἕλλην ἀρχαιολόγος Πιττάκης) καὶ τὴν Θηρεσίαν.

Ὁ κ. Καμπούρογλους ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Κόρη εἶχε γεννηθῆ τὴν 4 Νοεμβρίου 1797 καὶ ἦτο τούτου ἕκεκα κατά τι μεγαλυτέρα τῶν 12 ἐτῶν, ὅτε τὸ πρῶτον ὁ Βύρων συνήντησεν αὐτήν. Ὁ κ. Καμπούρογλους ἔχει ἀκούσει πολλὰ περὶ αὐτῆς παρὰ τοῦ μόνου ἐπιζῶντος τέκνου της δεσποινίδος Καρολίνας Black, ἥτις ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἐσχάτως, τῇ 14 Ἰανουαρίου 1920.

Ἡ δεσποινὶς Black ἐπληροφόρησεν αὐτὸν ὅτι ὁ Βύρων εἶχε ζητήσει τὴν χεῖρα τῆς μητρὸς αὐτῆς πρὸς γάμον, ἀλλ' ἀπεκρούσθη μὲ τὴν πρόφασιν μὲν ὅτι δύο πρεσβύτεραι ἀδελφαὶ αὐτῆς ἔπρεπε πρότερον νὰ ὑπανδρευθῶσιν, ἀλλὰ πράγματι διότι οὗτος ἐθεωρεῖτο πολὺ νέος, πολὺ παράφορος καὶ πολὺ ζωηρός.

Ἀπειλὴ ἀπαγωγῆς.

Ὁ ποιητὴς τότε ἠπείλησεν ὅτι θ' ἀπαγάγῃ αὐτὴν καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἔκρυψαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἐξ ἀγχιστείας θείου της, τοῦ πλουσίου Ἰάλλου ἐμπόρου Roque. Ὁ Βύρων εἶχε τόσον ὀργισθῆ, ὥστε διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ διαμείνῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μακρῆ κατὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδόν του τῷ 1810, ἀλλὰ κατέλυσεν εἰς τὴν Μονὴν τῶν Καπουκίνων. Ἔγραψεν ὅμως εἰς αὐτὴν τῷ 1824 ἐκ Μεσολογγίου ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ἴδῃ ὅταν θὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους. Ἀλλ' αἱ δύο του ἐπιστολαί, ὁ δακτύλιος καὶ ἄλλα ἐνθύμια τὰ ὁποῖα τῆς εἶχε προσφέρει ἐξηφανίσθησαν πρὸ τοῦ θανάτου τῆς δεσποινίδος Black.

Τῷ 1830 ἡ Κόρη ἐνυμφεύθη μετὰ Βρεττανοῦ ἀξιωματικοῦ (οὗτινος ὁ πατὴρ ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Wellington) τοῦ James Black ἐν Ἀθήναις, ὅπου εἶχεν ἔλθει οὗτος ὡς Φιλέλλην. Οὗτος μετέβη μετὰ τῆς Κόρης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς Βρεττανοὺς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, καὶ διετέλεσε Βρεττανὸς ὑποπρόξενος καὶ ἀκολούθως Διευθυντὴς τῆς ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας ἐν Μεσολογγίῳ. Διετέλεσεν ἐπίσης καθηγητὴς τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ πνεῦμα τοῦ Βύρωνος.

Ἡ δεσποινὶς Black διηγήθη εἰς τὸν κ. Καμπούρογλουν ὅτι κατὰ τὴν διαμονὴν τῶν γονέων της ἐν Μεσολογγίῳ, ὅπου ὁ πατήρ της ἀπέθανε τῷ 1866, τὸ πνεῦμα τοῦ Βύρωνος ἐνεφανίσθη εἰς τὴν μητέρα της καθ' ὕπνον, ἔλαβεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς κόμης καὶ μετὰ θυμοῦ ἠρώτησεν: «Διατί ἐνυμφεύθης;»

Ἡ δεσποινὶς Black ἀπέδωκε τὴν παρακμήν, τὴν ὁποίαν τινὲς παρετήρησαν εἰς αὐτὴν τὴν ὡραιότητα τῆς μητρός της, εἰς τὰς οἰκογενειακάς της ἀπωλείας, διότι καὶ οἱ τρεῖς υἱοί της ἀπέθανον νέοι, ὁ πρεσβύτερος, ὁ Φρειδερῖκος — ὡς ἀκόλουθος τῆς Βρεττανικῆς Πρεσβείας — ἀπὸ ἡλίασιν ἐν Βόλῳ, ἔνθα εἶχε μεταβῆ, ἵνα εἰρηνεύσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐπαναστάτας τῷ 1854. Ὁ δεύτερος — ὁ Λεωνίδας — ἀκόμη σπουδαστὴς ὢν ἐν Μάλτᾳ, ἀπέθανεν ἀπὸ χολέραν ἐν Ἀθήναις. Ὁ τρίτος — ὁ Ἀριστοτέλης — ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν.

Οὔτε ἡ δεσποινὶς Black, οὔτε ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐπεσκέφθησαν ποτὲ τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ θυγάτηρ διέμενεν ἐν τῇ ὁδῷ Κεραμεικοῦ, περικυκλουμένη ἀπὸ εἰκόνας τῆς πεφημισμένης μητρός της, ἥτις εἶχε ταφῆ ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῶν διαμαρτυρομένων ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1875.

ΟΥΙΛΛΙΑΜ ΜΙΛΛΕΡ

ΣΚΟΤΕΙΝΑ ΚΑΙ ΦΩΤΕΙΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΝ

ΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΑΟΡΑΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. —ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ.—ΠΕΡΙΕΡΓΟΙ ΚΑΙ ΦΡΙΚΙΑΣΤΙΚΑΙ ΣΤΙΓΜΑΙ.—ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ.

Ἡ πρώτη ἀντίληψις πνευματικῆς καὶ ἀγνώστου μεσολαβήσεως εἰς τὰ ἀνθρώπινα φυσικὰ ὑπῆρξε καταπληκτικὴ καὶ εἶτα ἐκφοβιστική. Ὁ ἄνθρωπος τέως ἀμαθὴς καὶ ἄπειρος τῆς τοῦ κόσμου τούτου ζωῆς καὶ ἐξελίξεως αὐτῆς, πολὺ δὲ περισσότερον τῆς πρὸ τῆς γεννήσεώς του καὶ τῆς μετὰ θάνατον ὑπέστη μεγάλην διανοητικὴν κατάπτωσιν καὶ διαμάχην ἀναγκασθεὶς ἐκ φόβου καὶ ἀμαθείας πάντα τὰ φυσικὰ καὶ ὑπερφυσικὰ φαινόμενα νὰ θεωρήσῃ ὡς προερχόμενα ἐκ τῶν ἄνωθεν, ἀδιαφορῶν ἂν δὲν ἔβλεπε τὸν αὐτουργόν. Κατ' ἀρχὰς ἐθεώρησε τὸν ἥλιον ὡς χορηγὸν καὶ παραλήπτην τῆς ζωῆς καὶ φυσικῶς πρόξενον τῶν οὐρανίων φαινομένων καὶ εἶτα βαθμηδὸν τὰς ἀγνώστους φυσικὰς δυνάμεις, ἕως ὅτου μετὰ πάροδον χρόνου, μελέτης καὶ παρατηρήσεως ἐξίκετο εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον τῆς προόδου, γνώσεως καὶ μαθήσεως.

Ἐμφάνισις πνεύματος ἐν συνεδριάσει πνευματιστικῆς Ἑταιρίας.

Ἤδη γνωρίζομεν, ὅτι ἐκτὸς ἡμῶν, τοῦ ἀνέμου, ἀτμοῦ, ἠλεκτρισμοῦ, μαγνητισμοῦ, θερμότητος, πυρίτιδος καὶ πυρὸς ὑπάρχουν καὶ αἱ ἀόρατοι εἰς ἡμᾶς δυνάμεις, αἵτινες ἐκτελοῦσι πολὺ περισσότερα, θαυμασιώτερα καὶ μεγαλείτερα πράγματα. Τὸ πῶς καὶ διατί; ἀκριβῶς καλούμεθα ν' ἀποδείξωμεν καὶ τὴν φύσιν τῆς ἀοράτου καὶ ἀγνώστου αὐτῆς ἐπιστήμης ἔρχεται ἤδη ὁ πνευματισμὸς μετὰ πάροδον 20 χιλ. ἐτῶν, ἀφ' ὅτου ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον γνωρίζομεν τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἐμφάνισίν του, νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ, ἀφοῦ ἐννοεῖται, ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον μόνον εἰς φαινόμενα καὶ ἐκδηλώσεις περιωρίζετο.

Καὶ οὕτω προβαίνομεν καὶ ἡμεῖς ἤδη εἰς τὴν ἐξήγησιν καὶ περιγραφὴν τῆς ἐκτελέσεως τῶν διαφόρων πνευματιστικῶν λεγομένων φαινομένων, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ πνευμάτων συνεννόησις, ἤτοι ἐπικοινωνία μεταξὺ ἀοράτου καὶ ὁρατοῦ κόσμου.

1ον Τὰ τραπεζάκια καὶ αἱ μετακινήσεις σκευῶν, ὀργάνων καὶ ἀντικειμένων. Τέσσαρα ἕως ὀκτὼ ἄτομα θέτοντα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς τραπέζης στρογγύλης ἰδίως ἐλαφρᾶς κατ' ἀρχὰς καὶ ἐπιθυμοῦντα νὰ κινηθῇ αὕτη καὶ διὰ τῆς κινήσεως νὰ ἐπικοινωνήσουν μετά τινος πνεύματος, κατορθοῦται ὥστε μετά τινα λεπτὰ τῆς ὥρας νὰ κινηθῇ αὕτη βραδέως κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα ταχύτερον καὶ τέλος βιαίως, ἐνόσῳ τὰ ἀόρατα λεγόμενα ρευστὰ εἰσὶ μείζονα τοῦ δέοντος. Τότε δύνανται μερικοὶ ν' ἀποχωροῦν τῆς τραπέζης καὶ νὰ μένουν μόνον δύο ἢ καὶ εἷς ὁ καταλληλότερος μὲ τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτῆς καὶ νὰ ἐξακολουθῇ ἡ ἐπικοινωνία.

Ἡ συνεννόησις γίνεται διὰ τῶν κτύπων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.

Ἑτέρα πειραματικὴ συνεννόησις γίνεται, ἂν οἱ πειραματιζόμενοι ὄρθιοι πέριξ τῆς αὐτῆς τραπέζης κρατῶνται ἀλυσσοειδῶς διὰ τῶν χειρῶν, ὡς παρίσταται ἐν τῇ σχετικῇ εἰκόνι. (Βλέπε σελ. 85 προηγουμένου τεύχους).

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ τράπεζα ἐντελῶς ἐλευθέρα καὶ ὑπ' οὐδενὸς θιγομένη μετακινεῖται, ὑψοῦται, κρούεται κτλ. καὶ ἐν τέλει ἐν τῇ σκότει (διότι ἐν τῷ σκότει ἐπιτυγχάνονται τὰ καλύτερα πειράματα τοῦ πνεύματος δυναμένου νὰ ἐργασθῇ εὐκολώτερον ἢ ἐν πλήρει φωτί, καθόσον ἡ ἰδιότης τοῦ πνεύματος πλησίον μας εἶναι φωτεινῆς φύσεως) ἐκδηλοῖ τὰ θαυμάσια αὐτῆς ἐπακόλουθα. Τουτέστι φωτεινὰ σημεῖα, φωσφορισμοὶ καὶ ἐκλάμψεις ἀναφαίνονται εἰς διάφορα μέρη τῆς αἰθούσης, ἐπὶ τοῦ προσώπου, τῶν χειρῶν καὶ τοῦ στήθους τῶν παριστώντων καὶ ὁμιλεῖ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ στόματος ἑνὸς ἐξ αὐτῶν.

Διὸ τῆς ἐπικοινωνίας ταύτης μετὰ τῆς τραπέζης εἴτε διὰ τῆς ἐπαφῆς, εἴτε ἀλυσσοειδῶς ἐπιτυγχάνονται ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον τὰ ὡραιότερα καὶ περιεργότερα πνευματιστικὰ φαινόμενα, οἷον φωτειναὶ ἐκδηλώσεις, μετακινήσεις ἀντικειμένων, μελῳδίαι, ἄσματα, κρούσεις ὀργάνων, ἐμφανίσεις πνευμάτων, αὐτόματοι γραφαί, κτλ.

Τὸ δὲ περιεργότερον, ὅτι κατὰ τὴν πρόοδον τῶν φαινομένων τὸ πνεῦμα εἰσερχόμενον, οὕτως εἰπεῖν, ἐντὸς ἑνὸς τῶν πειραματιζομένων ὁμιλεῖ δι' αὐτοῦ καὶ τότε ἀποτεινόμενοι πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦτο ἔχομεν τὰς ἀμέσους ἀπαντήσεις τοῦ πνεύματος.

2ον Ἡ ἐπικοινωνία διὰ τῆς γραφῆς. Ὡς προείπομεν αἱ καλύτεραι καὶ θετικώτεραι συνεννοήσεις γίνονται διὰ μεσαζόντων νέων ἢ νεανίδων ἡλικίας 15-25 ἐτῶν, αἵτινες ἐκδηλοῦνται ὡς τοιοῦτοι εἴτε φυσιολογικῶς ἀμέσως, διὰ πειραμάτων, ἔχοντες ἐκ φύσεως τὴν χάριν ταύτην, εἴτε δι' ἀσκήσεως ἢ ὑποβολῆς ὑπὸ εἰδήμονος πνευματιστοῦ.

Ὁ τοιοῦτος μεσάζων καθήμενος καὶ κρατῶν γραφίδα ἐνώπιον χάρτου γράφει εὐσυνειδήτως ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσυνειδήτως, τῇ ἐμπνεύσει τοῦ πνεύματος πράγματα

ἀνώτερα τῶν δυνάμεών του, ὡς καὶ εἰς ἄγνωστον αὐτῷ γλῶσσαν. Ἀπαντᾷ εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, ἀλλὰ δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ πνεύματος δὲν ἐπιτρέπει καὶ νὰ ἱκανοποιῇ ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους ἐπιθυμίας καὶ βλέψεις, ἑπομένως εἰς ἐρωτήσεις ἀτομικὰς καὶ συμφεροντολογικάς, προσωπικὰς καὶ θιγούσας κοινωνικὰς τάξεις, θρησκεύματα καὶ συστήματα δέον νὰ προσέχωμεν πολύ, διότι ἑπακολουθοῦν ἀσαφεῖς καὶ αἰνιγματώδεις ἀπαντήσεις ἐνίοτε δὲ ἀόριστοι καὶ ἀντιφατικαί, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀντίθετοι ἢ ψευδεῖς. Τοῦτο φυσικῶς προέρχεται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας νὰ κρίνῃ ὡς ἐκ τῆς θέσεως καὶ καταστάσεως τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἰδιότητα τοῦ μεθ' οὗ ἐπικοινωνεῖ πνεύματος καὶ ἀποτείνοντες αὐτῷ ἐρωτήσεις ἀπρεπεῖς καὶ βλαβερᾶς ἀπομακρύνεται ἡμῶν καὶ ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἄλλου κατωτέρου καὶ ἀκαταλλήλου διὰ τοιαύτας ἐρωτήσεις πνεύματος.

Ἐντεῦθα ὀφείλομεν νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅσα σχετικῶς εἰς προηγούμενον τεῦχος τοῦ «Παντογνώστου» διετυπώσαμεν, ὅτι τὰ πνεύματα δὲν εἶναι κοινὰ ἀκόμη, οὔτε ἄνθρωποι, θεότητες ἢ ὄντα ὑπερφυσικὰ τέλεια, ἀλλὰ πνευματικαὶ ἀνώτεραι ἡμῶν ἰδιότητες, ἀόρατοι ὀντότητες αἵτινες συνῳδὰ τῇ φυσικῇ αὐτῶν καταστάσει καὶ σχετικῷ περιβάλλοντι ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουσι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην δὲν δύνανται γενικῶς ν' ἀπαντῶσι καὶ ἱκανοποιῶσι τὰς ἐπιθυμίας μας. Ἑπομένως δὲν εἶναι ὁμοφυεῖς πλέον διὰ νὰ συμπεριφέρωνται συμφώνως ταῖς ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης βλέψεσιν ἡμῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ θεοί, δηλ. τέλεια ὄντα, παντοδύναμα αὐτεξούσια καὶ πάνσοφα διὰ νὰ μὴ ἀπατῶνται εἰς ὅσα ἀποφαίνονται καὶ ὑπώχρεα νὰ μᾶς λέγωσιν ὅ,τι ἀνοησίας ἐπιθυμοῦμεν.

Ἡ ὀπτασία τοῦ Καζότου, ἀφηγουμένου τὶ βλέπει ἐν ὡρισμένῳ μέρει.

Ὁ μεσάζων ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε πειραματιζομένων καὶ τῶν διδασκαλιῶν των ἀσυνειδήτως ἐπὶ ὥραν καὶ πλέον πολλάκις δύναται νὰ γράφῃ τῇ ὑποδείξει καὶ ἐμπνεύσει τοῦ πνεύματος καὶ εἰς ζητήματα καὶ διαλέκτους ἀγνώστους αὐτῷ ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπολύτως, ὥστε νὰ μᾶς λύσουν τὰ πνεύματα ὅλα τὰ ἄγνωστα ζητήματα, ἐφευρέσεις κτλ. Βοηθοῦν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἀποκλείεται ἡ σχετικὴ ἀνθρωπίνη ἐργασία καὶ ἔρευνα καὶ νὰ μὴ φαίνεται, ὅτι τὸ συμπέρασμα ταύτης προέρχεται ἄνωθεν, καθόσον τότε ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἦτο καθόλου περιττή, ἀφοῦ θὰ καθιστάμεθα σοφοὶ καὶ πειθήνια αὐτόβουλα ὄργανα τῶν ἀοράτων αὐτῶν δυνάμεων.

Ἰον Ἡ ἐπικοινωνία διὰ τῆς ὁμιλίας γίνεται ὁμοιοτρόπως μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ ὁ μεσάζων νὰ γράφῃ, ὁμιλεῖ. Ἡ δὲ γλῶσσα ἀντικαθιστᾷ καθ' ὁλοκληρίαν τὴν χεῖρα.

Ὁ ἔλεγχος τοῦ μεσάζοντος εἰς τὸς δύο ἀνωτέρω κατηγορίας δηλ. ἂν εἶνε τοῦ πνεύματος ἀπόρροια ἢ ἐκείνου προσποίησις γίνεται ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸν γράφοντα παρεντίθενται πίνακες χαρτονίου ἢ ἄλλο ἀντικείμενον μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ χάρτου καὶ ἂν ἐξακολουθῇ ὁ μεσάζων ἀκωλύτως νὰ γράφῃ εἶναι πνευματ. ἐπικοινωνία.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τοῦ ὁμιλοῦντος μεσάζοντος λέγετε, ὅτι πρὸς δοκιμὴν τῆς θετικότητος τῆς πνευματικῆς μεσολαβήσεως νὰ σᾶς ἀπαντήσῃ εἰς νοερὰν ἐρώτησιν. Ἂν τοῦτο γίνῃ ἡ πνευμ. ἀπόρροια εἶνε ἀσφαλῶς θετική.

Διὰ τῶν δύο τούτων συνεννοήσεων τῆς γραφῆς καὶ τῆς ὁμιλίας ἐπιτυγχάνονται τὰ θαυμασιώτερα ἀποτελέσματα, ἤτοι ἰχνογραφικαὶ ἀναπαραστάσεις, ἐμφανίσεις πνευμάτων, ἀνακρούσεις μουσικῶν ὀργάνων, προσκομίσεις κτλ. καὶ ὅτι δύναται νὰ φαντασθῇ τις ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ δικαίου καὶ τῆς εὐπρεπείας κατορθοῦται.

Εἰς τὸ προσεχὲς θὰ συνεχίσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν διαφόρων πνευματιστικῶν πειραμάτων, θὰ παρέχωμεν δὲ πάντοτε εἰς τὸ ἐκλεκτόν ἀναγνωστικὸν κοινὸν τοῦ «Παντογνώστου» καὶ τὰς εἰκόνας τῶν γινομένων πνευματιστικῶν συνεδριάσεων.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΠΡΙΝΤΕΖΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ
«ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΟΥ»

Α'.) ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1) ***Τὰ Ἐξωτερικὰ Συναλλάγματα καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν πράξεις*** ὑπὸ Ἐμμ. Μ. Χανδράκη, Τμηματάρχου Δημοσίου Χρέους Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. δρ. 50.

2) ***Περὶ Φαρμακευτικῶν Ἐνδείξεων*** ὑπὸ Ἀποστ. Παπαδοπούλου, τ. ὑφηγητοῦ τῆς Φαρμακολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. δρ. 5·

Β'.) ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1) ***Ἡ Καρδιὰ μὲ τὰ Φίδια*** ὑπὸ Ἀθαν. Γ. Κυριαζῆ. δρ. 15.

Λίαν Προσεχῶς

3) ***Νομικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*** ὑπὸ Ἀδόλφου Merkle κατὰ μετάφρασιν διαπρεποῦς Ἕλληνος νομομαθοῦς.

4) «***Ὁ Ἀντίνοος***» ὑπὸ Β. Ε. Βεκιαρέλλη, μυθιστόρημα τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ.

5) «***Τὰ τραγούδια τῆς Μιάρκας***» ὑπὸ Jean Richepin κατὰ ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ κ. Ν. Πετιμεζᾶ-Λαύρα.

Η ΖΩΗ ΜΑΣ

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Τὸ παρισινὸν «Je sais tout» δημοσιεύει εἰκόνα κατὰ τὸ δυνατὸν ἀκριβῆ τῆς ζωῆς ὅπως θὰ εἶναι ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια. Κι' αὐτὰ μόνον μὲ τὴν χρησιμοποίησι τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης, ὅπως εἶναι σήμερα καὶ μὲ τὴν κανονικὴ ἀνάπτυξι ποὺ ὁμαλὰ καὶ λογικὰ προβλέπεται πῶς θὰ ἔχουν συμπληρώσει ὕστερ' ἀπὸ δυὸ πενταετίες.

Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΣΠΗΤΙ

Καὶ πρῶτα πρῶτα ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σπῆτι καὶ μιλάει γιὰ τὸ νοικοκυριὸ κ. J. L. Breton, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Γραφείου τῶν Ἐρευνῶν καὶ τῶν Ἐφευρέσεων, ἀνθρωπος ποὺ ἔχει ἐφεύρει μηχάνημα γιὰ νὰ πλένῃ τὰ πιάτα. Αὐτὸς βλέπει πῶς ἡ οἰκογενειακή μας ζωὴ σὲ λίγα χρόνια θὰ ἔχῃ μεταβληθῇ μὲ πολλὰ μικρὰ ἐργαλεῖα ποὺ μᾶς ἀναπτύσσει καὶ πῶς θὰ ἐργάζωνται.

«Τὶ θὰ εἶναι ἡ ζωή μας ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια; βέβαια ἡ ἀπάντησις σὲ μιὰ τέτοια ἐρώτησι θὰ εἶναι διαφορετικὴ γιὰ τὴς διάφορες χώρες, ἀνάλογη μὲ τὴ σπουδαιότητα τῆς κοινωνίας καὶ μὲ τὴν κατάστασι τοῦ καθενός. Πάντα ὅμως, ἠμποροῦμε εὔκολα νὰ προϋποθέσωμε τὶ θὰ εἶναι γιὰ 'κείνους ποὺ θὰ θελήσουν νὰ συγκεντρώσουν στὸ σπίτι τους ὅλες τὴς εὐκολίες ποὺ μᾶς δίδουν τὰ παντοειδῆ οἰκιακὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα τώρα, ποὺ ἔδωσε τὴν ὤθησι τὸ Σαλόνι μας γιὰ τὴ νοικοκυρίστικη ἐγκατάστασι, δὲν θὰ λείψουν νὰ τελειοποιηθοῦν. Κταλαβαίνει ὁ καθένας ὅτι σὲ δέκα χρόνια δὲν θὰ μπορῇ νὰ σκέπτεται κανεὶς νὰ ἔχῃ ὑπηρέτη ἢ ὑπηρέτρια, ἂν δὲν εἶναι δισεκατομμυριοῦχος. Θὰ εἶναι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ πολυτέλεια σπάνια καὶ ἀκριβή. Δὲν θὰ ὑπάρχῃ λοιπὸν κανεὶς γιὰ νὰ πηγαίνῃ ν' ἀνοίγῃ τὴν πόρτα σας καὶ νὰ ὑποδέχεται μία ἐπίσκεψι ποὺ σᾶς ἔρχεται. Ἀλλὰ οἱ ἐπισκέπται σας, ἀρσενικοὶ ἢ θηλυκοὶ ἀδιάφορον, θὰ πατοῦν τὸνομά τους καὶ ὅτι ἄλλο θέλουν νὰ εἰποῦν ἐπάνω σὲ νότες ποὺ μὲ μιὰ συσκευὴ μικροφώνου θὰ μεταδιδάζωνται κοντά σας καί, ἂν ἀπουσιάζετε, θὰ καταχωρίζωνται εἰς μηχάνημα ποὺ θὰ ἠμπορῇ νὰ καταχωρίζῃ καὶ ὅ,τι τηλεφωνικῶς θὰ σᾶς ἀνακοινώσῃ ὅποιος δὲν σᾶς εὑρίσκει. Τότε, ἂν εἴσθε στὸ σπῆτι σας, φθάνει νὰ πατήσετε ἕνα κουμπὶ γιὰ ν' ἀνοίξῃ ἡ πόρτα σας καὶ φωτεινοὶ δεῖκτες νὰ δείξουν τὸ δρόμο καὶ φέρουν κοντά σας τὸν ἐπισκέπτη σας.

Ἀλλὰ αὐτό, θὰ μοῦ πῆτε, δὲν εἶναι καὶ σπουδαῖο. Ἡ λάτρα τοῦ σπητιοῦ εἶναι πρᾶμα ἐνοχλητικὸ καὶ πολὺ κουραστικό, γι' αὐτὸ λοιπὸν δὲν θὰ χρειάζεται παρὰ νὰ κινοῦμε ἕναν ἐλαφρὸ ἀνεμιστῆρα γιὰ νὰ διώχνῃ σὲ λίγες στιγμὲς ὅλη τὴ σκόνη ἑνὸς δωματίου. Τὰ πλακόστρωτα καὶ τὰ μωσαϊκὰ θὰ πλένωνται καὶ θὰ ἀποστειρώνωνται χωρὶς περισσότερη ζημία μὲ μιὰ βοῦρτσα νερωμένη καὶ αὐτό της τὸ νερὸ θὰ ῥουφιέται καὶ θὰ ῥίχνεται ἀμέσως στὴν ὑπόνομο μὲ ὅλες τὴς ἀκαθαρσίες ποὺ θὰ σέρνῃ μαζί του. Τὰ πατώματα θὰ ξύνωνται, θὰ γυαλίζωνται καὶ θὰ κερώνωνται στὸ λίγο διάστημα ποὺ χρειάζεται κανεὶς νὰ τὰ διατρέξῃ, διότι ἡ ἐργασία θὰ γίνεται μὲ ἠλεκτρικὸ μηχάνημα. Τάχα δὲν εἶναι ἀχάριστο πρᾶγμα καὶ τὸ γυάλισμα τῶν παπουτσιῶν μας; Θὰ τὸ ἀποφεύγωμε κι' αὐτὸ βάζοντας αὐτὰ σὲ μιὰ μικρὴ καταπακτὴ καὶ γυρίζοντας ἕνα μεταγωγικὸ ἐργαλεῖο γιὰ νὰ τὰ δεχθοῦμε σὲ δυὸ δευτερόλεπτα, ἀπὸ μιὰ ἄλλη ὀπή, στίλβοντα σὰν νὰ ἔβγαιναν γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ μαγαζί. Μόνες ἀναγκαστικὲς ἐργασίες ποὺ θἄχωμε νὰ κάνουμε γιὰ νὰ διατηροῦμε τὸ μηχάνημα σὲ τέλεια κατάστασι θὰ εἶναι νὰ ῥίχνουμε μιὰ φορὰ τὸ μῆνα ὀλίγες σταγόνες λάδι στοὺς λιπαντῆρες τῆς κινητηρίας δυνάμεως, στοὺς ἄξονες τῶν βουρτσῶν, τοῦ ἀνεμιστῆρος ποὺ θὰ διώχνῃ ἔξω τὴ σκόνη ποὺ θὰ βγάζῃ κατὰ τὸ καθάρισμα, καὶ νὰ ἀλλάζουμε κάθε τρεῖς μῆνες τὸν μετακινητὸ σωλῆνα ποὺ θὰ ἔχῃ τὸ στιλβωτικὸ μίγμα. Τὰ λερωμένα ἀσπρόρρουχα θὰ κλείνωνται μέσα σὲ μιὰ σκάφη ποὺ θὰ κλείνῃ ἀμέσως, θὰ ἀρχῇ δὲ νὰ στρέψουμε ὀλίγες κάνουλες καὶ νὰ θέσουμε σὲ κίνησι κάποιους μοχλοὺς γιὰ νὰ τὰ βγάλουμε ὕστερα ἀπὸ λίγα λεπτὰ πλυμμένα, ξεβγαλμένα, στεγνωμένα, σιδερωμένα, ἕτοιμα νὰ τὰ βάλουμε στὸ ἐρμάρι μας. Τοῦτο πάλι, ὅπως ὅλα τὰ ἐπιπλα τοῦ σπιτιοῦ, θὰ εἶναι χωρισμένο σὲ συρτάρια καὶ πολλαπλᾶ διαμερίσματα, ποὺ νὰ ἐπιτρέπουν τοποθέτησι μεθοδικὴ καὶ λογική. Εἶναι ἀνάγκη ἀράγε νὰ προσθέσω ὅτι τὰ εὐλύγιστα ἔπιπλα παντοῦ θὰ πολλαπλασιασθοῦν;

Ἡ κουζίνα δὲν θὰ ἐμποδίζῃ τὴ γυναῖκά σας νὰ πηγαίνῃ ἔξω, νὰ κάμνῃ τὴς ἐργασίες της καὶ ἐπισκέψεις στὰς φίλας της. Προτοῦ νὰ ἐξέλθῃ, ἀρκεῖ νὰ βάζῃ τὸ κρέας στὸ φοῦρνο γιὰ ψήσιμο, καὶ τὰ ὄσπρια ξεφλουδισμένα, πλυμμένα, μηχανικὰ στεγνωμένα, στὰ εἰδικὰ μαγειρικὰ σκεύη, ἔπειτα νὰ κάμνῃ κάποιο ῥεγουλάρισμα τῶν αἰχμῶν τοῦ αὐτομάτου μεταγωγικοῦ μηχανήματος, ὥστε, κατὰ τὴν ἀπουσίαν της, ὁ φοῦρνος νὰ δεχθῇ, μὲ τὴν ἀπαραίτητη φωτιὰ γιὰ νὰ ψήσῃ τὸ κρέας σας, τὸν ἀπαραίτητο ἀριθμὸ θερμαντικῶν ἀκτίνων γιὰ τέλειο ψήσιμο. Ὕστερα ὁ φοῦρνος θ' ἀγρυπνῇ, διατηρῶν ζεστὲς τὴς πιατέλλες ἕως ὅτου γυρίσετε. Ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ τὸ γεῦμά σας θὰ σᾶς σερβιρισθῇ μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ μικρὰ βαγονάκια.

Τὰ λερωμένα πιάτα—ὁ τρόμος αὐτὸς γιὰ τὴς νοικοκυρές—μεταφερόμενα στὴν κουζίνα μὲ τὸ ἴδιο μέσο, θὰ

περάσουν στὴν ἐπιστροφὴ ἀπὸ ἕνα σωλῆνα, ὅπου συντριβάνια ἀπὸ ζεστὸ νερὸ θὰ τὰ πλένη καὶ θὰ τ' ἀποστειρώνη τέλεια χωρὶς νὰ τὰ πιάνη κανείς. Θὰ στεγνώνωνται ἀπὸ ἕναν ἀνεμιστῆρα ποῦ θὰ διώχνη ἔξω ὅλους τοὺς ἀτμούς, τοὺς ἀχνοὺς καὶ τὴς ὀσμές. Καὶ τὰ βαγονάκια θὰ ἐπαναπαύωνται σ' ἕνα ξεχωριστὸ γι' αὐτὰ συρτάρι.

Ὅσο γιὰ τὰ κάρβουνα ποῦ γεμίζουν τὸν τόπο ἀκαθαρσία καὶ εἶναι τόσο ἐνοχλητικά, ἐνῶ τὰ δευτερεύοντα προϊόντα ἐπὶ τοῦ παρόντος σπαταλῶνται ἀξιοθρήνητα, ὅταν καίωνται στὴς θερμάστρες καὶ στὴς κουζίνες μας, δὲν θὰ τὰ ξαναϊδοῦμε πιὰ στὰ διαμερίσματά μας, διότι θὰ χρησιμοποιοῦμε φωταέριο ἢ ἠλεκτρισμό. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κεντρικὴ θέρμανσι θὰ ἐξορίσουμε ἀπὸ ὅλα τὰ ἀκίνητα τὰ κάρβουνα, διότι ἐκείνη ἐξασφαλίζεται μὲ τὰς ὑγρὰς καυσίμους ὕλας ἢ τὸ φωταέριον.

Δὲν θὰ σᾶς κάμω ὁμιλία γιὰ τὰς πολλαπλᾶς διασκεδάσεις ποῦ θὰ μποροῦμε νὰ προμηθευώμαστε στὸ σπῆτί μας καὶ ποῦ σᾶς τὰς περιέγραφα ἀπὸ δῶ καὶ τριάντα χρόνια σ' ἕνα ἔργο μου περὶ τῆς χρωμοφωτογραφίας. Ἀπὸ τότε σπουδαῖο μέρος τῶν προβλέψεών μου ἐκείνων ἐπραγματοποιήθησαν, καὶ μάλιστα τὸ χωρὶς σύρμα τηλέφωνο μᾶς φέρνει στὸ σπίτι τὴς ποικιλώτερες ἀκροάσεις. Ὑπολείπεται πάντως νὰ κανονισθῆ ἡ εἰς ἀπόστασιν δρασις ποῦ θὰ τὸ συμπληρώση τόσο πολύ.

Καὶ γνωρίζετε αὐτὸ καλά, τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι χιμαιρικό, ἴσως ἀπὸ λησμοσύνη ἡ γρήγορη ἀρίθμησί μου σφάλλει. Ἀπὸ σήμερα, ἄλλως τε, περισσότερα εἴδη συσκευῶν ποῦ σᾶς ἀναφέρω περιληπτικὰ εὑρίσκονται στὴν ἐμβρυώδη κατάστασί τους καὶ μποροῦν πλέον νὰ χρησιμοποιηθοῦν μὲ μεγάλη ὠφέλεια. Τώρα ποῦ ἡ ὁρμὴ ἐδόθη, θὰ χρησιμοποιηθοῦν τάχιστα, ἐνῷ ἄλλα πιὸ περισσότερα θὰ παρουσιασθοῦν. Ἕνας χρόνος τοὺς εἶναι πολὺ ἀρκετὸς γιὰ νὰ κάμουν σπουδαία πρόοδο. Ὅσοι δυσπιστοῦν, ἂς ἔλθουν τοῦ χρόνου νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ νέο Σαλόνι τῶν οἰκιακῶν συσκευῶν τῶν ὁποίων ἀπὸ τώρα παρακολουθεῖ τὴν ὀργάνωσι τὸ Ἐθνικὸν Γραφεῖον τῶν Ἐρευνῶν καὶ Ἐφευρέσεων, καὶ θὰ ἰδοῦν ὅτι ἡ περισσότερες συσκευὲς ἐπραγματοποιήθησαν καὶ ὅτι ἐπιτρέπουν νὰ τακτοποιοῦμε τὰ τοῦ σπιτιοῦ μας καθὼς σᾶς ἐσκιαγράφησα παραπάνω».

Η ΖΩΗ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΛΙ

Ὁ κ. Paul Bigot, ὁ ἐπιφανὴς ἀρχιτέκτων καὶ δημιουργὸς τοῦ περιφήμου «Σχεδίου ἀναπαραστάσεως τῆς Ἀρχαίας Ῥώμης» νομίζει ὅτι τὰ νέα ἄστεα θὰ χρειασθῆ νὰ σχεδιάζωνται — ἴσως, φεῦ! πρὸς ζημίαν τῆς ὡραιότητος — ἐπάνω σὲ σχέδιο οὐσιαστικὰ λογικό.

«Εἶναι ὁλοφάνερο — ἀρχίζει — ὅτι, ἐπειδὴ ἡ κυκλοφορία γίνεται στὸ Παρίσι ὅσο πηγαίνει πιὸ δύσκολη, παρουσιάζεται τὸ ζήτημα νὰ μάθουμε ἂν σὲ καμμιὰ δεκατία θὰ εἶναι ἀκόμη δυνατὸν σ' ἕναν πεζὸ νὰ κάμη βῆμα εἰς τὴν πρωτεύουσα... Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἠμπορεῖ νὰ καλλιτερεύση, καὶ κατὰ ποῖον τρόπον;

Σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη μου, τὸ πρόβλημα ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἀλύτου ζητήματος! Ἀλήθεια, τὸ Παρίσι εἶναι πόλις ποὺ τὰ θεμέλιά της χρονολογοῦνται εἰς μακρυνοὺς χρόνους, τὸ δὲ χάραγμα τῶν δρόμων της πολὺ στενόν, στηρίζεται δὲ ἐπάνω σὲ δίκτυο ἀδιέξοδο ὑπογείων διωρυγοποιήσεων, δὲν ἠμπορεῖ νὰ τελειοποιηθῆ παρὰ σὲ ἀναλογία πολὺ περιωρισμένη. Χωρὶς ἀμφιβολία μὲ δυνατὴ ἐργασία καὶ ἐπινοητικότητα, καὶ μὲ δημιουργικὴ προσπάθεια, παντοῦ ὅπου τὸ πρᾶγμα θὰ ἠμπορῆ νὰ γίνη, γιὰ ὑπογείους διαβάσεις θὰ ἔφερε κανεὶς καλλιτερεύσεις στὴν παροῦσα κατάστασι. Ἀλλὰ τέτοιες καλλιτερεύσεις δὲν μποροῦν παρὰ νὰ γίνουν πρόσκαιρα καὶ θὰ μείνουν στιγμιαῖες, γιατὶ τὸ ζήτημα εἶναι νὰ μάθουμε ποῖος πρῶτος θὰ διαφύγη τὸ συνωστισμό, μὲ τὴν τελειωποίησι τῆς ὁδοποιΐας καὶ τὴν προοδευτικότητα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀχημάτων ποὺ ξεχείλισαν τοὺς δρόμους. Φόβος ὑπάρχει μήπως ὅλη ἡ ὡραιότης καὶ ἡ γοητεία τῆς παλαιᾶς πόλεως καταστραφοῦν χωρὶς καμμία ἀποτελεσματικὴ καλλιτέρευσι.

Εὐνόητον εἶναι ὅτι τὸ ζήτημα θὰ παρουσιάζετο διαφορετικὰ ἂν τώρα εἶχε κανεὶς νὰ κτίση ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μία πόλι σ' ἐλεύθερο μέρος. Ὁ ἀρχιτέκτων ποῦ θ' ἀνελάμβανε νὰ κτίση σημερινὴ πόλι ὑπὸ τὰς ἐξαιρετικὰ εὐνοϊκὰς αὐτὰς προϋποθέσεις θὰ εἶχε καθῆκον, νομίζω, ν' ἀρχίση ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασι τοῦ ὑπογείου σχεδίου, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει κάθε τι ποῦ πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ ἐλευθερώση τὴν πόλι ἀπὸ πολλὲς ἀσχημίες. Σ' αὐτὴν τὴν πόλι τὴν ὑπόγειο θὰ ἔπρεπε νὰ τοποθετηθοῦν αἱ γραμμαὶ τοῦ τροχιοδρόμου, τὰ κυλιστὰ πεζοδρόμια, οἱ καρρόδρομοι καὶ οἱ δρόμοι ἀνεφοδιασμοῦ, αἱ γραμμαὶ τέρματος τῶν σιδηροδρόμων, οἱ τελειωτικοὶ σταθμοὶ τῶν μεγάλων γραμμῶν, — μὲ μιὰ λέξι, ὅλα τὰ βαρέα μεταφορικὰ μέσα, χωρὶς νὰ ὑπολογίση κανεὶς τὰ συμπληρωματικὰ διαστήματα ποῦ ἐπιτρέπουν ἀκόμη ν' ἀποδεχώμεθα ἀργότερα καὶ χωρὶς παρεμπόδισιν, ὅλας τὰς τελειοποιήσεις ποῦ ἠμποροῦν νὰ μᾶς συνεισφέρουν νέα ἐπιστημονικὰ φῶτα, καὶ χωρὶς νὰ λησμονοῦμεν, βέβαια, νὰ τοποθετήσωμεν εἰς δεύτερον ὑπόγειον τὰς ὑπονόμους τὰς τηλεφωνικὰς γραμμὰς καὶ ὅλας τὰς ἀναγκαίας διωρυγοποιήσεις.

Ὑπεράνω αὐτοῦ τοῦ ὑπογείου σχεδίου καὶ μὲ ὑπέρθεσι θὰ χρειασθῆ νὰ ἐγκατασταθῆ τὸ σχέδιον τῆς πόλεως μὲ τὰ οἰκοδομικὰ συγκροτήματα χωρισμένα διὰ λεωφόρων ποῦ θὰ προορίζωνται γιὰ τὴν κυκλοφορία πεζοπόρων καὶ ἐλαφρὰ ἁμάξια. Τὸ δίκτυον τῶν δρόμων θὰ κατέχη ἔτσι σπουδαῖο μέρος τοῦ ἐδάφους ἀναλόγως πρὸς τὰ οἰκοδομούμενα τμήματα, ἀλλὰ τὰ ἀκίνητα ποῦ θὰ χρησιμεύουν γιὰ κατοικία δύσκολα πιὰ θὰ εἶναι κτήματα ἑνὸς ἀτόμου. Θὰ εἶναι λοιπὸν ὁμαδικὸ καὶ ὑψηλό, θὰ ἔχη ἀναβατῆρες, θὰ κοσμῆται μὲ κήπους κοινῆς χρήσεως διὰ τὰς συστάδας σπιτιῶν καὶ ἴσως μὲ κήπους εἰς σχῆμα ταράτσας.

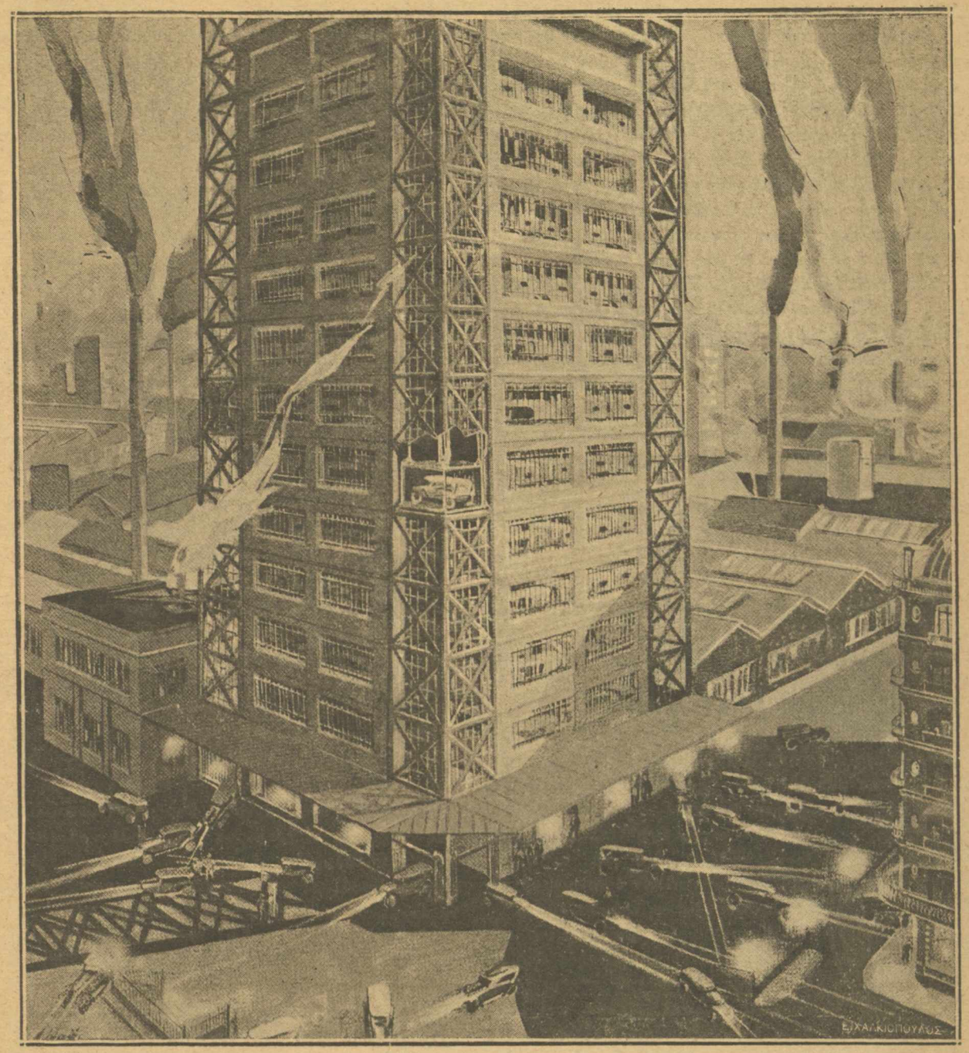

„ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ ΓΚΑΡΑΖ"

Κάθε ἕνας μὲ τὸ αὐτοκίνητό του. Σ' αὐτὸ ἀποβλέπει τὸ μέλλον. Χάρις στὸ ἀτομικό του αὐτοκίνητο, καὶ ὁ πιὸ μετριόφρων ἐργάτης θὰ ἠμπορῆ ν' ἀφίνη κάθε βράδυ τὸ ἐργοστάσιό του ἢ τὸ γραφεῖό του στὴν πόλι, καὶ νὰ ξεφεύγη στὴν ἐξοχὴ ὅπου θὰ ἔχη ἐγκατεστημένη τὴν οἰκογένειά του, ὅπου τὸ παιδιά του θὰ μεγαλώνουν στὸ ὕπαιθρον. Ἀλλὰ στὰς πόλεις ποῦ εἶναι *συνωστισμένα* ὅλα, ποὺ νὰ βάλη κανεὶς τὴν ἡμέρα αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια αὐτοκίνητα, ποὺ θὰ ἔρχωνται κάθε πρωΐ. Τὸ πρόβλημα τοῦτο λύουν τὰ *«γενικὰ γκαράζ»* ποὺ θὰ εἶναι εἰς τὰς πύλας τῶν πόλεων ἢ καὶ μέσα στὸν περίβολόν τους. Αὐτὰ θὰ στεγάζουν τὰ ἁμάξια μας εἰς τὰ πολλὰ πατώματα καὶ τὰ διαμερίσματά των ποὺ θὰ ἔχουν, θ' ἀναβιβάζωνται ἐὲ ἢ μὲ ἀναβατῆρας ἢ μ' ἑλικοειδῆ κεκλιμένα ἐπίπεδα.

Ἡ νέα πόλις θὰ εἶναι ὑγιεινὴ καὶ θ' ἀερίζεται καλά, διότι κάθε ἐργασία ἀτμοκινήτου ἐργοστασίου θὰ ἀποπεμφθῇ μακρὰν τῆς πόλεως. Τὰ διάφορα συνοικιακά της τμήματα θὰ ἔχουν ἕκαστον τὰ ἀναγκαῖα οἰκοδομήματα, δηλαδὴ στοάς, γραφεῖα, ταχυδρομεῖα, ἐκκλησίας, σχολεῖα, λύκεια κλπ. Ἀντιθέτως εἰδικαὶ συνοικίαι θὰ χωρισθοῦν διὰ τὴν διοίκησιν, διότι θὰ συγκεντρωθοῦν τὰ Ὑπουργεῖα, καὶ διὰ τὸ Πανεπιστήμιον μὲ συγκέντρωσιν εἰς μίαν πανεπιστημιακὴν πόλιν ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν σχολῶν, ἀνωτέρων σχολῶν, ἐργαστηρίων, μουσείων, βιβλιοθηκῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐγγύτης εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τοὺς διανοητικῶς ἐργαζομένους. Χωρὶς ἀμφιβολία ἠμποροῦμεν ν' ἀποβλέψωμεν (ὅπως ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὰ σοκάκια) εἰς ἕνα εὐρύχωρο ἐμπορικὸ τμῆμα — συνοικία, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ συγκεντρωθοῦν αἱ διομηχανίαι πολυτελείας καὶ τὸ ἐμπόριον. Οὐδὲ πρέπει νὰ λησμονῶμεν καὶ τὸν χῶρον διὰ τὰς ἐκθέσεις ποὺ δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ εἶναι καθολικαί, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας θὰ διαδέχωνται ἐντὸς αὐτῶν αἱ εἰδικότητες ἡ μία τὴν ἄλλην. Φανταισθῆτε ἐπίσης μέσα εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν κήπους, κατάφυτες πλατεῖες, ἄλση, δηλαδὴ ἀέρα, ἐπίσης δὲ καὶ ὅτι ἡ ἐντατικὴ χρῆσις τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἀπήλλαξε καὶ ἀπὸ τώρα τὴν πόλιν μας ἀπὸ πολλὲς σκόνες καὶ καπνούς...

Τέλος, μεγάλα καὶ ὡραῖα μνημεῖα, μὲ πλατεῖς, θόλους, διὰ νὰ στεγάζουν τὰ πλήθη ποὺ μὲ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα λαμβάνουν μέρος στὰς ἐπισήμους τελετάς».

ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ ΔΙ' ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

Ὁ κ. Knyff πιστεύει εἰς τὴν προσεχῆ καλλιτέρευσιν τῆς ζωῆς μὲ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ ἀτομικοῦ αὐτοκινήτου. — Καὶ λέγει: «Σὲ μιὰ δεκαετία, δηλαδὴ αὔριον, τὸ αὐτοκίνητον θὰ εἶναι τὸ ὄργανον ὅλων καὶ καθένας θὰ ἔχῃ ἰδικό του ἁμάξι, ὅπως καθένας ἔχει τὸ ποδήλατό του. Ἔπαυσε πλέον ὁριστικὰ νὰ εἶναι ὄργανον μόνον τοῦ πλουσίου.

Τὸ στοιχεῖον δύναμις ποὺ στὴν ἀρχὴ ἦτον ἀπαραίτητο γιὰ τὴ γνῶσι τῆς τέχνης τοῦ αὐτοκινήτου, ἐξαφανίζεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Ἀπόδειξι τούτου ἔχομε τοῦτο ὅτι σὲ κάθε μας βῆμα συναντῶμε πλέον αὐτοκίνητα ὁδηγούμενα ἀπὸ γυναῖκες καὶ κορίτσια ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλον μέσα στὸ αὐτοκίνητό τους. Ἡ λεπτομέρεια αὐτὴ δείχνει πῶς ἡ πρόοδος τῆς κατασκευῆς μᾶς ἐξασφαλίζει τώρα ὀχήματα ποὺ ἔχουν πλέον χειρισμὸ εὔκολο καὶ ἀσφαλισμένο, ἀφ' οὗ καὶ γυναῖκες μποροῦν νὰ κάθωνται στὸ ἐπάνω τοῦ αὐτοκινήτου χωρὶς φόβον νὰ λερωθοῦν ἢ νὰ κάμουν ἀναγκαστικὰς ἐργασίας στὸ δρόμο. Ἀληθινά, τὸ αὐτοκίνητο ποὺ ἔχομε γνωρίσει τόσο βαρὺ καὶ πολύπλοκο, κάθε ἡμέρα ἁπλοποιεῖται καὶ γίνεται ἐλαφρότερο. Καὶ ἂν ἡ προσπάθεια τῶν κατασκευαστῶν τείνῃ νὰ ἐλαττώσῃ ὅσο μπορεῖ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ὀχήματος, ἡ ἐλάττωσις αὐτὴ τοῦ ὄγκου δὲν παραβλάπτει τὴν δύναμιν τῆς μηχανῆς. Ἀπ' ἐναντίας ὅσον ἡ κινητήρια μηχανὴ κινεῖται ταχύτερα τόσο περισσότερο δυνατὴ γίνεται ἂν καὶ ἐλαττωμένη. Τόσο πολὺ ποῦ τὸ αὐτοκίνητο γίνεται πλέον ἀτομικὸ καὶ ἀποτελεῖ πραγματικὸ παπουτσι ποὺ παίρνει ἑπτὰ λεύγες γιὰ τὴν ἰδιωτικὴ χρῆσι.

Κατὰ τὴν γνώμη μου, τὸ ὡραῖο ἁμάξι θὰ μείνῃ γιὰ τοὺς ὀλίγους, ἐνῶ τὸ ἐλαφρὸ μικρὸ ἁμάξι, τὸ εὐκίνητο, ποὺ περνᾷ παντοῦ, θὰ πολλαπλασιασθῇ γρήγορα, γιατὶ εἶναι οἰκονομικό. Σήμερα, πραγματικά, ἠμπορεῖτε νὰ προμηθευθῆτε ἀτομικὸ ἁμάξι μὲ 10.000 φράγκα ποὺ ἰσοδυναμοῦν μὲ 3.000 προπολεμικὰ φράγκα, λοιπὸν ἀποσβένετε τὸ χρέος σας γρήγορα μὲ τοὺς σημερινοὺς μισθοὺς καὶ τὰ κέρδη. Ἐξ ἄλλου αὐτὸ τὸ ἁμάξι τὸ ὁδηγεῖ καὶ τὸ χειρίζεται ὁ ἰδιοκτήτης του. Λοιπὸν ἐκεῖνο ποὺ ὡς χθὲς ἐστοίχιζε ἀκριβὰ ἦτον ὁ σωφὲρ ὁ ὁποῖος ἐργαζότανε ὀκτὼ μόνον ὥρας. Σήμερα ὅποιος ἔχει τὸ μικρό του ἁμάξι τὸ διατηρεῖ στὴ διάθεσί του χωρὶς κανένα ἔξοδο ὅπως καὶ τὸ ποδήλατό του. Τὸ χρησιμοποιεῖ ὅπως θέλει καὶ δὲν ἐξοδεύεται παρὰ ὅταν τὸ ἔχῃ εἰς κίνησιν. Ἔτσι εἶναι στὴν Ἀμερικὴ ὅπου ζῆ τοῦν σωφὲρ μόνον γιὰ τὰ μεγάλα ἁμάξια. Πλὴν αὐτοῦ, ὁ ἀτομικὸς αὐτοκινητιστής, γιὰ τὴς ἐπισκευές του εὑρίσκει ἐκεῖ τὸ «γενικὸ γκαράζ» ὅπου ἀφίνει τὸ ἁμάξι του μὲ μιὰ σημείωσι ποὺ ρίπτει μέσα σ' ἕνα φανάρι, — γενικὸ γκαράζ, τοῦ ὁποίου οἱ ἐργάται ἐπισκευάζουν ἐπὶ τόπου καὶ στιγμιαίως τὸ ἁμάξι, ἐνῷ ὁ ἰδιοκτήτης ἀσχολεῖται μὲ τὰς ὑποθέσεις του.

Τὸ ἀτομικὸ αὐτοκίνητο, βεβαιωθῆτε ὅτι θὰ δώσῃ ἄμεσον καὶ σπουδαίαν ὤθησιν εἰς τὴν ζωὴν τῶν πόλεων καὶ ἰδιαιτέρως θὰ ἐπηρεάσῃ τὸ πρόβλημα τῶν ἐνοικίων. Ἡ ἀπόκτησις ἑνὸς μικροῦ ἁμαξιοῦ ἰδιωτικοῦ, βέβαια, μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀφίνουμε τὴν πόλι, νὰ πηγαίνουμε μακρυὰ εὔκολα, νὰ ἔχουμε τὴν κατοικία μας συχνὰ πολὺ μακρυά, εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα, χωρὶς νὰ λείψουμε νὰ ἐρχόμεθα κάθε ἡμέρα καὶ γρήγορα εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει σήμερα στὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ ἀρκετὸ καιρό, καὶ ἀρχίζει νὰ συμβαίνῃ καὶ στὴν Ἀγγλία. Γνωρίζω ἕνα κόπτην μεγάλου ραπτικοῦ οἴκου τοῦ Λονδίνου ποὺ κατοικεῖ στὸ Brigthon καὶ ἔρχεται κάθε πρωῒ στὴν ἐργασία του μὲ τὸ ἁμαξάκι του ἀπὸ ἀπόστασιν ἑξήντα μιλλίων ποὺ χωρίζουν τὰς δύο αὐτὰς πόλεις.

Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι τέτοια χρῆσις μεγάλου ποσοῦ ἁμαξιῶν θὰ ἐπιφέρῃ σπουδαίαν τροποποίησι στὴς συνήθειες ποὺ ἔχουμε σχετικὰ μὲ τὴν κυκλοφορία καὶ τὴ στάθμευσι. Θὰ χρειασθῇ ἀκόμη νὰ συνηθίσουν νὰ τοποθετοῦν τὰ αὐτοκίνητα ἐπάνω στὰ πεζοδρόμια ὄχι πλέον παράλληλα ἢ κάθετα, γιατὶ πιάνουν πάρα πολλὴ θέσι, ἀλλὰ πολὺ λοξά, σὰν «κόκκαλο ψαριοῦ». Αὐτὸ ἐφαρμόζουν στὴν Νέα Ὑόρκη, καὶ δὲν μετενόη-

Ἡ συνέχεια εἰς τὴν σελίδα 121

ΤΑ ΣΑΤΥΡΙΚΑ ΜΑΣ ΥΠΟ "VESPER"

ΟΜΙΛΙΕΣ Μ' ΕΝΑ ΓΑΪΔΟΥΡΙ

Ἔξω ἀπ' τὴν ξένη πόρτα,
μωρέ, τί κοντοστέκεσαι, γαϊδούρι;
Τάχα μου θἄβρεις δυὸ ξερὰ νὰ μάσεις χόρτα;
Ὅρσε, κουτέ, δυὸ φάσκελα στὴ μούρη,
ποὺ χόμισες πὼς σήμερα οἱ ἀνθρῶποι
— κι' ἂς ἦρθαν μερικοὶ κι' ἀπ' τὴν Εὐρώπη—
περνοῦν ἀπ' τὰ γαϊδούρια πιὸ καλὰ
κι' ἀφίνουν περισσέματα πολλά,
νὰ τρῶς καὶ σὺ στὸν κάθε μαχαλᾶ.
Ἐδῶ, μωρέ, κατάντησαν πολλοί,
μὲς στοῦ πολιτισμοῦ τὴ φούρια
καὶ μὲς στὴν προκοπὴ τὴν παρδαλή,
χειρότεροι ἀπὸ σένανε γαϊδούρια.
Κι' ἂν οὐ πεινᾶς στοῦ σταύλου τὸν μπουφέ,
καὶ δὲν ὑπάρχει γιὰ νὰ φᾶς λίγο κριθάρι,
μάθε πὼς κάποιοι καφφετζῆδες τὄχουν πάρει
καὶ τὸ σερβίρουν γιὰ καφφέ.
Κ' ἔτσι γιὰ μᾶς ξοδεύεται τὸ πρᾶμα,
ὡς ποὺ νὰ γίνει τέλος τὸ ἄλλο θᾶμα
(καὶ τότε μούντζωνε καὶ βλόγα τα),
νὰ χρεμετίσουμε κ' ἐμεῖς ὡσὰν τἄλόγατα.

* * *

Αὐτό, μωρέ, θὰ πεῖ
πολιτισμὸς καὶ προκοπή·
στοχάσου!
Μιὰ δίκοπη νὰ σέρνεις μάχαιρα
κι' ἀπὸ τὸ σταῦλο νὰ σκορπᾶς τὰ ζωντανά·
κι' ἀπὸ τοῦ λόγου σου νὰ κάθεσαι ἐκεινά
καὶ νὰ γεμίζεις τὴν κοιλιά σου
μὲ τὸ κριθάρι καὶ μὲ τἄχερα.
Μὰ οὐ ἀπὸ τέτια δὲ σκαμπάζεις μήτε γρῦ.
Κι' οὔτε κι' ὁ νοῦς σου ὅ,τι σοῦ λέγω θὰ τὸ βρεῖ,
μήτε τὸ πρόβλημα τοῦ κόσμου εἶναι νὰ λύσει,
ἀφοῦ χωρὶς δαχτύλια σ' ἔπλασεν ἡ φύση.
Ἂν ὅμως δά, καημένε μου κεφάλα,
εἶχες μακρὺ λαιμὸ σὰν πελαργὸς
κι' ἀκόμα ἂν εἶχες δάχτυλα μεγάλα,
— τί νὰ σοῦ πῶ; – κοντὰ στὰ τόσα σου ἄλλα,
ἴσως θὲ νὰ γενόσουν κ' ὑπουργός.

* * *

Μὲ τέτια, βέβαια, προτερήματα,
ταὐτιά σου θὰ ἦταν περιττά.
Ἐσύ, μωρέ, θὰ ξόδευες λεφτὰ
καὶ θἄσερνες τὰ μυστικὰ τὰ νήματα
κάποιων φροῦ — φροῦ·
κι' ἂς φώναζαν οἱ ἄλλοι,
πὼς κάνεις «ἀσελγῆ σπατάλη
τοῦ δημοσίου θησαυροῦ».

* * *

Αὐτὰ σοῦ κραίνω γιὰ τὴν ὥρα, φουκαρᾶ.
Πάρ' τα καὶ κάνε τα, σὰν θέλεις, κομπολόϊ.
Κι' ὅσο γιὰ τἄλλα πιά, τὴν ἄλλη τὴ φορά,
ποὺ νὰ μὴν ἔχεις μύγα νὰ σὲ τρώει.

Καὶ τώρα τράβα ἀπὸ τὴν πόρτα
τὴν ξένη, ποὺ σταμάτηες γιὰ νἄβρεις χόρτα.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΚΛΕΑΝΘΗ

Τώρα ποὺ γίνη λούνα πὰρκ τὸ κάθε ὑπόγειο,
τώρα ποὺ κάναμε μοντέρνο τὸ Θεὸ
κι' ἀλλάκθαμε κ' ἡμερολόγιο
κ' ἔχομε καὶ Κουβέρνο. . . . Φαραώ,
τώρ' ἄλλακθε κι' ὁ Μανωλιόθ, ὁ «Παντογνώθτηθ»,
κ' ἔγειν' ἐπιθεώρηθη τρανὴ
κι' ὁ νοῦθ κι' ὁ λογιδμόθ τηθ
νὰ θὲ ῥωτᾶ μὲ νάζι
ποῦ τάχα θὲ πονεῖ καὶ ποῦ θὲ θφάζει.

Μὰ κι' ὅλοι τώρα πιὰ μὲθ θτὴν Ἀθήνα
θοῦ κάνουν ἐπιθεωρήθειθ·
κ' ἡ κάθε μία θεατρίνα
γράφει κι' αὐτὴ ῥεβύ, ποὺ θ' ἀπορήθειθ.
Κι' ὅλοι πιὰ γίναν θυγγραφεῖθ
καὶ τὸν καιρὸ δὲ χάνουνε.
Καὶ μόνον οἱ ἀθτυίατροι
ἐπιθεώρηθη δὲν κάνουνε.
Γι' αὐτὸ καὶ τώρα μέθα θτὸ χαλβᾶ
—ἄ! τὸ θτομάχι τί τραβᾶ —
ὡθὰν περιθπωμένεθ καὶ δαθεῖεθ
βρίθκω θυχνὰ τῶν ποντικῶν. . . . ἀκαθαρθίεθ.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ — ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΠΛΑΝΕΜΑΤΑ

Μακρυὰ κεῖ κάτω οἱ βαρκοῦλες ἀρμενίζουν
μὲ τὰ ὁλόλευκα πανάκια τ' ἀνοιγμένα
ὄνειρα τῆς ἀγάπης μαγεμένα
ποῦ μιὰν αὐγοῦλα νέα χαιρετίζουν

Τὰ δροσερὰ τὰ κάλλη τους τ' ἀφράτα
στὸ γαλανὸ καθρέφτη ξεδιπλώνουν,
χαμόγελα, ὁμορφάδες, γύρω ἁπλώνουν,
στὰ πρωϊνὰ ζεφύρια τὰ δροσάτα

Ἕνα βιολί, μὲ γλύκα πάρα πέρα,
μιὰ μελωδία τῆς ἀγάπης τραγουδάει,
ναυουριστὰ τὸ κῦμ' ἀκολουθάει
καὶ σβεῖ σὰ στεναγμὸς μέσ' 'στὸν ἀγέρα.

Κ' ἡ θάλασσα, τρελλὴ γαλανομάτα,
στὰ ὀπαλένια της τὰ στήθεια καὶ γιομάτα
ἀπὸ παλμούς, χαρούμενα ταιριάζει.

χίλια διαμάντια καὶ τοπάζια καὶ ζαφείρια
καὶ λάμπουν πούλιες καὶ πετράδια μύρια
'πὰ στὸ νερένιο της, τὸ γάργαρο ἀτλάζι.

ΑΘΗΝΑ Ν. ΤΑΡΣΟΥΛΗ

ΣΑΠΦΟΥΣ

"ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΜΟΙ ΚΕΙΝΟΣ...,,

Μοῦ φαίνεται σώστὸς θεὸς ἐκεῖνος ὁ λεβέντης,
ποὺ καθιστὸς ἀντίκρυ μου μιλεῖ μου καὶ μ' ἀκούει . . .
Ὅταν χαμογελᾷ γλυκά, τρομοπηδᾷ ἡ καρδιά μου
μέσα στὰ στήθη μου. Κ' εὐθὺς ποὺ θὰ τον ἀντικρύσω
γιὰ λίγο φεύγει μου ἡ φωνὴ καὶ δένεται μου ἡ γλῶσσα
καὶ μιὰ ψιλὴ φωτιὰ γοργὰ στὸ σῶμά μου ὅλο τρέχει·
τὰ μάτια μου θαμπώνουνε, βουΐζουνε ταὐτιά μου,
μὲ λούζει κρύος ἵδρωτας, μὲ πιάνει τρόμος ὅλην,
γίνομαι σὰν τὸ χόρτο ὠχρή, λιγάκι καὶ πεθαίνω.

Μετάφρ. **ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ**

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΘΛΙΒΕΡΑ ΠΡΟΜΗΝΥΜΑΤΑ

Ο ΤΟΠΟΣ εἶταν γεμάτος ἀπὸ ἔλη κι' ἀπὸ τότε ποὺ ἡ κυρία Ἀνδρομάχη μὲ τὸ γυιό της τὸν εἶχαν διαλέξει γιὰ διαμονή τους, ὁ νέος δὲν εἶδε μιὰ μέρα καλή. Ὁ ἀδιάκοπος πυρετὸς τὸν κατάτρωγε· τὸ ζωηρὸ καὶ φωτεινὸ πρόσωπό του εἶχε γίνει ἠσκιος, ποὺ πάνω του ἔπαιζαν οἱ ὠχρὲς ἀντιφεγγιὲς τῆς ἀρρώστιας. Ἡ κατάσταση αὐτὴ πίεζε βαρειὰ τὴν ψυχὴ τῆς κυρίας Ἀνδρομάχης, ποὺ συχνόλεγε τὴ φράση τοῦ γιατροῦ:

«Ἀλλαγὴ κλίματος»,

μὰ δὲν μποροῦσε νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ, γιατὶ ὁ φοβερὸς χειμῶνας τοὺς εἶχε ἀποκλεισμένους ἐκεῖ, στὴν ἐλώδικη ἐπαρχία. Ἔβρεχε ἀδιάκοπα μιὰ κρύα ψιλὴ βροχή, κι' ὅταν ἔπαυε, βαρειὰ μολυβόχρωμα σύγνεφα σωριάζονταν στὸν οὐρανό, προμηνύοντας χιόνι.

Τέλος μὲ τὶς πρῶτες ἀνοιξιάτικες μέρες, ὅταν ὁ παγωμένος βορριᾶς ἔπαψε νὰ φυσάῃ ἀπὸ τὶς βουνοκορφὲς ἡ κ. Ἀνδρομάχη πῆρε τὸ γυιό της καὶ μπῆκε στὸ σιδερόδρομο. Μόλις τὸ τραῖνο ξεκίνησε, σήκωσε τὸ χέρι της καὶ σταυροκοπήθηκε μουρμουρίζοντας κάτι· Ἡ μυρωδιὰ τοῦ ἀτμοῦ ἦρθε σὰν παρήγορη ἀρχὴ νέας ζωῆς κι' ὁ ἀέρας τοῦ ἀνοιχτοῦ κάμπου, πλημμύρισε τὸ στῆθος τοῦ νέου ἀπὸ ἕνα ζωογόνο φούσκωμα, ποὺ τὸν ἔκανε νὰ στενάξῃ βαθειά. Μπροστά τους χάνονταν τὰ δέντρα, οἱ στῆλοι τοῦ τηλεγράφου καὶ οἱ ἀριθμημένες πλάκες τῶν χιλιομέτρων. Ἡ μηχανὴ θορυβοῦσε σχίζοντας τὸ διάστημα· κάποια χωριατόπαιδα ξεφώνιζαν γνέφοντας μὲ τὰ καπέλα τους στοὺς ταξιδιῶτες· ἡ ἀτελείωτη σειρὰ τῶν

("Ἰδε συνέχειαν ἐκ τῆς σελίδος 118)

σαν...Ἐπίσης θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ καταργήσουν αὐτὰς τὰς πλανοδίους ἀγορὰς ποῦ κλείουν τοὺς δρόμους μας τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ νὰ τὰς τοποθετήσουν εἰς τόπους προωρισμένους γι' αὐτὰς καὶ διαρκεῖς — γιατὶ ἀλλιῶς ἡ κυκλοφορία μὲ τὴν αὔξησί της θὰ γίνῃ πρᾶγμα ἀδύνατο...

Τέλος θὰ χρειασθῇ καὶ ἡμεῖς νὰ καταφεύγουμε στὰ «γενικὰ γκαράζ». Πραγματικά, τὸ ἀτομικὸ αὐτοκίνητο μᾶς ὑπόσχεται λύσιν τῆς κρίσεως τῆς κατοικίας μὲ τὴν τεραστία διαπλάτυνσι ποῦ θὰ πάρουν αἱ πόλεις, τῶν ὁποίων τὰ περίχωρα θὰ μεταφερθοῦν εἰς ἀπέραντον περιφέρειαν. «Καὶ σεῖς θὰ παραδεχθῆτε ὅτι ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ ἔθνος θὰ εὕρουν τέλος κἄποιαν ὠφέλεια στὴν εὐτυχισμένη αὐτὴ μεταμόρφωσι τῆς ὑποστάσεώς μας».

Ἐκ τοῦ «Je sais tout».

Ι. Δ. ΦΩΚΙΤΗΣ

(Εἰς τὸ προσεχές: Πῶς θὰ γίνωνται αἱ μεταφοραὶ διὰ τῆς θαλάσσης, διὰ τοῦ ἀέρος κλπ.).

ἐλῃῶν στριφογύριζε στὸ μάκρος. Ὅταν ἡ κ. Ἀνδρομάχη, ἔσκυψε καὶ κοίταξε ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ τραίνου, τὰ σπίτια τοῦ τόπου εἶχαν χαθεῖ, μόνο ὁ ἐρειπωμένος μῦλος φαινόταν στὴν ἄκρη τοῦ λόφου. Ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη της ἕναν τσαλακωμένο φάκελλο κι' ἀφοῦ τὸν κοίταξε λίγες στιγμὲς εἶπε:

— Τὸ σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα εἶναι ὅτι—ὅπως γράφουν – τὸ σπίτι εἶνε σχεδὸν ἐξοχικό, ἀφοῦ βρίσκεται σ' ἀρκετὴ ἀπόσταση ἀπὸ τ' ἄλλα. Συλλογίσου τὶ μαγεία ποὺ θὰ εἶναι! Ἐκεῖ θὰ ξαναβρῇς τὴν ὑγεία σου, στὴ φυσικὴ ζωή!

Τὴν ἴδια στιγμὴ ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τοῦ διπλανοῦ βαγονιοῦ ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ ποὺ ἔλεγε ἀργά:

— Πῶς θέλετε νὰ τὸ βεβαιώσω ἀφοῦ δὲν ἔχουν ἐμφανισθῇ ἀκόμη τὰ σπήλαια.

Ἡ κ. Ἀνδρομάχη ἀνατρίχιασε. Κοίταξε ἀνήσυχα τὸ γυιό της, σὰν ἡ ψυχρὴ αὐτὴ φωνή, ποὺ τὴ συνέχεια της εἶχε σκεπάσει τώρα ὁ θόρυβος, ποὺ γινόταν στὸ διαμέρισμα ἐξ αἰτίας τῆς φιλονικείας τοῦ ἐλεγκτῆ τῶν εἰσιτηρίων μ' ἕναν ἐπιβάτη, νὰ εἶταν ἀπάντηση στὰ λόγια της, νὰ εἶταν ἕνα θλιβερὸ προμήνυμα!

Προσπάθησε νὰ διώξῃ τὴ σκέψη αὐτή.

Ἀκούστηκε τὸ σφύριγμα τῆς μηχανῆς.

Τὰ πρῶτα σπίτια τοῦ κοντινοῦ χωριοῦ εἶχαν φανεῖ.

* *
*

— Μαγεία, συχνόλεγε τώρα ἡ κ. Ἀνδρομάχη, τριγυρίζοντας στὶς κάμαρες τοῦ νέου σπιτιοῦ. Ἐδῶ, δὲ θὰ αἰσθανθοῦμε καθόλου καλοκαίρι.

Ὁ γυιός της κοίταζε γύρω του καὶ ἡ ὠχρὴ ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς ὄψη του φωτιζόταν γιὰ λίγες στιγμὲς ἀπὸ κάποια διαβατικὴ χαρά.

— Δὲν ἔχω ὄρεξη ὅμως, μητέρα, γιὰ τίποτα, γιατί;

— Τὶ παιδὶ ποὺ γίνεσαι! Τὶ παιδί. Ἐλευθερώσου ἀπὸ τὶς σκέψεις αὐτές. Ὄρεξη ἔχεις, ἀλλὰ φοβᾶσαι μήπως ξανάρθῃ ὁ πυρετός.

— Ναὶ εἶν' ἀλήθεια. Στὴν παραμικρὴ ἀνατριχίλα, ποὺ αἰσθάνομαι πιάνω τὸ σφυγμό μου. Πόσο ὑποχονδριακὸς ἔγινα.

— Καὶ ὅμως, ἀγαπητό μου παιδί, ἐδῶ θὰ τὸν ξεχάσῃς ὁλωσδιόλου. Κοίταξε γύρω σου, ἀπάνω στὴν πρασινάδα ἀναπαύεται τὸ μάτι, ὁ ἀέρας εἶνε ὁλοκάθαρος, γιομάτος ὑγεία! Μὴ δηλητηριάζεις τὸν ἑαυτό σου. Τὸ ταξίδι σκότωσε τὸ μικρόβιο τῆς ἀρρώστειας.

Ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο φυσοῦσε τώρα ἀλαφρὸς ἄνεμος, ποὺ ἔφερνε τὴ μυρωδιὰ τοῦ νωποῦ χόρτου. Ἀκούστηκε δειλὸ στὴν ἀρχὴ καὶ δυνατότερο ὕστερα τὸ λυπητερὸ χτύπημα τῆς καμπάνας.

— Τὶ βάρβαρη συνήθεια! εἶπε ἡ κ. Ἀνδρομάχη μὲ ἀλλαγμένον τόνο φωνῆς, νὰ χτυπᾶνε τὶς καμπάνες ἅμα πεθαίνῃ κανείς...

Κι' ἔπειτα πρόστεσε:

— Ἡ καϋμένη ἡ θεία ἔχει τόση χαρὰ ποὺ ἤρθαμε. Φαντάσου ὅτι σηκώθηκε πρωΐ—πρωΐ νὰ πάῃ νὰ μαζέψῃ χαμομήλια. Εἶν' ἡ ἐποχή τους. Τὰ ξεραίνει στὸν ἥλιο κι' ἔπειτα τὰ βίχνει στὴ σακοῦλα. Κ' ἡ μακαρίτισα ἡ μαμᾶ δὲν ἀγόραζε ποτὲ ἀπ' ἔξω. Φρόντιζε μόνη της ...—Κλεῖσε ὅμως ἐκεῖνο τὸ παράθυρο γιατὶ γίνεται ρεῦμα κ' εἶσαι ἀκόμη ἀδύνατος.—Γρήγορα πρέπει νὰ ἑτοιμάσουμε τὴ σάλα. Θὰ μᾶς ἔρθουν τὴν Κυριακὴ ὄχι λίγοι, σὰ νεόφερτοι ποὺ εἴμαστε στὸν τόπο. Σ' αὐτὲς τὶς πρῶτες ἐπισκέψεις, εἶνε ὑποχρεωμένος κανεὶς νὰ φέρεται τόσο τυπικός, νὰ δίνῃ τόσες ἐξηγήσεις. Δὲν πιστεύω πάλι νὰ μὴ θελήσῃς νὰ παρουσιασθῇς στὸν κόσμο. Ξέρεις ὅτι στὰ μικρὰ μέρη ὁ κόσμος εἶναι πολὺ φιλύποπτος.

— Τὶ εὐχάριστες μέρες ποὺ εἶναι, μητέρα, οἱ πρῶτες αὐτὲς μέρες τῆς ἀνάρρωσης. Σιγὰ—σιγὰ τὸ κορμὶ ξαναποχτάει τὴν ὑπεροχή του· τὰ μουδιασμένα νεῦρα τονώνουνται. Ξαναπέρνουμε τὶς πρῶτες συνήθειες. Ἐκείνη ἡ φριχτὴ ἡ ἔξαψη τοῦ πυρετοῦ, ποὺ σ' ἀφανίζει, σὲ κάνει τώρα νὰ τὴ διηγεῖσαι σὰν ἕναν κίνδυνο ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατάφερες νὰ ξεφύγῃς...

— Ἄ, μὲ κάνεις τρελλὴ ἀπὸ χαρὰ, ὅταν μιλᾷς ἔτσι. Ἐπὶ τέλους ὕστερ' ἀπὸ τόσον καιρὸ σὲ βλέπω καλά, εἶπε τώρα ἡ κ. Ἀνδρομάχη βουτώντας σὲ διαλυμένη κόλα κάτι μικρὰ κεντήματα τοῦ μπουφέ.

— Ἑτοίμασέ μου νὰ φάω, μητέρα. Κι' ἔπειτα θὰ βγῶ ἔξω. Θὰ κάνω ἕναν μακρινὸν περίπατο, πολὺ μακρινό. Αἰσθάνομαι τὴν ὄρεξη νὰ περπατήσω.

Εἶχε νυχτώσει.

Μακρινὰ κουδουνίσματα κοπαδιοῦ ἀκούονταν στὸν κάμπο.

Στὴ σάλα τῆς κ. Ἀνδρομάχης ἀπόμειναν τώρα δυὸ γριὲς βαρήκουες, ποὺ εἶχαν γνωρίσει τὸν ἄνδρα της ἄλλοτε, ὅταν εἶχε περάσει ἀπὸ δῶ, στὴν ἐπιστράτευση. Τυλιγμένες μέσα σὲ πλατσιὰ κρέπια —μόλις λίγον καιρὸ εἶχε ποὺ πέθανε ὁ ἀδελφός τους —κακολογοῦσαν τὸν τόπο γιὰ τὴν προστυχιὰ καὶ τὴν ξετσιπωσιά του! Ἔλεγαν πὼς πολὺ γρήγορα θάφευγαν κι' αὐτὲς —τόσο ἀπογοητεμένες εἶταν, τόσες πίκρες εἶχαν σταλάξει στὴν ψυχή τους οἱ συντοπίτες τους!

—Ἀφοῦ τὸν εὐεργέτη τους, αὐτὸν ποὺ πέθανε δῶ μέσα, σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, εἶπε ἡ μία, δὲ γύρισε νὰ τὸν κοιτάξῃ κανείς! Κι' αὐτὸς ἀφιέρωσε τὴ ζωή του γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου. Τέτοιοι ἀχάριστοι εἶνε!

— Πέθανε κανεὶς ἐδῶ μέσα; ρώτησε ὁ γυιὸς τῆς κ. Ἀνδρομάχης μὲ μεγάλη ἀπορία.

Ἡ μητέρα του κοίταξε τὴ γριὰ ἀνήσυχα.

Ἐκείνη ποὺ δὲν ἄκουσε καλά, νομίζοντας ὅτι τὴ ρώτησαν «ἀπὸ τί πέθανε» ἀποκρίθηκε μὲ κάποιο δισταγμό:

— Ἀπὸ φθίσι!

Κρῦος ἱδρώτας ἔλουσε τὸ κορμὶ τοῦ νέου. Κάποια λέξη ἔσβησε στὰ χείλη του.

Τὴν ἄλλη μέρα ξύπνησε μὲ πυρετό. Τὰ μάτια του

γυάλιζαν, τὰ μηνίγγια του χτυποῦσαν δυνατὰ καὶ τὸ πρόσωπό του φλογιζόταν. Ἡ κ. Ἀδρομάχη μπαινόβγαινε στὴν κάμαρή του ἀνήσυχη. Μπροστά της ξαναζοῦσε τὸ δωμάτιο τῆς ἐλώδικης ἐπαρχίας.

— Μὰ ἐπὶ τέλους τί εἶν' αὐτὸ πάλι; εἶπε μὲ μεγάλη θλίψη. Πρέπει νὰ φωνάξωμε τὸ γιατρό.

Τότε ὁ γυιός της σηκώθηκε, τὴν ἀγκάλιασε καὶ τῆς ἀποκρίθηκε μ' ἔξαψη!

—Μητέρα μου, μητεροῦλα μου... πᾶμε νὰ φύγουμε γρήγορα ἀπὸ δῶ, ναὶ γρήγορα... Δὲν ἄκουσες; Ἔχει πεθάνει στὶς κάμαρες αὐτὲς φθισικός... Αἰσθάνομαι ὅτι τὸ μικρόβιο μὲ φοβερίζει, εἶνε κοντά μου. Πᾶμε, γλυκειά μου μητέρα...

Καὶ ἀναλύθηκε σὲ δάκρυα.

Α. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η ΦΑΡΜΑΚΩΜΕΝΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ὅπως οἱ περισσότεροι τῶν μεγάλων ἀνθρώπων, καὶ ὁ ποιητής μας Σολωμός, πολλὰς ἐδοκίμασε πικρίας εἰς τὴν ζωή του. Ἀπὸ τὰς πικρίας αὐτὰς ἐκεῖναι ποὺ πράγματι ἐκλόνισαν τὴ ψυχική του γαλήνη καὶ ἴσως-ἴσως ἐσυντόμευσαν τῆς ζωῆς του τὸ τέλος, ἦσαν μία συγγενικὴ δίκη, ποὺ πέντε ὅλα χρόνια τὸν ἐβασάνισε καὶ ἡ ὁποία, μολονότι ἀπέβη ἱκανοποιητικὴ δι' αὐτόν, τοῦ εἶχεν ὅμως ἀφήσει πληγὴ ἀγιάτρευτη, ὅπως πολὺ ὀρθὰ παρατηρεῖ καὶ ὁ βαθυστόχαστος φίλος κ. Παλαμᾶς, καὶ δύο σκληροὶ ἀπὸ δηλητηρίασι θάνατοι, ὁ μὲν ἕνας τῆς φίλης του Μαρίας Παπαγεωργοπούλου καὶ ὁ ἄλλος τῆς ἀνεψιᾶς καὶ ἀναδεκτῆς του Ἀγγελικῆς Σολωμοῦ, καθένας ἀπὸ τοὺς ὁποίους θανάτους καὶ νέα πληγὴ ἄνοιγε εἰς τὴ καρδιὰ τοῦ ποιητοῦ.

Εἰς τὴν Ζάκυνθο εὑρισκόμενος ὁ Σολωμὸς ἔτυχε νὰ συνάψῃ σχέσεις ἁγνῆς φιλίας μὲ μίαν νέαν, τὴν Μαρίαν Παπαγεωργοπούλου, τῆς ὁποίας ἡ ποιητικὴ φύσις τοῦ εἶχεν ἑλκύσει τὴν προσοχή, ἐπειδὴ συχνὰ τὴν εἶχε ἀκούσει νὰ τραγουδᾷ ποιητικά του δοκίμια. Ἡ συμπαθὴς καὶ χαριτωμένη αὐτὴ παρθένα ἠγάπησε ἕνα νέον ξενετὸν τυμπανιστήν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο νυμφευμένος. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν τὸ ἔμαθε, εἴτε διὰ τὴν πλάνην της, εἴτε ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τοῦ ἐρωτικοῦ της πάθους, εἴτε καὶ διὰ νὰ παύσουν τὰ πικρὰ σχόλια τοῦ κόσμου ποῦ εἰς βάρος τῆς ἠθικῆς της ἐλέγοντο, ἀπελπισθεῖσα ἔπιε δηλητήριον μίαν ἡμέραν τοῦ 1826 καὶ ἔδωκε τέλος εἰς τὴν ζωήν της.

Ἡ εἴδησις τοῦ σκληροῦ θανάτου τῆς νέας κατέθλιψε τὸν Σολωμόν, ὁ ὁποῖος καὶ ἔχυσε πικρὰ δάκρυα, πολὺ δὲ περισσότερον, διότι ἡ καταλαλιὰ τοῦ κόσμου τὴν εἶχε συκοφαντήσει πῶς εἶχε γίνει θῦμα τοῦ ἔρωτός της καὶ πῶς ἐδηλητηριάσθη διὰ νὰ μὴ γίνῃ γνωστὸν δημοσίᾳ τὸ ἔγκλημά της. Ἀλλ' ὅταν αἱ ἰατρικαὶ ἐνδείξεις ἐπιστοποίησαν τὴν παρθενίαν τῆς δηλητηριασθείσης, ὁ Σολωμὸς ὑπέρμαχος καὶ εἰς τὴ ζωὴ καὶ μετὰ τὸν θάνατο τῆς συκοφαντηθείσης παρθένας, *μὲ σοβαρὸ πάθος, σεμνὸ ὡσὰν τὴν παρθένα τὴν ὁποίαν ἐθρηνοῦσε,* (*) ἔγραψε τὸ ἔξοχον ποίημά του, τὸ γνωστὸν τραγοῦδι τῆς *Φαρμακωμένης*, τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν Πολυλᾶ, «τὸ ἀκαλλώπιστο ὕφος, ἡ ἁπλουστάτη μελῳδία τοῦ στίχου, ἡ δημοτικώτατη φράσι εἶναι διαφανέστατα ἐνδύματα τῆς ἠθικῆς καὶ ποιητικῆς ἀληθείας, καὶ τὸ ὁποῖο, ἐνῷ ἐξεπλήρωνε ὅλους τοὺς ὅρους τῆς Τέχνης, ἐπίτυχε τέλεια καὶ τὸ κοινωνικὸ σκοπό του· ἐπειδὴ ὁ ποιητής, ἕως ταῖς ὕστεραις ἡμέραις τῆς ζωῆς του, ἐθυμότουν ἀκόμη μὲ συγκίνησι πῶς, ἅμα ἐκυκλοφόρησαν οἱ στίχοι, ἄνθρωποι μικροὶ μεγάλοι ἔτρεξαν ἐνθουσιασμένοι νὰ τὸν συγχαροῦν, ὅτι, ἀντὶ τῆς κακολογίας, εἰς ὅλα τὰ στόματα ἀντηχοῦσε τὸ ἠθικώτατον ἀσμά του».

Τὸ τραγοῦδι ἐκυκλοφόρησε μεταξὺ φίλων εἰς χειρόγραφα ὀλίγον ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς νέας καὶ ἐξακολούθησε νὰ κυκλοφορῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μέχρι τοῦ 1857, ὅταν ὀλίγους μῆνας πρὶν ἀποθάνῃ ὁ Σολωμός, τὸ ὑπαγόρευσε εἰς ἕνα φίλο του διὰ νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὴν «*Πανδώρα*». Δὲν γνωρίζω ἀνίσως τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸ ἀθηναϊκὸ ἐκεῖνο περιοδικὸ ἦτο ἐκεῖνο ποῦ ὑπαγόρευσε ὁ Σολωμὸς καὶ τοῦτο, διότι ἔχω εἰς χεῖράς μου τρία παλαιὰ χειρόγραφα τῆς «*Φαρμακωμένης*» μὲ διάφορο τὸ καθένα γραφικὸ χαρακτῆρα, τὰ ὁποῖα φέρουν μερικὰς παραλλαγὰς ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐκδόσεις τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ.

Ἡ Φαρμακωμένη.

Τὰ τραγούδια μου τά λεγες ὅλα
Τοῦτο μόνον ποτὲ δὲ θὰ πῆς,
Τοῦτο μόνον ποτὲ δὲ θ' ἀκούσῃς,
Ἄχ! τὴν πλάκα τοῦ τάφου κρατεῖς.

Ὦ παρθένα! ἂν ἠμπόρειαν οἱ κλάψαις
Πεθαμένου νὰ δώσουν ζωή,
Τόσαις ἔκαμα κλάψαις γιὰ σένα
Ὁποῦ ἐλάβενες πάλε πνοή.

Συφορά! σὲ θυμοῦμ' ἐκαθόσουν
Στὸ πλευρό μου μὲ πρόσωπο ἀχνό,
«Τί ἔχεις; σοῦπα, καὶ σὺ μ' ἀπεκρίθης·
»Θὰ πεθάνω, φαρμάκι θὰ πιῶ».

Μὲ σκληρότατο χέρι τὸ πῆρες,
Ὡραία κόρη, κ' ἐκειὸ τὸ κορμὶ
Ὁποῦ τοῦ πρεπε φόρεμα γάμου,
Πικρὸ σάβανο τώρα φορεῖ.

Τὸ κορμί σου ἐκεῖ μέσα στὸν τάφο
Τὸ στολίζει σεμνὴ παρθενιά·

(*) Πολυλᾶ. Σολωμὸς σελ. κβ'.

Τοῦ κακοῦ σ' ἀδικοῦσεν ὁ κόσμος
Καὶ σοῦ φώναζε λόγια κακά.

Τέτοια λόγια ἂν ἠμπόρειες ν' ἀκούσῃς,
Ἀπ' τὸ στόμα σου τί θελε βγῇ ;
«Τὸ φαρμάκι ποῦ ἐπῆρα καὶ οἱ πόνοι
«Δὲν ἐστάθηκαν τόσο σκληροί».

Κόσμε ψεύτη ! ταῖς κόραις ταῖς μαύραις
Κατατρέχεις ὅσο εἶν' ζωνταναῖς,
Σκληρὲ κόσμε, καὶ δὲν τοὺς λυπᾶσαι
Τὴν τιμήν, ὅταν εἶναι νεκραῖς.

Σώπα, σώπα ! θυμήσου πῶς ἔχεις
Θυγατέρα, γυναῖκα, ἀδελφή·
Σώπα, ἡ μαύρη κοιμᾶται 'στὸ μνῆμα,
Καὶ κοιμᾶται παρθένα σεμνή.

Θὰ ξυπνήσῃ τὴν ὕστερη μέρα,
Εἰς τὸν κόσμον ὁμπρὸς θὰ κριθῇ,
Καὶ 'στὸν Πλάστη κινῶντας μὲ σέβας
Τὰ λευκά της τὰ χέρια, θὰ 'πῇ·

«Κύττα μέσα 'στὰ σπλάχνα μου Πλάστη !
»Τὰ φαρμάκωσα, ἀλήθεια, ἡ πικρή,
»Καὶ μοῦ βγῆκε ἀπ' τὸ νοῦ μου Πατέρα,
»Πῶς πλασμένα μοῦ τά χες 'Εσύ·

»Ὅμως κύττα 'στὰ σπλάχνα μου μέσα,
»Ποῦ τὸ κρῖμά τους κλαῖνε, καὶ πές,
»Πὲς τοῦ κόσμου ποῦ ἐφώναζε τόσα,
»Ἐδῶ μέσα ἂν εἶν' ἄλλαις πληγαῖς».

Τοῦτα ὁμπρὸς εἰς τον Πλάστη κινῶντας
Τὰ λευκά της τὰ χέρια θὰ πῇ :
Σώπα κόσμε ! κοιμᾶται 'στὸ μνῆμα,
Καὶ κοιμᾶται παρθένα σεμνή.

Ὅταν ὁ ζακύνθιος ποιητὴς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ Γεώργιος Κονδιάνος Ρώμας ἐδιάβασε τὴ «*Φαρμακωμένη*», γνωρίζοντας τὴν ἀδικία ποῦ εἶχε γίνει εἰς τὴν ἄτυχη παρθένα, ἐσυγκινήθη, ἔκλαυσε καὶ αὐτὸς καὶ ἔστειλεν εἰς τὸν Σολωμὸ τὸ κάτω ἀνέκδοτο τραγοῦδι του, μὲ τὸ ὁποῖο φανερώνει τὴ συμμετοχή του εἰς τὴ θλῖψι καὶ τὰ δάκρυα τοῦ φίλου του.

Ἀπόκρισις

Ὦ Διονύσιε μου φίλε μου, ὦ πόσα
δάκρυα κάνεις νὰ χύνω θερμά !
Ὅταν ἄκουσα ἐπέθανε ἡ κόρη,
δὲν μοῦ πόνεσε τόσο ἡ καρδιά.

Τὴν φδήν σου διαβάζω καὶ κλαίει
εἰς τὰ στήθεια μου μέσα ἡ ψυχή,
καὶ φωνάζω : «σκληρότατη νέα,
»δὲν λυπήθηκες τέτοια ζωή ;»

Πικραμένος μ' ἐσένανε λέγω :
«Κόσμε ἐπίβουλε, ψεύτη, διατί
»ἀδικᾶς πεθαμένη παρθένα,
»ὁποῦ ἐστάθηκε ἀθῶα καὶ σεμνή ;»

Μέχρι τοῦ σημείου τούτου σταματᾷ τὸ χειρόγραφον καὶ δὲν γνωρίζω ἂν ὑπῆρχε συνέχεια εἰς τὰς ἄλλας σελίδας ποῦ φαίνεται πῶς πράγματι λείπουν, οὔτε ἂν ἀπήντησεν ὁ Σολωμὸς εἰς τὴν ποιητικὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ρώμα.

Καὶ ἄλλος δὲ ὀνομαστὸς ποιητής, ὁ ἰταλὸς πρόσφυγας Ρεγάλδης ταξειδεύοντας, καθὼς γράφει, ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν εἰς τὰ Ἰονικὰ Νησιὰ μὲ ἕνα Ἕλληνα, τὸν ἄκουσε νὰ τραγουδῇ τὴν «*Φαρμακωμένην*» τοῦ Σολωμοῦ, τὴν ὁποίαν καὶ τοῦ μετέφρασε εἰς τὸ ἰταλικόν, ὅταν δ' ἔφθασε εἰς τὴν Ζάκυνθο τόσο ἐσυγκινήθη ἀπὸ τὸ δυστύχημα τῆς ἄμοιρης παρθένας, ὥστε ξακολουθῶντας τὸ ταξεῖδι του ἔφθασε στὴν Κέρκυρα, τὴν 1 Αὐγούστου 1851, ἀκριβῶς, ὅταν εἶχε τελειώσει καὶ τὴν ἀκόλουθη ἐλεγεία, ποῦ ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ μεταφέρω εἰς τὸ πεζὸ τῆς γλώσσας μας.

«Ἦταν μιὰ νύχτα ἥσυχη κι' ἀτάραχη, ποῦ μὲ »ψηλὰ αἰσθήματα μεθοῦσε τὴ ψυχή, χορτασμένη ἀπὸ »ἀνάμνησες Ἑλληνικές.

»Κι' ἐγὼ ἀφήνοντας τῆς Ἀττικῆς τοὺς προσφιλεῖς »λόφους ἄγρυπνος καὶ μοιρολόγια ψάλλοντας νέες ζη»τοῦσα φαντασίες.

»Καὶ ἀπὸ τὸ πλοῖο κράτησα τὰ μάτια μου προσηλω»μένα εἰς τ' ἄστρα, ποῦ ἐσχημάτιζαν ἕναν ἀπέραντο κα»θρέπτη στὰ γαλανὰ καὶ ἥσυχα νερὰ τοῦ Ἰονίου.

»Ὅταν ἰδοὺ ἀπ' τὲς ἀκτὲς φθάνει ς' ἐμὲ ἕνα λευκὸ »κομψὸ συννεφάκι σὰν σύντροφο τῆς ἔρμης σκέψης μου.

»Καὶ μία ἐκλεκτὴ εἰκόνα βγαίνοντας ἀπ' αὐτό, με»τέωρο εἰς τοὺς αἰθέρας, παρουσιάσθη, ποῦ στὴ μορφὴ »μοῦ φάνη σὰν ἀγγελοῦδι.

»Καὶ μὲ φωνὴ γλυκόπονη ἔστρεψε σ' ἐμὲ καὶ λέγει: »—Ὦ διαβατικὲ τῆς Ἰταλίας τραγουδιστή, ἂν ἔχῃς »εὐγενικιὰ τὴ καρδία,

»Σπλαχνίσου φεῦ ! τὴ τύχη μου. Ἐγὼ εἶμαι ἡ δύ»στυχη Μαρία, ποῦ ἄφησα πρόωρα τὸ δρόμο τῆς ζωῆς.

»Μ' εἶπαν τρελλή, γιατὶ αὐτοκτόνησα, καὶ ἔξω ἀπὸ »τὸν τάφο ὄχλος μιαρὸς μοῦ ἐπρόσβαλε τὴν τιμή.

»Φεῦ ! ἀνεκούφισε τὴν μνήμη μου, σὺ ποῦ πλάνης »μέσα εἰς τὸν Ἑλληνικὸ λαό, παντοῦ ἀφήνεις τὸ μοιρο»λόγι σου.

»Κόρη—τῆς ἀπήντησα—συχνὰ τὸ λυπηρὸ ἄκουσα »δυστύχημά σου, ἀλλὰ μὲ λόγια διάφορα ἀντήχησε στὸ »νοῦ μου.

»Τώρα διηγήσου τὴν ἀλήθεια, ὥστ' ἐξαγνίζοντας τὴ »δυστυχία σου ἀπὸ κάθε ὕποπτο κακό, λύγισε τὰ βέλη »τῆς διεστραμένης ἐποχῆς.

»Ἄφησε τότε ἀπὸ τὰ βάθη ἕνα στεναγμὸ συνεχί»ζοντας :—Ὦ ποιητή, μάθε τὴν ἀλήθεια πῶς ἔγεινα »τυφλὴ διὰ μίαν ἀγάπη προδότρα.

»Εἰς τὸν ψεύτικο κάμπο τῆς ζωῆς, ὅταν εἶδα νὰ »φθάσω μὲς τὸ σημεῖο ἐκεῖνο ποῦ ἐκ τῆς καρδιᾶς τὲς ὁρ»μὲς τρέμει τὸ λογικό,

»Μὲ τοὺς γλυκεῖς τρόπους του καὶ τῆς μουσικῆς τὴ »τέχνη τόσο μ' ἐφλόγισε ἕνας νέος Βενετός, ὥστε ἡ »μορφή του δὲν μ' ἐχωρίσθη ἀκόμα.

»Καὶ τόσον δοκίμασα πῶς νικᾷ τὴν ψυχὴ ἡ πρώτη »ἔφοδο ἔρωτα ὁρμητικοῦ, ὥστε ἔχασα τὸ λογικό.

»Αἰμίλιος ἦτον ἐκεῖνος, ποῦ μὲ παραφορὰ ἀγάπησα »καὶ μὲ ἀγάπησε καὶ κεῖνος καὶ ὁ μοῖραῖος ἔρωτός μας »ἦτο γεμᾶτος ἀπὸ ἀπάτας καὶ δυστυχήματα.

»Ἄχ ! ἔμαθ' ἀργὰ πῶς μὲ τὸ δεσμὸ τοῦ γάμου ἦτο »δεμένος καὶ πῶς μιᾶς ἄγνωστης γυναίκας ἤμουν ἀντε»ράστρια.

»Μακρυά του, συντριμμένη ἀπὸ τὸ πάθος, δὲν μπο»ροῦσα νὰ ζῶ πλέον, καὶ ζῶντας κοντά του ἐπρόσβαλα »τὴν τιμή μου καὶ τὸν Θεό.

»Κουρασμένη, συντριμμένη ἀπὸ τοὺς στεναγμοὺς καὶ »τὸ θρῆνο, σὲ ἥσυχη στιγμή, πρόσφερα στοὺς οὐρανοὺς »τὴ πτωχή μου καρδιὰ ξασθενισμένη ἀπὸ τὰ δυστυ»χήματα,

»Καὶ σὰν ναυαγός, μακρυὰ ἀπὸ τὴ στεριὰ, κτυπη»μένος ἀπὸ τὰ κύματα καὶ σχεδὸν καταποντισμένος, »αἰσθάνθηκα πῶς μοῦ ἔφευγε ἡ ψυχή,

»Καὶ ἐξακολούθησε : «Ὦ μεγάλε Θεέ, αὐτὴ ἡ ἀθλία »ζωὴ ποῦ φέρω, εἶνε ἐν τούτοις δῶρό σου, εἶνε πλοῖο »κατάκοπο ποῦ ζητεῖ λιμένα.

»Αὐτὴν τὴν ψυχή μου, ποῦ ἐφτερούγισε ἀπὸ τὸν »αἰώνιο θρόνο σου, εἶμαι ἕτοιμη, ὦ Κύριε, νὰ σοῦ τὴν »ἀνταποδώσω ἁγνή, καθὼς αὐτὴ ἀπὸ Σένα ἦλθε.

»Παρασυρμένη μέσα 'στὴν ἀπάτη καὶ τὴν ἀκαθαρ»σία τῆς δειλῆς ἡλικίας καὶ ἀπὸ ἀσυλλόγιστο ἔρωτα νι»κημένη, μπορεῦσα ἴσως νὰ γίνω μολυσμένη.

»Μεγάλε Θεέ, βλέπεις τὰ τόσα δεινά μου, βλέπεις τὴν »ἀδυναμία μου, πρέπει ἀγνὸ νὰ λάβῃς πίσω τῆς ζωῆς »μου τὸ δῶρο.

»Καὶ ἔτσι πλανώμουν φεῦ ! καὶ μία σταθερὴ τοῦ »ἐγκλήματος ἰδέα μ' ἐκολάκευε, πῶς πάντα ὁ Αἰμίλιος »ἐκάθητο σιμά μου.

»Μιὰν ἡμέρα ποῦ ἡ παραφορά μου ἐδυνάμωσε, ἔλαβα »τὸ ποτῆρι μὲ τὸ δηλητήριο μέσα του, τελευταία μου »σωτηρία, διὰ νὰ μὴ γίνω ἔνοχη.

»Ἔπια καὶ θρηνῶντας τὲς χαθείσες ἡμέρες μου πρό»ωρα τὲς σύντριψα καὶ τὸ παρθενικὸ στεφάνι φορῶντος »ἐπέστρεψα εἰς τὸ Θεό.

»Ἔτσι τέλειωσα τὴ ζωή μου. Ὁ Θεὸς μοῦ συχώ»ρεσε τὴ περήφανη πρᾶξί μου καὶ στὸν Οὐρανὸ ἀνά»μεσα 'ς τὲς παρθένες του ζῶ μακάρια.

»Ἔτσι μοῦ μίλησε καὶ ἐχάθη μέσα 'ς τὸν ἀσημένιο »πέπλο τῶν συννεφιῶν, στὰ φλογισμένα νερὰ τοῦ ἄγνοῦ »ζήλου της.

»Καὶ ἐνῷ ἐξαφανίζετο, ἔφευγαν ἡ νυκτερινὲς σκιές, »καὶ ἡ γιορτάσιμη Ζάκυνθο ὡραία μὲ τὲς πρωϊνὲς ἀκτῖ»νες ἐφάνη.

»Καὶ ἐμὲ ποῦ μὲ κυρίευαν ζοφερὲς φαντασίες, »ἡδονικὰ παρηγόρησε ἡ ὡραία χώρα ζωγραφισμένη μὲ »ἄνθη, μὲ πορτοκαλλιὲς καὶ ἀμπέλους. Καὶ τότε τρα»γούδησα... ἀλλ' ὅ,τι εἶπα εἶνε ὀλίγο.

Ζάκυνθος **ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ**

ΠΑΡΙΣΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΗΧΩ

ΥΠΟ CAROL—BÉRARD

Εἰδικὸν ἄρθρον διὰ τὸν «Παντογνώστην»

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 31 Μαρτίου 1924.

Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους παρετηρήθη ποιά τις χαλάρωσις τῆς Μουσικῆς κινήσεως. Βεβαίως τὰ διάφορα λυρικὰ θέατρα δὲν ἔπαυσαν λειτουργοῦντα τοὐναντίον μάλιστα—ἀλλὰ δὲν προσέφερον εἰς τὸ κοινὸν παρὰ τὰ πλέον τετριμμένα καὶ ἐν ἀχρηστείᾳ περιπεσόντα ἔργα τῶν προγραμμάτων των.

Αἱ τακτικαὶ συμφωνικαὶ συναυλίαι μᾶς ἐπαρουσίασαν τὰ ἀπὸ μακροῦ καιροῦ ἀποστρατευμένα ἔργα των (φέτος ὡς ἀπὸ συνθήματος ὅλαι, ἔπαιζαν Wagner).

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκτάκτους συναυλίας, αἵτινες συχνάκις μᾶς ἀποκαλύπτουν λίαν ἐνδιαφέροντα πράγματα, δὲν λειτουργοῦν πλέον καθολοκληρίαν: ἢ ὁσάκις λειτουργοῦν, παίζουν ὁμαδικῶς, κατὰ τρόπον ὥστε εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐμέτρησα δέκα ὀχτὼ τοιαύτας. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι θέλουν νὰ κερδήσουν τὸν ἀπολεσθέντα χρόνον.

Καὶ ἐν πρώτοις εἰς τὴν «Opera» περιορίζονται νὰ ἐπαναλαμβάνουν διάφορα ἔργα ἐλκυστικώτατα ἄλλως τε, ἀλλὰ διαφόρου ἀξίας καὶ ποικίλων ἰδιοτήτων καὶ διαφόρου ἀξίας, ὡς ὁ Falstaff, ὁ Antar, καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ Ἁγ. Σεβαστιανοῦ.

Εἰς τὸν Falstaff, ὁ Verdi γέρων πλέον ἑβδομήκοντα ἐξ ἐτῶν ἐμφανίζεται μὲ τάλαντον μουσικὸν εἰλικρινέστερον, καὶ νεωτεριστικὸν καὶ βαθύτερον ἐκείνου, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεδείχθη καὶ ἐγένετο ἔνδοξος. Ἰδοὺ σπάνιον καὶ ὡραῖον παράδειγμα καλλιτεχνικῆς συνειδήσεως.

Ὑπὸ τὴν θαυμασίαν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ruhlmann ἑνὸς τῶν καλλιτέρων μας μαέστρων, ἡ ὀρχηστρικὴ ἐκτέλεσις ὑπῆρξεν ἐκτάκτως ἐπιτυχής, καὶ ὑπεβοήθησε μὲ ζηλευτὴν ἀκρίβειαν τὴν ὑπὸ τῶν ἠθοποιῶν ἀοιδῶν ἀπόδοσιν. Ἡ φωνητικὴ ὅμως τούτων ἀξία ἐποίκιλλε μεγάλως. Ἰδιαιτέρως διεκρίθησαν, ἡ δεσποινὶς Jane Laval καὶ ὁ κ. Huberty.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἕτερον ἔργον «Antar» παρατηροῦμεν ὅτι ἐν αὐτῷ συνεννοῦται καὶ ταυτίζεται ἡ εἰλικρί-

νεια τῆς ἐκφράσεως πλήρως μὲ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς Μουσικῆς.

Ὁ Gabriel Dupont τοῦ ὁποίου τὸν πρόωρον θάνατον, ἐπισυμβάντα τὴν 3 Αὐγούστου 1914, ἐπηκολούθησεν ἡ μελαγχολικὴ λήθη ἐξ αἰτίας τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων τοῦ παγκοσμίου πολέμου, δὲν ἔσχε τὸν καιρὸν νὰ ἐκπληρώσῃ—αὐτὸ ὑποθέτει κανεὶς—πᾶν ὅ,τι εἰς τὰ προηγουμένως γραφέντα καὶ καταλειφθέντα ἔργα του ὑπεδηλοῦτο ὅτι ὑπέσχετο, καθὼς εἰς τὴν «Cabrera», «La Glu», «La farce du Cuvier» κτλ. Ὁ «Antar» οὐχ' ἧττον ἔργον παραστατικώτατον τοῦ εἴδους «Grand Opera» εἶνε τὸ πλέον ἐκδηλωτικὸν τοῦ ταλέντου του. Ἂν καὶ ἐνιαχοῦ στερεῖται φυσικότητος, ἄν καὶ ἐνυχει δόσις κατὰ συνθήκην καὶ κανόνα λυρισμοῦ ἐν αὐτῷ, ὀφείλει τις ὅμως νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι εὑρίσκει ἀφ' ἑτέρου ζωήν, κίνησιν, καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ πάθους ἐν μεγάλῳ βαθμῷ.

Πόσον διάφορος ὅμως ἡ αἰσθητικὴ ἥτις ἐπρωτοστάτησε κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ ἄλλου ἐκείνου ἀληθινοῦ ἀριστουργήματος οὐ μόνον τῆς Γαλλικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς παγκοσμίου μουσικῆς τέχνης, τουτέστιν τοῦ «Μαρτυρίου τοῦ Ἁγ. Σεβαστιανοῦ» τὸ μεγαλειῶδες ποίημα τοῦ D' Annunzio ἀναμφιβόλως παρουσιάζει τὸν Ἅγ. Σεβαστιανὸν ἐντὸς τοῦ ἁρμόζοντος καὶ ἀληθοῦς περιβάλλοντος!

Ἡ ἰσχυρὰ ἰδιοφυΐα τοῦ Claude Debussy τὸν ἀνύψωσεν ἀκόμη περισσότερον τὸν ἔκαμε ἀνθρωπινώτερα γλυκύτερον, διὰ τῆς βαθυτάτης συλλήψεως καὶ τῆς παθητικωτάτης μουσικῆς ἐκτελέσεως.

Οὐδέποτε ἴσως ὁ Debussy, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποδειχθῇ μέγας μὲ τὸ ἔργον του «quatuor à cordes» δὲν ἀνῆλθε τόσον ὑψηλὰ ἐν τῇ τέχνῃ ὅσον ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τοῦ Ἁγ. Σεβαστιανοῦ ἔνθα εἰς μείζονα ἔτι βαθμὸν ἢ ἐν τῷ Pellias καὶ Melisande συνεδύασε τὴν μουσικὴν μὲ τὴν ποίησιν, μὲ τόσην ἁρμονικὴν ἔκφρασιν, μὲ τόσην συγκίνησιν καὶ μὲ ἀληθῶς ἀνωτέραν ἰδέαν τέχνης.

Ἡ κ. Ida Rubinstein δημιουργήσασα τὸ πρῶτον τὸν ρόλον αὐτὸν εἰς τὸ θέατρον Chatelet, παρουσιάζεται ἤδη εἰς τὴν Opera. Οὐδεμία ἄλλη θὰ ἠδύνατο νὰ ἐναρμονίσῃ τόσον τὰς πλαστικὰς στάσεις της μὲ τὴν μουσικὴν τοῦ Debussy.

Μεμετρημέναι εἰς τὴν ἔκφρασιν· ὑπολογισμέναι καὶ συγκροτημέναι αἱ κινήσεις της: Ἀἰθερίως ἐλαφρά, γόησσα ἀκαταμάχητος, κατεκυρίευσε τὸ κοινόν. Ἐν μέσῳ γαληνιαίας ἀτμοσφαίρας μιᾶς Γοτθικῆς μητροπόλεως, προεβάλλετο ἡ ὡς ἐφήβου σκιά της, ἐφήβου διαφυγόντος ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον θαυμαστοῦ γλύπτου. Αἱ ἱερατικαὶ κινήσεις της ἐφαίνοντο ἀντιγεγραμμέναι ἀπὸ σελίδας παλαιῶν εὐαγγελίων καὶ συναξαρίων.

Κατέχει τὴν γλυκύτητα ἑνὸς Boticelli· τὴν οὐρανίαν χάριν ἑνὸς «Giovanni de Fiesole» τὴν ὑπερευαισθησίαν ἑνὸς Mantegna, τὰς ἀσυγκρίτους χάριτας τῶν Ταναγραίων παρθένων· καὶ τὴν εὐκινησίαν δαίμονος ὀρχουμένου ἐπὶ φλογῶν. Τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ εἶνε ἰσορροπία κινήσεων καὶ θέλγουσα ἁρμονία.

Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ἀκινητῇ τὸ σῶμα της καὶ ἀγαλματοποιῇ τὴν στάσιν της ὡς ἐν μαρμάρῳ καὶ ὀρειχάλκῳ, σύνολον παραδειγματικῆς ὡραιότητος.

Ἡ κ. Ida Rubinstein κατέχει ἐν ἀφθονίᾳ ἐξαιρετικὰ προσόντα, ἐξ ὧν ἕν μόνον θὰ ἤρκει νὰ τὴν παρουσιάσῃ ἔμπροσθέν μας ὡς πλάσμα ἄξιον τῆς πλέον θερμῆς εὐγνωμοσύνης μας: Διότι γνωρίζει νὰ κάμῃ τὸ σῶμα της νὰ ἀναφρικιᾷ καὶ νὰ πάλλεται ὑπὸ τὴν πνοὴν θαυματουργοῦ δυνάμεως.

Εἶνε ἀριστοτέχνημα ἔνσαρκον καὶ κινούμενον καὶ συνεπῶς ἡ ἰδεώδης συνεργάτρια ἑνὸς Debussy.

Ὅταν τις ἐγκαταλείπῃ τὴν «Opera» ἀποκομίζων τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα καὶ τὴν συνταράσσουσαν φρικίασιν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγ. Σεβαστιανοῦ, ὅπου τὸ πᾶν εἶνε πλουσία ἐμφάνισις, πάθος καὶ ὡραιότης, αἰσθάνεται στενοχωρίαν τινὰ μεταφερόμενος εἰς τὴν «Opera Comique» ἐν μέσῳ παρελάσεως ἔργων ὡς τὸ «Le pays» τοῦ κ. Guy Ropartz.

Βέβαια πρέπει νὰ ἱκανοποιοῦνται πᾶσαι αἱ ὀρέξεις.

Τὸ ἔργον αὐτὸ ἐπαναλαμβανόμενον σήμερον ἐπαίχθη κατὰ πρῶτον ὀλίγον πρὸ τοῦ πολέμου.

Ἀσφαλῶς ἐγράφη μὲ εἰλικρίνειαν καὶ συνείδησιν τῆς τέχνης καὶ συμφώνως μὲ τοὺς κανόνας αὐτῆς ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἀριστούργημα. Ὁ κ. Ropartz διευθύνων ἐσχάτως τὸ Ὠδεῖον τοῦ Στρασβούργου τηρεῖ πάντοτε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα μαθητοῦ καὶ μαθητοῦ ἐργατικωτάτου τοῦ μεγάλου διδασκάλου του Franck.

Θὰ ἐπεθύμει τις ἐν τούτοις νὰ εὕρισκεν αὐτὸν κάτοχον περισσότερον τῶν ἀπαιτήσεων τῆς σκηνῆς, ὅπως ἐξαλείψῃ εἰ δυνατὸν τὴν μονότονον ἐξέλιξιν τοῦ μὲ τρία μόνον πρόσωπα παιζομένου ἔργου τούτου.

Δυστυχῶς, ἡ δρᾶσις διαιωνίζεται καὶ ἐπιμηκύνεται. Αἱ συμφωνίαι διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην ἀσκόπως. Οἱ ἠθοποιοὶ καὶ ἀοιδοί, οἵτινες εἶνε οἱ αὐτοὶ οἱ παρουσιάσαντες κατὰ πρῶτον τὸ ἔργον ἄλλοτε κύριοι καὶ κυρίαι M. Germaine Lubin, Thomas Salignac καὶ Vieuille ἔπαιξαν μὲ ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμὸν ἀξίους παντὸς ἐπαίνου ἀνεπιφυλάκτου. Ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσαν νὰ προσδώσωσιν εἰς τὸ ἔργον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεὺς καὶ συνθέτης κ. Ropartz δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ.

Ὁ Xavier Leroux δὲν ἐστερεῖτο καλλιτεχνικῶν προσόντων. Πάντως ὅμως δὲν εἶχεν οὐδόλως τὸ πνεῦμα τῆς συγγραφικῆς αὐτοθυσίας. Πράγματι οὐδόλως διστάζει, μεταξὺ τῆς καλλιτεχνικῆς εὐσυνειδησίας καὶ σοβαρότητος (ἥτις συχνάκις ἀφίνει ὑπὸ σκιὰν τὸν καλλιτέχνην) καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν πρὸς τὸ κοινὸν παραχωρήσεων (αἵτινες τὸν ὁδηγοῦν ταχέως πρὸς τὴν φήμην) νὰ ἐκλέγῃ τὸ δεύτερον τοῦτο. Ἡ ἐπιλογὴ αὕτη τῷ ἐπιφέρει ἐπιτυχίας πάντοτε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του, ἀκόμη δὲ καὶ μετὰ θάνατον! Τὸ μετὰ θάνατον παιχθὲν ἔργον του «La plus forte» ἔσχε ζωηροτάτην ἐπιτυχίαν.

Ἐὰν ἐν αὐτῷ συναντᾶ τις πολλὰς παραχωρήσεις πρὸς τὰς ὀρέξεις ἑνὸς κοινοῦ ἀρεσκομένου πλειότερον εἰς τὰς

κατ' ἐπιφάνειαν συγκινήσεις, ἢ εἰς τὰς πραγματικῶς καλλιτεχνικὰς τοιαύτας, εὑρίσκει οὐχ ἧττον ἀφ' ἑτέρου ὡραίας ἐξάρσεις καὶ ζωηρότητα ἄριστα συναρμοζομένην πρὸς τὸ θέατρον τοῦτο.

La «plus forte» εἶνε ἁπλούστατα ἡ Γῆ, ὁ πρὸς τὴν ὁποίαν ἔρως ὑπερνικᾶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν γυναῖκα. Μία ἁπλῆ ἱστορία χωριοῦ καὶ ἀγρῶν, ἥτις ἐνθυμίζει πλειότερον τὰ ἔργα τοῦ Zola ἐν ταῖς κοιναῖς καὶ τετριμμέναις λεπτομερείαις αὐτῶν ἢ ἐν τῇ ἰσχυρᾷ καὶ βαθείᾳ ψυχολογίᾳ των.

Πράγματι ὁ συγγραφεὺς κ. Jean Richepin ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ κάτι καλλίτερον. Εἶνε ἀληθὲς ὅμως ὅτι συνειργάζετο μετὰ τοῦ κυρίου Paul de Choudens.

Διὰ νὰ δικαιολογηθῇ πιθανὸν διὰ τὴν προξενηθεῖσαν πλῆξιν καὶ ἀνίαν ἣν μετέδωκε τὸ ἔργον «Le pays» καὶ διὰ τὸ ὀλίγον ἐνδιαφέρον ὅπερ παρουσίασε πρὸς τοὺς ἀληθῶς αἰσθανομένους τὴν μουσικὴν τὸ ἕτερον ἔργον «La plus forte» ἡ διεύθυνσις τῆς Opera Comique ἀνεβίβασεν—ὅπως τὸ ἀνέμενον—τὸ χορογραφικὸν ἔργον τοῦ Andersen «Le Petit Elfe» ἐν μεταφράσει, καὶ μὲ μουσικὴν τοῦ Florent—Schmitt.

Ἀνέφερα ἤδη εἰς προηγούμενα ἄρθρα μου τοὺς ἁρμόζοντας ἐπαίνους διὰ τὸν μεγάλον τοῦτον μουσουργόν.

Τεχνίτην τῆς μορφῆς ἄριστον· πλούσιον ἐνορχηστρωτὴν καὶ νεωτεριστήν, ὅστις ὅμως δὲν ἀποβάλλει οὐδέποτε τὴν γνῶσιν τοῦ ἁρμόζοντος καὶ τῆς ἰσορροπίας ἐν τῇ τέχνῃ, ὥστε δὲν θὰ ἐπανέλθω σήμερα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ.

Θὰ ἐκφράσω μόνον θερμοὺς ἐπαίνους διὰ τὴν παράστασιν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἔργου, καὶ τὴν ἀναβίβασιν ἐπὶ σκηνῆς.

Ὑπὸ τὴν πεπειραμένην διεύθυνσιν τοῦ θαυμασίου κ. Albert Wolf ὅστις γνωρίζει νὰ δίδῃ εἰς ἕκαστον ὄργανον ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τὸ μέγιστον τῆς δυνάμεώς του καὶ ἀποδόσεώς του, ἡ ᾠχητικὴ πνοὴ προσλαμβάνει ἐν τῷ συνόλῳ ἔκτακτον δύναμιν.

Ἐπὶ τῆς στερεᾶς αὐτῆς βάσεως τῆς ὀρχήστρας αἱ φευγαλέαι περιπέτειαι τῶν διηγημάτων τοῦ Andersen παρελαύνουν ἐπὶ σκηνικῶν διευθετήσεων γοητευτικῆς ἐφευρέσεως.

Ἀξιοσημείωτος εἶνε ἰδίως ἡ γραφικωτάτη σκηνικὴ διάταξις τοῦ περιστρεφομένου βιβλίου τῶν εἰκόνων, τῶν τοποθετημένων εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς, καὶ ἥτις ἐπιτρέπει τὴν ἀδιάκοπον διαδοχήν, τῶν ὡς ἀπὸ καλειδοσκοπίου παρελαυνουσῶν εἰκόνων.

Ὁ κ. André Hellé ἐπεδείξατο τόσον ἐν τῇ ὑποδύσει τοῦ ρόλου του ὅσον καὶ ἐν ταῖς ἐνδυμασίαις αὐτοῦ, τὴν ἐφευρετικότητα καὶ τὸ λεπτὸν γοῦστο του.

Ὀφείλω νὰ ἀναγνωρίσω ὡσαύτως πόσον ἡ συμπαθητικωτάτη Sonia Pavloff ἐπέδειξε πνεῦμα καὶ χάριν, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐκδηλώσω τὴν θλῖψιν μου διότι ἡ δεσποινὶς Mona Païva τόσον ἐπιδεξία ἄλλωστε νὰ ὑπερνικᾶ δυσχερείας ἐπαγγελματικὰς μεγαλυτέρας ἐν τῇ χορογραφίᾳ, εὑρέθη τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἐν τριτεύοντι καὶ ὅλως ἀφώνῳ ρόλῳ κομπάρσου τινος.

Εἰς τὸ Gaité Lyrique, τίποτε νέον δὲν μᾶς ἐδόθη, κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς. Ἐν τούτοις εἶνε ἄξιον παντὸς ἐπαίνου διότι ἀνέγραψεν εἰς τὸ πρόγραμμά του καὶ συχνάκις ἀναβιβάζει ἀπὸ σκηνῆς τὸ τόσον διασκεδαστικόν, τὸ τόσον ἐκχειλίζον ἀπὸ μουσικὴν ζωηρὰν διάθεσιν ἔργον Isabella et Pantalon, ὅπου ὁ Roland Manuel ἐπὶ κειμένου τοῦ Max Jacob ἀνέπτυξεν ἅπασαν τὴν δύναμιν τῆς μικτῆς φαντασίας του.

Θὰ ἦτο ἐλλειψίς μου νὰ μὴ ἀναφέρω τὸ θεαματικὸν ἔργον Le «Coq d'or» εἰς τὸ θέατρον Albert I.

Εἰς τὸ Ρωσσικὸν αὐτὸ θεαματικὸν ἔργον ἐν μέσῳ χάριτος καὶ εὐθυμίας παρελαύνουν εἰκόνες μὲ ζωηρὰς ἐντυπώσεις.

Ἐνίοτε ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐθυμία παραχωρεῖ τὴν θέσιν της εἰς σφοδρὰν συγκίνησιν καὶ παθητικὴν ἀγωνίαν. Ὡσαύτως τόσον ἐν τῇ συλλήψει τῶν διαφόρων εἰκόνων, ὅσον καὶ ἐν ταῖς μεθόδοις, μεθ' ὧν οἱ ἠθοποιοὶ παίζουν μὲ τὰ πλέον διαφορετικὰ συναισθήματα, μεταπίπτοντες ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς ἄλλο, διακρίνει τις τὴν γοητευτικὴν μεταλλαγὴν καὶ ποικιλίαν τῆς Ρωσσικῆς ψυχῆς καὶ τὴν μυστικοπάθειαν αὐτῆς.

Μεταξὺ τῶν καλυτέρων εἰκόνων ἀναφέρω... τὸν «ἔρωτα τῶν Κοζάκων», τοὺς «Ρώσσους χωρικοὺς», τοὺς «Θλιμμένους τραγουδιστὰς τῶν δρόμων» καὶ τὴν χαριτωμένην καὶ εὐφυεστάτην Toilette d'une dame.

Φυσικά, ἡ Ἡ «Giboulette» «Dame en decolleté», «Madame» καὶ «Ta bouche» καθὼς καὶ ἄλλα μουσικοεμπορικὰ ἔργα καὶ «ὄζοντα πολλῆς λυχνίας» ἐξακολουθοῦν παιζόμενα καὶ τείνουν νὰ φθάσουν τὴν πεντάκις χιλιοστὴν παράστασίν των ἢ καὶ νὰ τὴν ὑπερβοῦν.

Εἰς πόσους αἰῶνας θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ δοθῇ ἡ πεντάκις χιλιοστὴ παράστασις τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Ἁγ. Σεβαστιανοῦ.

Ὁ κ. Christiné τὸ πολὺ ποὺ ἀνέμενεν, ἦσαν πέντε ἔτη διὰ νὰ παιχθῇ ἡ πεντάκις χιλιοστὴ παράστασις τῆς Phi—Phi του.

Μετάφρασις **Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑ—ΛΑΥΡΑ**

ΝΟΜΙΚΟΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ
ΣΩΦΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ—ΖΑΡΙΦΟΠΟΥΛΟΥ
25—Ὁδὸς Κουμουνδούρου—25
(Ὄπισθεν Βασιλικοῦ Θεάτρου)
2 - 4 καὶ 6 ½ — 10 μ. μ.

Ο "ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗΣ,,
Πωλεῖται
Εἰς ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα καὶ Περίπτερα Τραυματιῶν
Ἕκαστον τεῦχος ἀντὶ δραχ. 3

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

Ο ΣΚΥΛΛΟΣ

ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

(1876 — 1878)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Στὸ Φαρμακεῖον τοῦ Τατῆ.

Πρὸς τὸ τέρμα της ὁδοῦ Καπνικαρέας, ἤκμαζε τότε ἕνα φιλολογικὸν καὶ μουσικὸν κέντρον: τὸ φαρμακεῖον τοῦ Τατῆ Κατακουζηνοῦ.

Καὶ ἔλειπον μὲν τώρα πλέον ἀπὸ τὴν συντροφιὰν αὐτὴ δύο ποιηταί, ὁ Καρασούτσας καὶ ὁ Δ. Παπαρρηγόπουλος—εἶναι τρία ἔτη ποὺ ἀπέθαναν τὴν ἴδια μέρα καὶ οἱ δυὸ—ἔμεναν ὅμως ἀρκετοὶ ἄλλοι, ἰδίως ἐκ τοῦ μουσικοῦ κύκλου—φλάουτο ἔπαιζε καὶ ὁ Παπαρρηγόπουλος.—Δὲν ὑπῆρχε δὲ φόβος νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ ὁ πνευματικὸς κύκλος, τροφοδοτούμενος κάθε τόσον ἀπὸ λογίους νέους.

Κέντρον καὶ ἀκμὴ ὅλων αὐτῶν ἦτον ὁ Τατῆς· ἀπὸ τοὺς ἰδιορρυθμοτέρους ἀνθρώπους ποὺ θὰ ἠμποροῦσε νὰ γνωρίσῃ κανείς.

Καὶ πρῶτον ὡς ἐμφάνισις: λιχνός, βραχυτάτου ἀναστήματος, ὠχρὸς μᾶλλον, μὲ γενάκια κατάμαυρα καὶ ἀραιά· προικισμένος ὅμως μὲ δύο ζωηρότατα καὶ ἐκφραστικώτατα μάτια.

Ὡς ἄνθρωπος: ἐντιμότατος, ἀγαθώτατος καὶ εὐφυέστατος συγχρόνως, εὔγλωττος μέχρι φλυαρίας, πηγὴ γνώσεως παντὸς διεθνοῦς ἢ τοπικοῦ περιέργου, καμμιὰ φορὰ καὶ σκανδαλώδους συμβάντος, συμβουλάτορας πολύτιμος διὰ κάθε περίστασιν τοῦ βίου, σοφώτατος δὲ εἰς τὰ ἐπανορθωτικὰ ἢ προληπτικὰ ὑγιεινὰ μέτρα καὶ πρὸ παντὸς εὐεργετικὸς καὶ πρόθυμος εἰς κάθε φιλικὴν κοινωνικὴν ἐξυπηρέτησιν.

Εἰς τοὺς λογίους δὲ φίλους του καὶ παρεσκεύαζε καὶ ἔδιδε τὸ φάρμακον—δωρεὰν ἐννοεῖται—μὲ τὸ χέρι του.

— Τράβατο τώρα αὐτὸ καὶ αὔριο τὰ ξαναλέμε.

Ἡ προτίμησίς του ὅμως πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων ὠφείλετο καὶ εἰς κάποιαν κληρονομικότητα: ἦτον ἔγγονος τοῦ Κούμα.

Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν. Φοροῦσε πάντοτε μαῦρα ροῦχα καὶ εἰς τὸν δρόμον διαρκῶς ἔτρεχε, κατὰ τρόπον μάλιστα ποὺ φαινότανε ὅτι ἐτρίκλιζε.

Ἡ συντροφιὰ τῶν μουσολήπτων συνεκεντροῦτο ἰδίως τὸ ἀπόβραδον· τὸ μεσημέρι ὁ Τατῆς ἀνῆκε μᾶλλον εἰς τοὺς φίλους του γιατροὺς καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην κάποιος ἐκδουλεύσεώς του. Τὰς πρωϊνὰς καὶ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας ὁ Τατῆς ἦτο μόνον φαρμακοποιός· θαυμάσιος καὶ εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην του καὶ πολὺ πεπειραμένος, ἂν καὶ μόλις 35 ἐτῶν τώρα.

Κάθε τρεῖς καὶ λίγο ἀπεσύρετο εἰς τὸ ἰδισίτερον καμαράκι τοῦ φαρμακείου του, ὅπου ἔδιδε προχείρως φαρμακευτικὰς συμβουλὰς καὶ συνίστα τὸν κατάλληλον γιατρόν.

Ἀπὸ τοὺς γιατροὺς δὲ τοῦ κύκλου του, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῶν Ἀθηνῶν ἔπερναν τὴν βόλτα των ἀπὸ τοῦ Τατῆ, ἰδιαιτέραν συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν εἶχεν εἰς τὸν κ. Ἀσπροσέλινον.

***

Εἶναι ἀκριβῶς μεσημέρι καὶ ὁ Αὐγουστῆς εἰσέρχεται εἰς τὸ φαρμακεῖον· ὁ Τατῆς ἦτο ἀπησχολημένος μὲ κάποιον πελάτην του καὶ ὁ βοηθός του ἔχει ἁπλώσει τὸ χέρι του νὰ πάρῃ ἕνα μπουκαλάκι ἀπὸ τὴ μόστρα. Ἀλλὰ τὸ μάτι τοῦ Τατῆ δουλεύει πάντα καὶ βλέποντας τὴν κίνησι τοῦ βοηθοῦ του, φωνάζει.

— Ὄχι αὐτό. Ἀπὸ ποῦ σὲ φέρανε; φαρμακοποιὸς εἶσαι σὺ ἢ μπακαλόγατος;

Ὁ βοηθὸς ἐκοκκίνησε, ἔβγαλε ἔξω τὸ ὅμοιο μπουκάλι τῆς ἄλλης σειρᾶς καὶ συγχρόνως ἐρωτᾶ τὸν Αὐγουστῆ:

— Ζητεῖ τίποτε ὁ Κύριος;

— Μὲ συγχωρεῖτε: ζητῶ τὸν ἰατρὸν κ. Ἀσπροσέλινον.

— Δὲν ἦλθε ἀκόμη, ὥρα του ὅμως εἶναι.

Ὁ Τατῆς κυττάζει τώρα γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸν βοηθόν του καὶ αὐτὸς τοῦ λέγει.

— Ζητεῖ τὸν κ. Ἀσπροσέλινον.

— Κάθησε, παιδί μου, θὰ ἔλθῃ ὅπου νἆναι καὶ πρὸ πάντων φόρεσε τὸ καπέλλο σου· δὲν ἔστρωσε ἀκόμη ὁ καιρός.

Ὁ Τατῆς σὲ λίγο ξεμπέρδεψεν ἀπ' τὸν πελάτη του· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀσπροσέλινος δὲν ἐφαίνετο πλησιάζει τὸν Αὐγουστῆ.

— Καὶ πάσχεις ἀπὸ τίποτε νεανία μου;

— Ὄχι, ὁ πατέρας μου εἶναι φίλος του κάτι τοῦ ἔγραψε καὶ μοῦ εἶπε νὰ τὸν περιμένω ἐδῶ.

— Τότε καὶ μεῖς ἂν δὲν εἴμαστε, θὰ γίνωμε φίλοι. Κύτταξε νὰ μεγαλώσῃ γρήγορα τὸ μουστάκι σου νὰ σὲ πάρω καὶ στὴ συντροφιά μας.

Ἀλλ' ὁ κ. Ἀσπροσέλινος μπῆκε.

— Νὰ κι' ὁ γιατρὸς· λέγει ὁ Τατῆς.

— Ἀ! μὲ ἐπρόλαβες βλέπω, μικρέ μου.

— Μόλις ἦλθα εἶπεν ὁ Αὐγουστῆς, σηκωνόμενος ἀπ' τὴν θέσι του.

— Κύριε Τατῆν, ὅπως βλέπεις ἦλθα μὲ ἅμαξα, εἰς τὴν ὁποία μέσα εὑρίσκονται οἱ ἀπαγωγεῖς μου. Ὁ νέος ἀπὸ δῶ, υἱὸς τοῦ φίλου καὶ συμφοιτητοῦ μου ἰατροῦ κ. Γούμενα, θὰ σοῦ τὰ πῇ. Προσθέτω τὰς παρακλήσεις μου καὶ ζητῶ

συγγνώμην νὰ φύγω. Καὶ τὰ μισὰ ἂν εἶναι ἀλήθειά ἀπὸ ὅσα ἄκουσα μέσα στὴν ἅμαξα ὁ ἀσθενὴς κακὰ τὴν ἔχει.

— Πήγαινε στὴ δουλειά σου γιατρὲ καὶ ἡσύχασε ἐμεῖς τὰ λέμε οἱ δύο μας.

Καὶ ὁ γιατρὸς φεύγει λέγοντας στὸν Αὐγουστῆ:

— Ὁσάκις μὲ χρειαστῇς δὲν ἔχεις, παρὰ νὰ χτυπήσῃς τὸ κουδουνί μου.

***

Ὁ Τατῆς ἐτελείωσε ὅ,τι εἶχε νὰ πῇ μὲ μερικοὺς ἄλλους, ἐτσέπωσε καὶ μιὰ καθυστερήσασαν πληρωμὴν, καὶ ἐπλησίασε τὸν Αὐγουστῆ.

— Λέγε μού τα τώρα· εἶμαι δικός σου.

Ὁ Αὐγουστῆς τοῦ διηγήθη ὅ,τι γνωρίζομεν ἤδη καὶ ὁ Τατῆς τοῦ ἀπήντησε.

—Στὸ φαρμακεῖο μου, καθὼς βλέπεις, ἔρχεται καὶ γυναικεῖος κόσμος: ἀποτελεῖται αὐτὸς ἀπὸ Κυρίες, νοικοκυράδες, ἄτλως κυράδες, ἀλλὰ καὶ γυναικοῦλες. Σὲ κάποια ἀπ' αὐτὲς θὰ βροῦμε ὅ,τι μᾶς χρειάζεται—πρόσεξε μωρέ!

Ὡς πρὸς τοὺς δασκάλους ὅμως ἔχω ἀπὸ τώρα ὑπ' ὄψιν μου δύο-τρεῖς. Γνώρισε λοιπὸν ἐσὺ τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ σὲ ἰδῶ σὲ λίγες μέρες.

Καὶ ὡς πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ τὰ μαθήματα θὰ ἀκολουθήσω κατὰ γράμμα τὰς συστάσεις σας. Ὡς πρὸς τὸ μέρος τῆς διαμονῆς μου δὲν εἶναι σωστὸ ν' ἀπασχοληθῆτε. Θά τριγυρίσω τὴν παλαιὰν πόλιν: αὐτὴ μὲ ἐνθουσιάζει περισσότερον, ἰδίως ἡ ἀνηφοριὲς ποὺ μοῦ ἐνθυμίζουν τὸ νησί μου, καὶ θὰ ζητήσω τὴν συμβουλήν σας διὰ τὴν ὁριστικὴν προτίμησιν.

—Ὅταν πρόκειται κανεὶς νὰ φροντίσῃ γιὰ παιδὶ φίλου του ὁ γιατρὸς μ' ἐγὼ εἴμαστε ἕνα πρᾶγμα—ἐξέρχεται τοῦ κύκλου του καὶ τῆς θέσεώς του. Εἶναι μεγάλο πρᾶγμα ἡ πρώτη ἐγκατάστασις ἑνὸς νέου μόνου καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἐρχομένου στὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ καὶ ὅπως τὰ ἐταξινόμησες καλὰ εἶναι. Ἔτσι τὰ πράγματα διευκολύνονται περισσότερον, λοιπὸν τράβα τώρα· ἐκτὸς ἂν θέλῃς γιὰ ὀρεκτικὸ κανένα ποτηράκι μουρουνόλαδο.

—Ὁ θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ.

Καὶ εὐθυμότατοι ἀπεχωρίσθησαν.

(Ἀκολουθεῖ)

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Διὰ τοὺς κ.κ. συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας

Φέρεται εἰς γνῶσιν τῶν ἄνω ἀξιοτίμων κυρίων ὅτι τὸ* ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ «ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΟΥ» *ἀναλαμβάνει τὴν ἐπιμεμελημένην διόρθωσιν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων καὶ τὴν ἐν γένει παρακολούθησιν πάσης ἐκδοτικῆς ἐργασίας μετ' ἐξαιρετικῆς καλαισθησίας καὶ ταχύτητος.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἀπευθυντέον Γραφεῖα «Παντογνώστου» Ἱπποκράτους 32.

(ΕΚ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ)

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΡΟΖΑ ΚΙ' ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ἀδ. Δ. Παπαδήμα—Ἀθῆναι, 1924

Στὸ πρόσωπο τοῦ κ. Παπαδήμα ἐξελίσσεται ἕνας πρώτης τάξεως διηγηματογράφος. Εἶχα πάντα τὴ γνώμη αὐτή, σχηματισμένη ἀπὸ τὸ διάβασμα τῶν ἐδῶ κ' ἐκεῖ πότε καὶ πότε δημοσιευμένων διηγημάτων του· μὰ τὴν ἐστερέωσα τώρα διαβάζοντας ἕνα ὁπωσδήποτε ἄρτιο σύνολο στὸ παραπάνω βιβλίο του.

Τὰ δύο πρῶτα ἀπὸ τὰ 5 διηγήματα τοῦ κομψοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἡ «Ρόζα» καὶ ὁ «Γυρισμὸς τοῦ ἀδερφοῦ», μᾶς φαίνονται μεστότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα τρία, πιὸ μετρημένα, ἔργα μιᾶς πιὸ προσδευμένης τεχνοτροπίας. Δυνατὰ καὶ τὰ δύο, ψυχολογημένα, μὲ μιὰ βαθιὰ δραματικὴ πνοή, νιώθει κανεὶς διαβάζοντας, ὅτι τἀγγίζουν οἱ παλμοὶ μιᾶς τέχνης, ποὺ τείνει νὰ μᾶς ἑρμηνεύσει τὸ βαθύτερο κόσμο. Στὸ πρῶτο ἡ δίψα τῆς σάρκας, ποὺ φυσιολογικὰ – νόμος τῆς ζωῆς—εἶναι πάντα τὸ καταστάλαγμα κάθε πραγματικῆς φλογερῆς ἀγάπης, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπιληπτικοῦ παροξυσμοῦ στὸ τέλος, ποὺ τόσο ὑποβλητικὰ αἰσθάνεται τὴ φρίκη της ὁ ἀναγνώστης· στὸ δεύτερο ἡ καταστροφὴ μιᾶς ἀθῶας ἀγάπης κάτω ἀπὸ τὸ βάναυσο πέλμα τοῦ πιὸ δυνατοῦ μεγάλου ἀδερφοῦ, ποὺ ἀναπάντεχα γύρισε ἕνα μεσημέρι, γιὰ νὰ ξαναφύγει πάλι μετὰ τὴν καταστροφή, λέγοντας χαιρέκακα «Νὰ μάθεις νὰ σέβεσαι τοὺς μεγαλύτερους».

Ὁ χῶρος δυστυχῶς δὲν ἐπιτρέπει ν' ἀναλύσουμε λεπτομερέστερα τὸ σημερινὸ ἔργο τοῦ κ. Παπαδήμα, ποὺ ποτὲ ἡ κριτικὴ δὲ θὰ περάσει ἐμπρός του ἀδιάφορα, ἔργο φροντισμένο καὶ πολὺ παραστατικό.

Ἐκεῖνο ὅμως, ποὺ ἔχομε γενικὰ νὰ σημειώσουμε, εἶναι ὅτι ὁ συγγραφέας εἶναι τεχνίτης εὐσυνείδητος, λεπτός, εὐγενικός, ποὺ ἔχει ἰδιοπροσωπία καὶ ὕφος ὅλως διόλου προσωπικό. Τὰ πρόσωπά του τὰ κινεῖ μὲ φυσικότητα καὶ ἀβίαστα. προκαλεῖ τὸ ἐνδιαφέρον· διαγράφει ἄρτια τοὺς χαρακτῆρας, ἀνατέμνει τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο καὶ παρουσιάζει τὴν ψυχική του κατάσταση, ὄχι μὲ τὴν ὠμὴ χυδαιότητα μερικῶν, ἀλλὰ λεπτὰ ἐξαϋλωμένη καὶ πλαισιωμένη σὲ μιὰ διακοσμητικὴ ὁμολογουμένως ἀριστοτεχνική. Ἡ σύνθεσή του φροντισμένη, ἡ κεντρική του ἰδέα πάντα καθαρὴ μέσα στὴν ὑποβλητικότητα, ποὺ ἡ σύντομη φράση του παίρνει, φράση πλαστική, χωρὶς ῥητορικὴ διάθεση. Σχεδὸν καμμιὰ ὑπερβολή. Εἰκόνες, ἐπεισόδια, χαρακτηριστικὲς γραμμές, φυσικὲς περιγραφές, ποὺ εἶναι πολλὲς φορὲς τὸ φανέρωμα καὶ ἡ οὐσία τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, ὅλα μὲ παρατήρηση καλοδαλμένα καὶ μὲ ἀναλυτικὴ δεξιότητα ψυχολογημένα. Κλείνομε τὸ βιβλίο καὶ στὴν ψυχή μας μέσα αἰσθανόμαστε ν' ἀπομένει ἕνας μαγευτικὸς ἰριδισμός, μιὰ μοναδικὴ ἀβρότητα.

Στὸ πρόσωπο τοῦ κ. Παπαδήμα, ἑνὸς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν νέων τάσεων τῆς τέχνης, ἐξελίσσεται ἕνα πρώτης τάξεως διηγηματογράφος.

ΣΤΟ ΜΕΘΥΣΙ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

Διηγήματα--ΧΡΗΣΤ. ΛΕΒΑΝΤΑ—Ἀθήνα, 1923.

Ἔχω τὴ γνώμη, πὼς τὰ 11 διηγήματα τοῦ νέου κ. Λεβάντα δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωση νὰ κριθοῦν ἀκόμη γιὰ καθαυτὸ διηγήματα, ἀκέραια, μὲ φωτεινὴν ἐσωτερικὴν ὑπόσταση. Εἶναι κυρίως ἀπόπειρες, σκίτσα τοῦ δρόμου ἀφηγηματικά, χωρὶς καθαροὺς τύπους καὶ χωρὶς διάπλαση χαρακτήρων καὶ βαθιὰ ψυχολογία. Εἶναι ἄλλως τε τόσο μικρά.

Τὸ περισσότερο μέρος τοῦ βιβλίου, ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὴν τεχνοτροπία τοῦ κ. Δ. Βουτυρᾶ, τὸ διαπνέει μιὰ σοσιαλιστικὴ πνοὴ καὶ κάποια προσπάθεια συμβολισμοῦ. Ἐδῶ σκιτσάρεται ὁ θάνατος τῆς ἰδέας καὶ ἡ ἀποθέωση τῆς ὕλης καὶ τοῦ πλούτου τῶν σημερινῶν χρόνων· ἐκεῖ ἐμφανίζεται ἡ γυναίκα – κοινωνία, ποὺ προκαλεῖ τὸ ἔγκλημα μὲ τὸν ἐφιάλτη τῆς πρόληψης, ποὺ —ἀλίμονο— ἀνισόρροπος λογίζεται ὅποιος βαλθεῖ νὰ τὴν καταπατήσει. Ἀλλοῦ πάλι μαστιγώνεται ὁ μιλιταρισμὸς κι' ἀλλοῦ ἀγκαλιάζεται τοῦ ὑπαίθρου ἡ χαρὰ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἠθικὴ ἀποσύνθεση τῆς πόλης καὶ τῆς κοινωνίας.

Ἀπὸ τοῦ κ. Λεβάντα τὴν εὐγενικὴ προσπάθεια προσμένομε γιὰ τὸ μέλλον ἕνα ἔργον ἀδρότερο, ὥστε νὰ διαβάσουμε μ' εὐχαρίστηση κι' ἄλλες εἰκόνες σὰν τὸ «Εἶχε πιὰ νυχτώσει», ποὺ ἴσως εἶναι τὸ πιὸ καλοδαλμένο καὶ τὸ πιὸ συγκινητικὸ ἀπὸ τὰ μικρὰ διηγήματα τοῦ βιβλίου του.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ. — Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Τζάκα - Δελαγραμμάτικα ὁ τρίτος τόμος τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἠλία Ἀναστασιάδου περιέχων τὸ Ναυτικὸν Δίκαιον. Αἱ τυπογραφικαὶ διορθώσεις ἐγένοντο παρὰ τῶν Γραφείων «Παντογνώστου».

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΠΡΙΓΚΗΠΕΣ. — Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Δ. καὶ Π. Δημητράκου τὸ ἀνωτέρω ἔργον τοῦ κ. Δ. Δημητράκου.

Οἱ «*Τελευταῖοι Βυζαντινοὶ Πρίγκηπες*» εἶναι διασκευὴ τοῦ ἔργου τοῦ γάλλου συγγραφέως Γεωργ. Τουντοὺζ «*Ἡ Τελευταία Σπαρτιᾶτις*», ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνασκευῆς διαφόρων ἀνακριβειῶν τοῦ γάλλου συγγραφέως ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Δημητράκου, ἐπὶ τούτῳ μεταβάντος δὶς εἰς Μιστρᾶν ἵνα ἐκ τῆς ἐπιτοπίου μελέτης ἀρυσθῇ τὰ οὐσιωδέστερα στοιχεῖα, ἐφ' ὧν ἡ ὅλη πλοκὴ τοῦ ἔργου, παρουσιάζεται τοῦτο ὡς ἐντελῶς πρωτότυπον ἑλληνικὸν ἔργον.

ΑΠΟ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ἐξακολουθοῦν αἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ὑπ' Ἄγγλων ἀνασκαφαὶ πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς «Πόλεως τοῦ Δαυίδ». Μέχρι τοῦδε ἔχουν ἀνακαλυφθῇ ἴχνη τῆς βιβλικῆς πόλεως Μίλλου καὶ τοῦ βορείου τείχους τῶν Γεβουζιτῶν. Ἡ Μίλλος ἀναφέρεται τὸ πρῶτον εἰς τὸ β'. κεφάλαιον τοῦ Σαμουὴλ β΄. 9, ἔνθα περιγράφεται ἡ κατάληψις τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Δαυίδ, ὅστις κατῴκησεν ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ «Πόλιν τοῦ Δαυίδ».

—Ὁλονὲν τελειοποιεῖται τὸ «μικροπλάνον» τοῦ Em. Dewoitine, ἤτοι ἀεροπλάνον μικρᾶς δυνάμεως, κατέχον ὡς πρὸς τὰ συνήθη ἀεροπλάνα τοιαύτην θέσιν, οἵαν ἡ μοτοσυκλέττα πρὸς τὸ αὐτοκίνητον. Εἶναι εὔχρηστος πτητικὴ μηχανὴ διὰ τὰς ἰδιωτικὰς χρήσεις.

—Αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὸν τάφον τοῦ Τοὺτ-Ἄγχ-Ἀμμὼν διεκόπησαν. Ἡ νέα ὑπὸ τὸν Ζιγλοὺλ Αἰγυπτ. Κυβέρνησις ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν ἀρχαιολόγον κ. Κάρτερ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν τάφον τοῦ Φαραὼ ὑπήκουσα εἰς τὴν ζωηρὰν κατὰ τῶν Εὐρωπαίων δυσαρέσκειαν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ λαοῦ.

—Ὁ Δρ. Σάμπων ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς «Βρεττανικῆς Ὀργανώσεως κατὰ τοῦ Κιρκίνου» εἰς τὰς ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας, ὧν οἱ κάτοικοι ἀτεδεκατίζοντο ὑπὸ τῆς νόσου, ἔρριψε νέον φῶς ἐπὶ τῶν αἰτίων τοῦ καρκίνου καὶ ὑποτίθεται ὅτι αἱ ἔρευναί του θὰ καταλήξουν ἴσως εἰς πρόληψιν μᾶλλον ἢ εἰς θεραπείαν τοῦ φοβεροῦ νοσήματος.

—Ἀγγλικὴ Ἐτησιμονικὴ Ἑταιρεία κατέχει σήμερον τὸ τελευτέρον λιγωνικόν. Ἔχει τοῦτο ὕψος περὶ τὰ 70 ἑκατ., οἱ δὲ πόδες του εἶναι μεγαλύτεροι ἀπὸ τὸ σῶμά του. Τρέχει 70 χιλιόμετρα περίπου καθ' ὥραν.

— Βρεττανικὴ Ἑταιρεία ἀπεφάσισεν ἀποστέλλῃ δι' ἀεροπλάνου τηλεφώνου ἐξ Ἀμερικῆς εἰς Ἀγγλίαν μίαν συνεδρίαν καθ' ἑβδομάδα.

— Τὸ μεγαλύτερον βάθος τῆς θαλάσσης (32088 ποδῶν) εἶνε 40 μίλλια βορείως τῶν Φιλιππίνων νήσων.

— Εἰς τὸ Ἀτλάντικ Σίτυ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἐστήθη θερμόμετρον ὕψους 50 ποδῶν.

— Τὸν Αὔγουστον ὁ πλανήτης Ἄρης θὰ προσεγγίσῃ ἐγγύτατα τὴν Γῆν (5.557.700 χιλιόμ.). Τὸν δὲ Μάϊον ὁ Ἑρμῆς θὰ παρουσιασθῇ ὡς μικρὰ μαύρη κηλὶς ἐπὶ τοῦ ἡλίου.

— Τὸ ἀρχαιότερον κτίριον τοῦ κόσμου εἶναι ἕνας ναὸς ἀνακαλυφθεὶς ἐσχάτως ἐν Οὔρ τῆς Μεσοποταμίας. Ἐκτίσθη τῷ 600 π. Χ.

ΤΕΧΝΗ

Ἀπέθανεν ἐκ συγκοπῆς ἐν Λονδίνῳ ἡ διάσημος σοσιαλίστρια Σόργκ, κόρη τοῦ φιλοσόφου Ντοράν ντὺ Γκρό, ἄλλοτε ἠθοποιὸς τοῦ θιάσου τῆς Σάρας Μπερνὰρ καὶ εἶτα δημοσιογράφος, συγγραφεὺς καὶ ῥήτωρ, γαλλίς. Ὑπουργὸς Ἰταλὸς κάποτε τὴν εἶχε χαρακτηρίσει ὡς τὴν ἐπικινδυνοτέραν γυναῖκα τῆς Εὐρώπης.

—Ὁ ἐν Σικάγῳ κ. Γ. Θόμψων, ἰδιοκτήτης 150 ἑστιατορίων, ἠγόρασεν ἐσχάτως παρὰ τοῦ κ. Ντουδὼν ἀντὶ 275 χιλ. δολλαρίων τὸ ζωγραφικὸν ἔργον «Ὁ τρελλὸς ποὺ παίζει μανδολίνον» τοῦ Φρ. Χάλς. Ἡ εἰκὼν αὕτη τοῦ μεγάλου φλαμανδοῦ διδασκάλου

ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὴν περιώνυμον Πινακοθήκην Καπέλλι τοῦ Ἀμστερδὰμ.

—Λαμπρὸν μαυσωλεῖον κατασκευάζεται ὑπὸ τῶν Σοβιέτ, ἐν ᾧ θὰ κατατεθῇ ἡ σορὸς τοῦ Λενὶν καὶ θὰ φωτίζεται νυχθημερόν. Τὸ μαυσωλεῖον, χρωματισμένον ἐσωτερικῶς μὲ μαῦρον καὶ ἐρυθρόν, θὰ ἔχῃ σχῆμα κύβου (=συμβόλου ἀθανασίας) καὶ πλείστας εἰσόδους, ἵνα εἰσέρχεται ὁ λαὸς καὶ προσκυνῇ τὴν σαρκοφάγον.

— Οἱ προσεχεῖς Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες Παρισίων περιλαμβάνουν καὶ διαγωνισμοὺς μουσικῆς, ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς καὶ φιλολογίας, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

— Ἡ γνωστὴ χορεύτρια Ἰσαδώρα Δούγκαν χωρίζει ἀπὸ τὸν τελευταῖον σύζυγόν της Ῥῶσσον ποιητὴν Σέργιον Ἔσσελε, καθόσον οὗτος εἶναι μέθυσος.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις εἰς μεγάλην ἔνδειαν ὁ ποιητὴς Μωρίς ντὺ Πλεσσύς, ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ρουμανικῆς Σχολῆς. Τὸν νεκρόν του προσεφώνησεν ἐκ μέρους μὲν τῆς Σχολῆς ταύτης ὁ συνιδρυτὴς κ. Ἐρν. Ραβνώ, ἐκ μέρους δὲ τῶν νέων λογοτεχνῶν ὁ κ. Β. Μουσέλλι.

—Ὑπερετιμήθησαν τὰ παρισινὰ φύλλα κατὰ 5 λεπτά, λόγῳ ὑποτιμήσεως τοῦ Γαλλικοῦ φράγκου.

—Τὸ ἐξ 100 χιλ. δολλαρίων βραβεῖον, ὅπερ ἀπονέμεται εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ καλυτέρου σχεδίου, τοῦ ἐπιτρέποντος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας νὰ συνεργασθοῦν μετ' ἄλλων Κρατῶν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἀπενεμήθη ἤδη εἰς τὸν κ. Λεβερμόρε, εἰδικὸν περὶ τὰ διεθνῆ ζητήματα.

—Ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας τοῦ διασήμου συγγραφέως κ. Ἀνατὸλ Φρὰνς, βιρέως ἀσθενοῦντος, ἐμπνέει ἀνησυχίας.

— Εἰς τὸν «Σύλλογον τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων» ὁ ποιητὴς κ. Ἰ. Γρυπάρης ἀνέγνωσε τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ τῶν «Περσῶν» τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ κ. Γρυπάρης ἀπὸ 25ετίας ἀσχολεῖται μὲ τὸ μεταφραστικὸν του ἔργον, ὅπερ ὡς τοιοῦτον εἶναι μεγάλης ἀξίας.

— Ὁ Μαξὶμ Γκόρκυ ἐν Βισβάδεν τελειώνει νέον ἔργον, «Ἱστορίαι ἑνὸς ἥρωος». Πρόκειται ἐπίσης νὰ δημοσιεύσῃ τὰς ἀναμνήσεις του διὰ τὴν χήραν Τολστόη, ἣν ὑπεραspίζει κατὰ τῶν ἐπιθέσεων, αἵτινες τῇ ἐγένοντο ἐσχάτως διὰ τὴν ἔναντι τοῦ φιλοσόφου συζύγου της διαγωγήν της.

— Περὶ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν τοῦ Μωρεᾶς διεξάγεται τελευταίως ἐν Παρισίοις δριμύτατος ἀγών, ἐξ ἀφορμῆς ἄρθρων τῆς ἐπιθεωρήσεως «Διβανί». Πολλοὶ φίλοι καὶ θαυμασταὶ τοῦ Ἑλληνογάλλου ποιητοῦ ὑπερήσπισαν αὐτὸν εἰς ἄλλας ἐπιθεωρήσεις.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς νέους σοσιαλιστὰς Ὑπουργούς του ὅτι ἡ πατροπαράδοτος πολυτελὴς στολὴ δὲν θὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ κατὰ τὴν μεγάλην ἐπίσημον δεξίωσιν, ἥτις θὰ τελεσθῇ εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Ἅγ. Ἰακώβου.

—Ἡ ἔκθεσις τῶν Βρεττανικῶν Βιομηχανιῶν τοῦ 1924 θὰ γίνῃ εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπὸ 28 Ἀπριλίου μέχρις 9 Μαΐου καὶ εἰς τὸ Μπέρμιγχαμ ἀπὸ 12 μέχρι 26 Μαΐου. Τὸ ἡμῆμα μηχανῶν θ' ἀποτελέσῃ τὴν μεγαλυτέραν ἔκθεσιν εἰς τὸ εἶδός του ἐξ ὅσων ποτὲ ἔγιναν εἰς τὸν κόσμον. Προμηνύεται μεγάλη συγκέντρωσις κόσμου.

—Εἰς τὸ Ἄϋδ-Πὰρκ Κόρνερ θ' ἀνεγερθῇ κενοτάφιον διὰ τὰ ζῷα, τὰ ὁποῖα εὗρον τὸν θάνατον ἐν τῷ Μεγάλῳ Πολέμῳ. Ζῷα, τὰ ὁποῖα ἐφονεύθησαν ἢ ἐθυσιάσθησαν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀσφυξιογόνων ἀερίων, ἵπποι, κύνες, περιστεραί, γαλαί, ἰχθύες κλπ.

—Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου αἱ παρισιναί, ποὺ ἀγαποῦν τὰ σπόρτ, κατέλιπον τὸ Παρίσι καὶ μετέβησαν εἰς τόπους, ὅπου ἡ χιὼν καὶ οἱ αἰώνιοι πάγοι ἐπιτρέπουν λαμπροὺς ἄθλους.

—Ἡ ἰαπωνικὴ Κυβέρνησις σκέπτεται νὰ μεταφέρῃ τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἰαπωνικῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὸ Κιότο, ὅπερ μέχρι τοῦ 1869 ἦτο ἄλλως τε πρωτεύουσα πάλιν.

—Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἀγκύρας θ' ἀποφασίσῃ τὴν κατάργησιν τῆς πολυγαμίας ἐν Τουρκίᾳ.

— Κυκλὼν ἐν Ἰσπανίᾳ κατέστρεψε μέρος τῶν ἐπαρχιῶν Ἀλικάντης καὶ Ὀτιχουέλα. Πλεῖται οἰκίαι κατέρρευσαν. Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Σεγκούρα κατέκλυσαν ἐν χώραν.

— Κατ' εἰδήσεις ἐκ Βερολίνου, τὸ μεσαιωνικὸν Αὐτοκρατ. Ἀνάκτορον τοῦ Οὔλμ κατεστράφη ἐντελῶς ὑπὸ πυρκαϊᾶς.

— Ὁ Γερμανὸς ἀεροπόρος Βίσμαρκ διήνυσε τὸ μεταξὺ Κοπεγχάγης καὶ Βερολίνου διάστημα, παρὰ τὸν δυσμενῆ καιρόν, εἰς 1 1)2 ὥρας.

— Ἐγένετο ἔναρξις τῆς μεγάλης ἐν Λειψίᾳ ἐκθέσεως. Οἱ ἐκθέται διαφόρων ἀντικειμένων ὑπερβαίνουν τὰς 130 χιλιάδας. Πολυάριθμοι ἀγοραστὰι πρόσῃλθον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἰδίως Ἀμερικανοί.

— Ἡ ἐν Ἰταλίᾳ καταπεσοῦσα χιὼν ἐκάλυψε καὶ τὸν κρατῆρα τοῦ Βεζουβίου.

— Οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες Παρισίων θάρχίσουν τῇ 5 Ἰουλίου ἐ. ἔ. Ἀνεγείρεται μέγα στάδιον εἰς τὸ παρισινὸν προάστειον Κολόμπ, μήκους 350 μ. καὶ πλάτους 250. Ὁ στίβος ἔχει πλάτος 8 μ. καὶ περιφέρειαν 500. Τὸ στάδιον θὰ χωρῇ 60 χιλ. κόσμου. Παραπλεύρως αὐτοῦ κτίζεται καὶ μεγάλη δεξαμενὴ διὰ τὸ κολύμβημα, ὡς καὶ δύο ἄλλα στάδια διὰ τὸ τέννις καὶ τὴν ποδοσφαίρισιν.

— Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ρωσσίας θὰ συγκαλέσῃ τῷ 1925, ἐν Μόσχᾳ ἢ ἐν Κων)πόλει μεγάλην Οἰκουμ. Σύνοδον τῆς Ὀρθοδ. Ἐκκλησίας.

ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Ὁ Ἰ. Πῶλσεν ἐν Μπρούκλιν, ἐπειδὴ διὰ κτυπήματος ἐφόνευσε τὸ σκυλλάκι τῆς συζύγου του, ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ὡς ὁ «κτηνωδέστερος κακοήθης» καὶ κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς μηνὸς καταναγκαστικὰ ἔργα.

—Ἡ ἐν Ν. Ὑόρκῃ Ἑταιρεία Νομίμου Βοηθείας κατηγορεῖ τὰς πενθερὰς, ὡς αἰτίας τοῦ πλείστου τῶν 36 χιλ. ἀτυχῶν γάμων, περὶ ὧν αὕτη ἐνησχολήθη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Αἱ στατιστικαὶ δεικνύουν, ὅτι εἰς τὴν πρώτην οἰκιακὴν δυσαρέσκειαν ἡ νεαρὰ σύζυγος σπεύδει νὰ ζητήσῃ παρηγορίαν καὶ συμβουλὴν ἀπὸ τὴν μητέρα της. Ἀφθονοῦν τότε αἱ ἀνήθικοι συμβουλαὶ καὶ τ' ἀποτελέσματα εἶναι καταστρεπτικά.

—Εἷς λέων καὶ εἷς πάνθηρ, ἐν ᾧ μετεφέροντο ἀπὸ τὴν Νίκαιαν εἰς Παρισίους, ἐδραπέτευσαν τοῦ τραίνου καὶ ὥρμησαν ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων εἰς ἕνα σταθμὸν παρὰ τὴν Τουλῶνα. Ἡ καταδίωξις των ἀπέβη ἄκαρπος· ὑποτίθεται ὅτι τὰ θηρία κατέφυγον εἰς δάσος.

—Εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπάρχουν σήμερον πλείονες τῶν 10 ἐναερίων γραμμῶν συγκοινωνίας, ὧν κυριωτάτη ἡ ἐκ τοῦ ἀεροδρομίου τοῦ Κρόϋντον τῆς Ἀγγλίας εἰς Βουκουρέστιον.

—Ὁ γνωστὸς ἐμπορικὸς ὁμώνυμος ἑταιρείας αὐτοκινήτων Ἑρ. Φὸρδ ἐκέρδισε κατὰ τὸν πόλεμον 1750000 δολλάρια, ἅπερ θὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Κυβερνήσεώς του, προαλειφόμενος διὰ τὴν ὑποψηφιότητα Προέδρου τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν.

—Ὁ ἀρτιγέννητος διάδοχος τοῦ Σερβικοῦ Θρόνου, τὴν ἡμέ

ραν τῆς βαπτίσεώς του, ἐν ἡλικίᾳ 50 ἡμερῶν, ὠνομάσθη συνταγματάρχης.

— Εἰς τὴν Νίκαιαν θεωρεῖται μόδα νὰ βγαίνουν αἱ κυρίαι εἰς περίπατον, ἔχουσαι ἐπὶ τῆς λαβῆς τῆς ὀμβρέλλας των καὶ ἕνα ζωντανὸν παπαγάλον.

— Καναδὸς πεζοπόρος, ἐπιχειρήσας τὸν γῦρον τοῦ κόσμου, διέτρεξε 6 χιλ. μιλλίων καὶ ἔφθειρεν 75 ζεύγη ὑποδημάτων.

— Τῷ 1468 ὁ χειμὼν ἦτο τόσον βιαὺς ἐν Φλάνδερς, ὥστε τὸ κρασί, τὸ ὁποῖον ἐδίδετο εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐκόπτετο μὲ σφυρίον.

— Τῷ 763—764 ὁ Εὔξεινος Πόντος ἔμεινε παγωμένος ἐπὶ 40 ἡμέρας.

— Ὁ ἀετὸς πετᾷ εἰς ὕψος 6.000 ποδῶν, ὅπερ ἐπίσης δύναται νὰ φθάσῃ καὶ ὁ κορυδαλός.

— Τὸ σάκχαρον περιέχεται εἰς τὴν ψίχαν 200 φυτῶν καὶ δένδρων.

— Ὁ «Δὸν Κιχιώτης», ἀπὸ τὰ παλαιότερα μυθιστορήματα, εἶνε καὶ τὸ μικρότερον, περιέχον 461 χιλ. λέξεις.

— Τὸ κάθισμα, ὅπερ κατεῖχεν ὁ Λενὶν κατὰ τὰς συνεδρίας τοῦ Συμβουλίου, θὰ μείνῃ εἰς τὸ ἑξῆς κενόν.

— Ὑπάρχουν ἐν Ν. Ὑόρκῃ 306 χιλ. αὐτοκινήτων, ὧν τὰ θύματα κατὰ τὸ 1923 ἔφθασαν τὸν ἀριθμὸν 933.

— Ἐν τῇ Ἀγ. Γραφῇ ὁ κύων ἀναφέρεται 33 φοράς.

ΤΙΜΟΛΟΓΙΟΝ ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΩΝ
ΕΝ ΤΩι "ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗι,,

1. Ἐμπορικαί, Τραπεζιτικαὶ καὶ λοιπαὶ ἀγγελίαι.

Δι' ὁλόκληρον σελίδα ἐφ' ἅπαξ	Δρ.	250.—
» ἡμίσειαν » » »	»	140.—
» 1/4 » » »	»	80.—
» 1/8 » » »	»	45.—
» 1/16 » » »	»	25.—

2. Διάφοροι ἀγγελίαι κλπ.

Ἰσολογισμοὶ Τραπεζῶν καὶ Ἑταιριῶν	Δρ.	750.—
Διάφοροι δημοσιεύσεις, ὁ στίχος	»	3 — 5
Κοινωνικὰ ἐν γένει κατ' ἀποκοπὴν	»	20.—
Ἀγγελίαι γάμων καὶ βαπτίσεων μὲ ἰδιαίτ. τίτλον	»	35.—

3. Δημοσιεύσεις ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Διὰ τὰς ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ δημοσιεύσεις λόγῳ τῆς ὑφισταμένης συναλλαγματικῆς διαφορᾶς αἱ τιμαὶ τοῦ παρόντος τιμολογίου διπλασιάζονται.

ΣΗΜ. 1) Πᾶσα καταχώρησις προπληρώνεται.

2) Ἡ καταμέτρησις τοῦ χώρου τῶν δημοσιεύσεων γίνεται διὰ τοῦ κοινοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας στιχομέτρου τῶν 9 στιγμῶν.

3) Τοῦ παρόντος τιμολογίου οὐδεμία ἐξαίρεσις γίνεται.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Παρακαλοῦνται πολὺ οἱ κ. κ. συνδρομηταί μας νὰ μᾶς ἐμβάσουν τὴν συνδρομήν των τοῦ τρέχοντος ΤΡΙΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ἢ ὅσοι ἐξ αὐτῶν δὲν θέλουν ν' ἀνανεώσουν ταύτην νὰ μᾶς ἐπιστρέψουν τὰ μέχρι τοῦδε σταλέντα τεύχη, διὰ νὰ τοὺς διαγράψωμεν.

(Ἐκ τοῦ Λογιστηρίου).

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Ὑπομιμνήσκεται τοῖς κ. κ. Διευθυνταῖς Φαρμακείων, ὅτι, συμφώνως πρὸς τὰ Ν. Διατάγματα τῆς 19 Ἀπριλίου 1923 καὶ 11 Ἰουνίου 1923 καὶ τὰ ἐκτελεστικὰ τούτων Διατάγματα τῆς 9 Ἰουλίου 1923 καὶ 16 Δεκεμβρίου 1923, ἕκαστος φαρμακοποιὸς ἢ Διευθυντὴς φαρμακείου ἐν τῷ Κράτει ὀφείλει νὰ διατηρῇ ἐν τῷ φαρμακείῳ του διαρκὲς ἀπόθεμα κινίνης καὶ σακχαρίνης τοῦ Κράτους.

Τὸ ἀπόθεμα τοῦτο ἔχει ὁρισθῇ ὡς ἑξῆς:

Αον) Διὰ τὴν κινίνην.

1ον) Διὰ κωμοπόλεις καὶ πόλεις πληθυσμοῦ μέχρις 25.000 κατοίκων, 40 κυτία ὑδροχλωρικῆς κινίνης εἰς σακχαρόπηκτα ἐν σωληναρίοις καὶ 15 κυτία ὑδροχλωρικῆς κινίνης εἰς φύσιγγας.

2ον) Διὰ πόλεις πληθυσμοῦ ἄνω τῶν 25.000 καὶ μέχρις 75.000 κατοίκων, 50 κυτία ὑδροχλωρικῆς κινίνης εἰς σακχαρόπηκτα ἐν σωληναρίοις καὶ 20 κυτία ὑδροχλωρικῆς κινίνης εἰς φύσιγγας.

3ον) Διὰ πόλεις ἄνω τῶν 75.000 κατοίκων 60 κυτία ὑδροχλωρικῆς κινίνης εἰς σακχαρόπηκτα ἐν σωληναρίοις καὶ 25 κυτία ὑδροχλωρικῆς κινίνης εἰς φύσιγγας.

Βον) Διὰ τὴν σακχαρίνην.

Ἐπὶ πληθυσμοῦ πόλεως ἄχρι 10.000 κατοίκων 30 φιαλίδια, ἐπὶ πληθυσμοῦ ἄνω τῶν 10.000 καὶ μέχρι 50.000 κατοίκων 40 φιαλίδια καὶ ἐπὶ πληθυσμοῦ ἄνω τῶν 50.000 κατοίκων 60 φιαλίδια.

Ὅθεν, προσκαλοῦμεν τοὺς διευθυντὰς φαρμακείων νὰ ἐφοδιασθῶσιν ἐκ τῶν Ταμείων τοῦ Κράτους ἀνάλογα ποσὰ κινίνης καὶ σακχαρίνης τοῦ Κράτους καὶ παρέχωσιν ἀπροφασίστως ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων εἰς τοὺς ζητοῦντας, εἰς τὰς κεκανονισμένας τιμὰς τῆς λιανικῆς πωλήσεως.

Οἱ μὴ τηροῦντες τὰ ἀνωτέρω κανονισμένα ἀποθέματα κινίνης καὶ σακχαρίνης τοῦ Κράτους τιμωροῦνται αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ Πλημμελειοδικείου διὰ χρηματικῆς ποινῆς ἄχρι δραχμῶν 1.000 καὶ ἐν ὑποτροπῇ μέχρι τοῦ τριπλασίου τοῦ ποσοῦ τούτου, κεχωρισμένως δὲ δι' ἑκάτερον τῶν εἰδῶν τούτων.

Δημοσιευθήτω διὰ τῶν λαβουσῶν ἔγγραφον ἐντολὴν ἐφημερίδων.

(Ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν)

ΠΡΟΣ
ΤΟΥΣ κ. κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Παρακαλουμένους, ὅπως εὐαρεστούμενοι εἰδοποιῶσιν ἐγκαίρως τὰ Γραφεῖά μας διὰ πᾶσαν μεταβολὴν τῆς διευθύνσεώς των, διότι δὲν εὐθυνόμεθα διὰ καθυστέρησιν ἢ μὴ παρ' αὐτῶν λῆψιν τῶν τευχῶν, καθ' ὅσον πρὸς ἅπαντας ἀποστέλλονται τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς τὰ τεύχη «Παντογνώστου».

(Ἐκ τοῦ Γραφείου)

ΓΡΑΦΕΙΑ „ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΟΥ"
32.— ΟΔΟΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 32.— ΑΘΗΝΑΙ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ

Τὴν παρακολούθησιν καὶ διεξαγωγὴν πάσης φύσεως ἐν γένει διοικητικῶν ὑποθέσεων παρ' ἅπασι τοῖς Ὑπουργείοις καὶ ταῖς ἄλλαις Δημοσίαις καὶ Δημοτικαῖς ὑπηρεσίαις ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ.

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ

Τὴν ταχεῖαν καὶ εἰλικρινῆ διεκπεραίωσιν διαφόρων ὑποθέσεων:

Φορολογικῶν - Κτηματικῶν - Μεταλλείων - Κληρονομικῶν - Ἐπιτάξεων - Τελωνειακῶν κ. λ. π. | **Ἐπιστροφῶν χρημάτων — Ἔκδοσιν Ἀδειῶν — Ἔκδοσιν Διαβατηρίων κ. λ. π.**

Ἐν γένει δὲ τὴν διεξαγωγὴν καὶ παρακολούθησιν πάσης αἰτήσεως ὑποβαλλομένης πρὸς πᾶσαν δημοσίαν Ἀρχήν.

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ:

Τὴν διεξαγωγὴν καὶ παρακολούθησιν ὑποθέσεων παρὰ ταῖς διαφόροις ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Τραπέζαις, Τραπεζιτικοῖς καὶ Χρηματιστικοῖς Γραφείοις, ὡς καὶ τὴν παροχὴν πάσης σχετικῆς πληροφορίας, οἷον κληρώσεων ὁμολογιῶν, ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως μετοχῶν καὶ διαφόρων τίτλων, ἀφίξεως ἐπιταγῶν, φορτωτικῶν κ.λ.π. κ.λ.π.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΟΙ

Ἄπασαι αἱ ἐπιστολαὶ καὶ τὰ χρηματικὰ ἐμβάσματα ἀπευθύνονται εἰς τὴν Διεύθυνσιν: **«Παντογνώστου».**

ΑΝΩΝΥΜΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
(ΠΑΛΗΟΥ)

ΤΑΚΤΙΚΑΙ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ἐκάστην Δευτέραν.

Ἀτμ. «ΙΣΜΗΝΗ» 8 μ. μ. διὰ Σύρον, Τῆνον, Ἄνδρον, Κόρθιον.

Ἐκάστην Τρίτην.

Ἀτμ. «ΧΙΟΣ» καὶ «ΣΠΕΤΣΑΙ» ἐναλλὰξ 6 μ. μ. διὰ Χαλκίδα, Βόλον, Θεσ)νίκην, Ἅγ. Ὄρος, Καβάλλαν, Δεδεαγάτς, Κάστρο (Λήμνου), Μιτυλήνην, Χίον, Πειραιᾶ.

Ἐκάστην Τετάρτην.

Ἀτμ. «ΠΕΛΟΨ» καὶ «ΑΡΓΟΛΙΣ» ἐναλλὰξ 5 μ.μ. διὰ Χίον, Μιτυλήνην, Δεδεαγάτς, Καβάλλαν, Ἅγ. Ὄρος, Θεσ)νίκην, Βόλον, Χαλκίδα, Πειραιᾶ.—Ἀτ. «ΠΗΝΕΙΟΣ» 6 μ.μ. διὰ Πάτρας, Ζάκυνθον, Δηξούριον, Ἀργοστόλιον.

Τετάρτην κατὰ δεκαπενθήμερον.

Ἀτμ. «ΑΔΡΙΑΤΙΚΟΣ» 6 μ.μ. διὰ Χίον, Καρλόβασι, Βαθύ, Λέρον, Κάλυμνον, Κῶ, Νίσυρον, Σύμην, Ρόδον, Ἀλεξάνδρειαν.

Ἐκάστην Πέμπτην.

Ἀτμ. «ΙΣΜΗΝΗ» 10 π. μ. διὰ Πάτρας, Κέρκυραν, Βρινδήσιον.—Ἀτμ. «ΠΕΛΟΨ» καὶ «ΑΡΓΟΛΙΣ» ἐναλλὰξ 6 μ. μ. διὰ Μονεμβασίαν, Βάτικα, Ἁγ. Πελαγίαν, Γύθειον, Πορτοκάγιο, Γερολιμένα, Μέζαπον, Σελινίτσαν, Καρδαμύλην, Καλάμας.—Ἀτ. «ΧΙΟΣ» καὶ «ΣΠΕΤΣΑΙ» ἐναλλὰξ 6 μ. μ. διὰ Χανιά, Ρέθυμνον, Ἡράκλειον.

Ἕκαστον Σάββατον.

Ἀτμ. «ΔΑΦΝΗ» καὶ «ΕΛΣΗ» ἐναλλὰξ μεσημβρίαν κατ' εὐθεῖαν Ἡράκλειον, Ἀλεξάνδρειαν.—Ἀτμ. «ΔΑΦΝΗ» καὶ «ΕΛΣΗ» ἐναλλὰξ 5 μ.μ. διὰ Χίον, Μυτιλήνην, Δεδεαγάτς, Καβάλλαν, Ἅγ. Ὄρος, Θεσσαλονίκην, Βόλον, Χαλκίδα, Πειραιᾶ.—Ἀτμ. «ΠΗΝΕΙΟΣ» 6 μ. μ. διὰ Χαλκίδα, Βόλον, Θεσσαλονίκην.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ

Ἐν Ἀθήναις: Σταδίου 64 Α, τηλ. 2—61. Γενικὸν Πρακτορεῖον, Κούκ, Γκιόλμαν, Ἀμέρικαν Ἐξπρές, Δέδε.
Ἐν Πειραιεῖ: Πλατεῖα Καραϊσκάκη, Ἀκτὴ Τζελέπη τηλ. 25, 1—62, 1—68. Παράρτημα Γενικοῦ Πρακτορείου, Γραφεῖον Μάρκου Βολίκα.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ "Ο ΤΙΤΑΝ,,

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ—ΚΕΦΑΛΑΙΑ: 3,000,000

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ
ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦ. 126
= ΓΡΑΦΕΙΑ ΦΟΡΤΩΣΕΩΝ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ—ΤΗΛ. ΑΡΙΘ. 427 =

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ
ΤΗΛΕΦ. ΑΡΙΘ. 336
ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: "ΤΙΤΑΝ,, ΑΘΗΝΑΣ

Τσιμέντα «ΤΙΤΑΝ» τύπου ΠΟΡΤΛΑΝ (Ciment artificiel Portland) ἀνταποκρινόμενα εἰς τοὺς αὐστηροτέρους ἐπισήμους κανονισμοὺς τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν δι' ἔργα ἐκ Μπετὸν πάσης φύσεως.

Béton Armé λιμενικά, πλακοποιΐα, ἐπιστρώσεις, ὑποστρώσεις ὁδῶν, κατασκευὴ πλίνθων, (τούβλων) καὶ ὀγκολίθων (ἀγκωνάρια) πρέκια κ.λ.π.

ΤΣΙΜΕΝΤΟ «ΚΥΚΛΩΨ». Εἰδικὴ κονία, κατάλληλος διὰ τὴν παρασκευὴν ὑδραυλικῶν ἀμμοκονιαμάτων διὰ συνήθεις λιθοδομὰς [illegible] πλινθοδομάς, ἀντικαθιστῶσα μὲ πλεῖστα ὅσα προτερήματα τὰ ἀμμοκονιάματα ἐξ ἀσβέστου.

Πολὺ ταχυτέρα πῆξις. Ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρα ἀντοχή, ὅθεν: Ταχύτης ἐκτελέσεως. Σημαντικὴ ἐλάττωσις τοῦ πάχους τῶν τοίχων [illegible] ἤτοι κέρδος εἰς χρήσιμον χῶρον καὶ οἰκονομία εἰς ἐργατικὰ καὶ ὄγκον λιθοδομῆς.

Συνιστᾶται ἰδιαιτέρως δι' ἔργα λιμενικά.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ἡ Διεύθυνσις τῆς Ἑταιρίας «ΤΙΤΑΝ» θέτει τὴν πολυετῆ της πεῖραν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν τσιμέντων ἐφ' ἁπάντων τῶν κλάδων τῆς οἰκοδομῆς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐνδιαφερομένων.

Πληροφορίαι εἰς τὰ Γραφεῖα: Ὁδὸς Σταδίου 33, προφορικῶς καὶ δι' ἀλληλογραφίας.

ΛΙΑΝ ΠΡΟΣΕΧΩΣ

"ΑΝΤΙΝΟΟΣ,,

ΕΛΛΗΝ. ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗΣ ΡΩΜΗΣ

ΥΠΟ

Β. Ε. ΒΕΚΙΑΡΕΛΛΗ

ΕΚΔΟΣΙΣ "ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΟΥ"

ΟΙΝΟΙ
"ΜΑΡΚΟ,,
ΛΕΥΚΟΙ
ΚΑΙ
ΕΡΥΘΡΟΙ
ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟΙ
ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ

ΚΟΝΙΑΚ
"ΒΟΤΡΥΣ,,
Παλαιὸν
ἀπόσταγμα οἴνων
ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΟΝ
Πωλεῖται
Εἰς ὅλα τὰ κέντρα
Καταναλώσεως

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
Ἱδρυθεῖσα τῷ 1893

Ἐκτελεῖ πᾶσαν Τραπεζιτικὴν ἐργασ[illegible]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕ[illegible]
ΔΡΑΧ. 72.000.000

Ἕδρα ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ Τλ. Διεύθ.: «ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ»

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἀθῆναι, Ἀγρίνιον, Ἀργοστόλιον, Βόλος, Ζάκυνθος, Ἡράκλειον, Θεσσαλονίκη, Ἰωάννινα, Καβάλλα, Καλάμαι, Κέρκυρα, Λάρισσα, Λεβάδεια, Λῆμνος (Κάστρον), ***Μυτιλήνη, Ξάνθη, Πάτραι, Πειραιεύς, Πρέβεζα, Πύργος, Ρέθυμνος, Σάμος*** (Βαθύ), ***Σάμος*** (Καρλόβασι), ***Σύρος, Τρίπολις, Χαλκίς, Χανιὰ καὶ Χῖος.***

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Λονδῖνον 22 Fenchurch Street, ***Κων)πολις*** (Γαλατᾶ), ***Κων/πολις*** (Πέραν), ***Κων)λις*** (Σταμπούλ), ***Νέα Ὑόρκη*** (Ἀμερική), 25, Pine Street ***Ἀλεξάνδρεια, Κάϊρον, Πόρτ-Σάϊδ, Σμύρνη, Λέμεσος, Λευκωσιά.***

Πρακτορεία: Ἄμφισσα, Ἰθάκη, Κιάτον, Κόρινθος Σπάρτη.

Ἀνταποκριταὶ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ Κόσμου.